

Περιεχόμενα

7

13

61

95

109

117

**Παράδοση
& σύγχρονος
πολιτισμός**

125

Οικισμοί

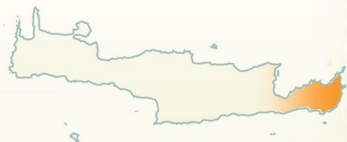

135

**Πρακτικός
οδηγός**

163

Σητεία

Η ζεστή αγκαλιά..

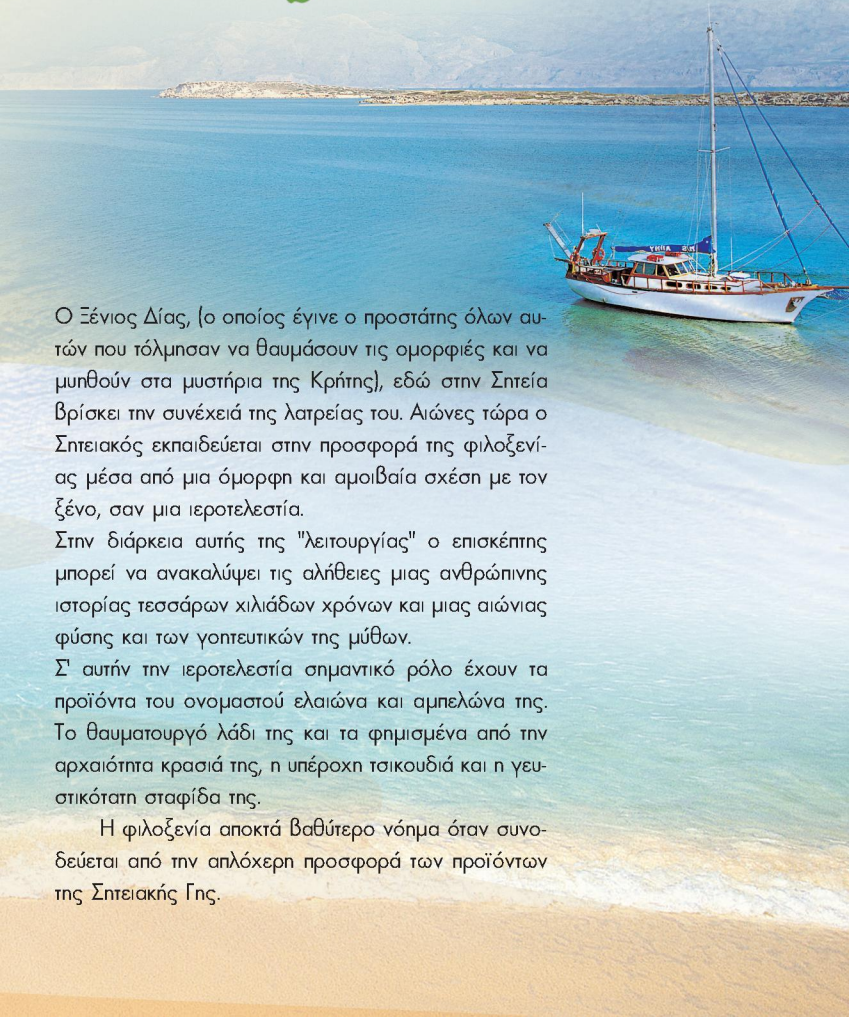
Λένε για την Κρήτη, ότι είναι η Κόρη της Μεσογείου, η ζεστή αγκαλιά της Ευρώπης, μια πόρτα ανοιχτή στη Δύση και στην Ανατολή.

Στην Σητεία, αυτά τα χαρακτηριστικά αποκτούν μεγαλύτερες διαστάσεις. Η γεωγραφική της θέση στο ανατολικότερο άκρο της Κρήτης, τα φυσικά της χαρακτηριστικά και η ιστορική της διαδρομή, την αναδεικνύουν σ' ένα από τους τόπους όπου η διαφορετικότητα συντίθεται κατά έναν εκπληκτικό τρόπο.

Σταυροδρόμι θαλάσσιων δρόμων, σημείο συνάντησης διαφορετικών και πανάρχαιων πολιτισμών.

Μοναδικό κράμα στοιχείων από την δημιουργική αφοσίωση πολυποίκιλων πολιτισμικών μορφών σε ένα εκπληκτικού πλούτου και ομορφιάς φυσικό τοπίο. Φυσικά και ανθρώπινα στοιχεία σε μια ανεπανάληπτη αρμονία, συνθέτουν ένα γοητευτικά ζωντανό παρόν, στην συνέχεια ενός μακρινού μυστηριακού και μυθικού παρελθόντος.

Στο παρελθόν αυτό η Σητεία οφείλει τους μύθους και τους θρύλους της, αλλά και το ζωντανό παρόν της.

Ο Ξένιος Δίας, (ο οποίος έγινε ο προστάτης όλων αυτών που τόλμησαν να θαυμάσουν τις ομορφιές και να μυηθούν στα μυστήρια της Κρήτης), εδώ στην Στεία βρίσκει την συνέχειά της λατρείας του. Αιώνες τώρα ο Σπειτακός εκπαιδεύεται στην προσφορά της φιλοξενίας μέσα από μια όμορφη και αμοιβαία σχέση με τον ξένο, σαν μια ιεροτελεστία.

Στην διάρκεια αυτής της "λειτουργίας" ο επισκέπτης μπορεί να ανακαλύψει τις αλήθειες μιας ανθρώπινης ιστορίας τεσσάρων χιλιάδων χρόνων και μιας αιώνιας φύσης και των γοητευτικών της μύθων.

Σ' αυτήν την ιεροτελεστία σημαντικό ρόλο έχουν τα προϊόντα του ονομαστού ελαιώνα και αμπελώνα της. Το θαυματουργό λάδι της και τα φημισμένα από την αρχαιότητα κρασιά της, η υπέροχη τσικουδιά και η γευστικότητα σταφίδα της.

Η φιλοξενία αποκτά βαθύτερο νόημα όταν συνοδεύεται από την απλόχερη προσφορά των προϊόντων της Σπειτακής Γης.

Σητεία το άλλο πρόσωπο της Κρήτης

**"Τα περιγιάλια ελάμπασι
κι η δάλασσα εκοιμάτο
γλυκύς σκοπός εις τα δεντρά
κι εις τα νερά εγροικάτο..."**

Οι στίχοι αυτοί του Βιτσέντζου Κορνάρου, περιγράφουν κατά τρόπο αριστουργηματικό την θαλασσινή εικόνα της Σπτείας. Αλλά ο ποιητής συνεχίζει:

"Εκει 'σαν κάμποι και βουνιά και δάση και λαγκάδια χορτάρια, λούλουδα, φυτά και βρύσες και πηγάδια δέντρα μ' ανθούς και με καρπούς και δροσερά λιβάδια μετόχια με πολλούς βοσκούς..."

Αυτή είναι η εικόνα της Σπτειακής υπαίθρου, εξίσου ειδυλλιακή, γοητευτική και αρχέγονη.

Ένας άλλος ποιητής ωστόσο ο Κωστής Φραγκούλης-Ανταίος τοποθετεί τη Σπτεία στο ευρύτερο σκηνικό.

**"Αγρια πούναι τα Σφακιά
ήμερη πούναι η Στεία!
Όμορφη κι ακατάδεκτη
Απούναι όλη η Κρήτη!..."** μας λέει.

Πραγματικά όμορφη και περήφανη είναι ολόκληρη η Κρήτη απ' άκρου - σ' άκρο", από τη Γραμπούσα ίσαμε το Τοπλού Μοναστήρι", όπως την όριζε ο Καζαντζάκης.

Κάθε τόπος του νησιού ωστόσο έχει την ομορφιά του, το χαρακτήρα, την ταυτότητα του. Και η ταυτότητα της Σπτείας γράφει: "Το ήμερο πρόσωπο της Κρήτης!" Η ήπια, η ήμερη, η γλυκιά Κρήτη... Η Κρήτη που γελάει, που τραγουδάει, που ηρεμεί...

και ο Κωστής Φραγκούλης συμπληρώνει.

**"Καλοί γροικούνται οι Στειακοί
καλούς τσι μαρτυρούνε
στη λύρα κατεχάρηδες
και του χορού μαστόροι
μπραγοί κι ανοιχτοχέρηδες..."**

Αυτά ανακαλύπτει ο επισκέπτης της Σπτείας, μιας αλλιώτικης όσο και ανεξερεύνητης περιοχής της Κρήτης. Ενός τόπου τελικά εξωτικού ακόμη και στην εμφάνισή του - με το Φοινικοδάσος Βάι, τις μπαναιές τους αμμόλοφους και τα δάση των κέδρων, τα άλλα είδη της αφρικανικής βλάστησης και τον καυτό ήλιο τα μεσημέρια δίπλα στις δροσερές ακτές και θάλασσες. Η Σπτεία είναι ακόμη ένας απέραντος πολιτιστικός παράδεισος.

Είναι η "Αρχαία Πύλη της Ανατολής" όπως την έχουν ονομάσει οι αρχαιολόγοι.

Τα Μινωϊκά λιμάνια της Ζάκρου, του Παλαικάστρου, της Σπτείας, του Μόχλου, της Ψύρας κ.α. ήταν τα αρχαιότερα σημεία συνάντησης και επικοινωνίας της Μινωϊκής Κρήτης με τους μεγάλους πολιτισμούς της Ανατολής και της Αιγύπτου και εδώ αναπτύχθηκαν και άκμασαν μεγάλα ναυτικά και εμπορικά κέντρα, πόλεις ισχυρές, λαμπρά ανάκτορα, επαύλεις πολυτελείς, διάσημα ιερά, εργαστήρια τεχνών και τόσα άλλα...

Πολλά έχει φέρει στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη και ο επισκέπτης μπορεί να τα θαυμάσει, ενώ οι ανασκαφές συνεχίζονται και αποκαλύπτουν κάθε χρόνο νέους πολύτιμους θησαυρούς.

Η διάσημη πρωτεύουσα των "Ετεοκρητών" η Πραισός, η ισχυρή Δωρική Ίτανος, η Ρωμαϊκή Λεύκη (Κουφονήσι), η Δήλος του Λυβικού όπως ονομάστηκε με το αρχαίο θέατρο των 1000 θέσεων, η μεγαλοπρεπής Ρωμαϊκή έπαυλη του Μακρύ Γιαλού, λαμπρή Ενετική Έπαυλη της Ετιάς και ο "Μικρός Μυστράς" η Βόϊλα, το επιβλητικό Φρούριο Καζάρμα της Σπτείας, τα κατάλοιπα της οικογένειας των Κορνάρων, η Μονή

Τοπλού ή το μεγάλο μοναστήρι, όπως το λέει ο λαός, και τα μοναστήρια του Καψά, της Φανερωμένης και της Αγ. Σοφίας των Αρμένων, τα θαυμάσια Βυζαντινά εξωκλήσια μυθολογικοί και ιστορικοί τόποι, γραφικά παραδοσιακά χωριά και πάμπολλα δείγματα και σύνολα λαϊκής αρχιτεκτονικής κοσμούν και "σημαίνουν" ολόκληρο το χώρο της Επαρχίας Σπτείας και προσελκύουν το μεγάλο ενδιαφέρον των επισκεπτών.

Το αρχαιολογικό και το λαογραφικό μουσείο της πόλης είναι από τα καλύτερα και πλουσιότερα στη χώρα.

Τα θαυμάσια μουσεία εικόνων, κειμηλίων και έργων χαρακτηριστικής της Μονής Τοπλού και τα μικρά αλλά ενδιαφέροντα λαογραφικά μουσεία του Παλαικάστρου, του Χαμεζίου, του Χανδρά και των Πεύκων στεγάζουν και "προσφέρουν" στο κοινό πολύτιμους θησαυρούς της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου.

Ενώ η διάχυτη γλυκύτητα και η "ρομαντικά ερωτική" ατμόσφαιρα της πόλης και των χωριών υποβάλλουν, ασυναίσθητα, το μύθο του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας, του μεγάλου αριστουργήματος του πιο ερωτικού ποιητή της Παγκόσμιας λογοτεχνίας, κατά την Μελίνα Μερκούρη, του Βιτσέντζου Κορνάρου, που

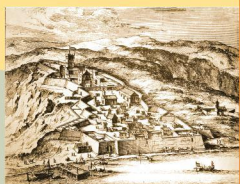
**"Στη Στείαν εγεννήθηκε, στη Στείαν ενεδράφη,
Κι εκεί 'καμε κι εκόπιασε ετούτα που σας γράφει"...**

Αλλά και η σύγχρονη Σπτεία έχει τα επιτεύγματα της.

► Παράγει το καλύτερο και πιο πολυβραβευμένο ελαιόλαδο στον κόσμο εκλεκτά κηπευτικά και εξαιρετικής ποιότητας βιολογικά ελαιόλαδα και κρασιά.

► Παράγει θαυμάσια παραδοσιακά γλυκά, τυροκομικά προϊόντα, μέλι, τσικουδιά κ.α. που βραβεύονται συνεχώς σε διεθνείς διαγωνισμούς.

► Διαθέτει υψηλού επιπέδου ταβέρνες και εστιατόρια της πιο γνήσιας Κρητικής κουζίνας. Διατηρεί ζωντανό τον πλούσιο λαϊκό της πολιτισμό και στα χωριά της διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι παραδοσιακές

γιορτές και γλέντια και πολλές άλλες όμορφες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

► Αναλογικά με τον πληθυσμό της είναι η πρώτη περιοχή στον κόσμο σε αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας χάρις στα Αιολικά της Πάρκα, πράγμα που εκτιμούν ιδιαίτερα οι φίλοι του περιβάλλοντος.

► Διαθέτει επίσης ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον, "μοναδικό στην Ελλάδα και την Ευρώπη" και ένα πλούσιο και ποικίλο αγροτικό τοπίο με απέραντους ελαιώνες, αμπέλια, περιβόλια και κήπους, που εμπνέουν συχνά ο αρχέγονος αγρότης με το γαϊδουράκι, και τις γίδες του.

► Η άριστη αξιοποίηση των ήπιων μορφών ενέργειας, τα εξαιρετικά βιολογικά προϊόντα της, η παρθένα φύση και το αρχέγονο αγροτικό τοπίο καθιστούν την Σητεία το "οικολογικό περιβόλι της Ευρώπης", όπως δίκαια, αποκαλείται.

Ο επισκέπτης μπορεί να χαρεί την ομορφιά της φύσης και τις συγκινήσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς διασχίζοντας οργανωμένες φυσιολατρικές και πολιτιστικές διαδρομές, μπορεί να απολαύσει πλουσιοπάροχα το κολύμπι και τα θαλάσσια σπορ σε οργανωμένες ή ερημικές ακτές και θάλασσες με κρυστάλλινα νερά και να πραγματοποιήσει ή να συμμετέχει σε εκδρομές σε άλλες περιοχές της Κρήτης και τα γύρω νησιά και φυσικά να διασκεδάσει με σύγχρονους τρόπους.

Η Επαρχία Σητείας αποτελεί ενιαία τουριστική ενότητα και οι τουριστικές της περιοχές η Πόλη της Σητείας, ο Μακρύ Γιαλός και ο Κουτσουράς, το Παλαίκαστρο και η Ζάκρος, ο Ξερόκαμπος και ο Μόχλος χωρίς να είναι κορεσμένες διαθέτουν όλα τα είδη ξενοδοχείων και καταλυμάτων σε υψηλή ποιότητα και καλές τιμές.

Η Σητεία σας περιμένει για τις πιο όμορφες και "γεμάτες" διακοπές σας.

Παρθένα φύση φαράγγια, σπήλαια, φυσιολατρικές διαδρομές

Μαυτοπετρίτης
(*Falco de Eleonora*)

© ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Πλουσιότατη και παρθένα είναι η φύση της Επαρχίας Σητείας

- ▶ Πολλές και εκτεταμένες "Περιοχές NATURA"
- ▶ Πλήθος τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
- ▶ Σπάνιοι γεωλογικοί σχηματισμοί και εντυπωσιακές εικόνες γεωλογικής εξέλιξης.
- ▶ Πάνω από δέκα (10) μεγάλα φαράγγια και μεγάλα γεωλογικά ρήγματα.
- ▶ Τριακόσια (300) σπύλαια με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.
- ▶ Δύο χιλιάδες εκατό (2100) είδη αυτοφυών φυτών από τα οποία τα 300 ενδημικά, πολλά αρωματικά και φαρμακευτικά και πολλά πανέμορφα αγριολούλουδα.
- ▶ Μεγάλος αριθμός σπάνιων ζώων και πουλιών ανάμεσα στα οποία η μεγαλύτερη στο κόσμο αποικία του γερακιού της Ελεονόρας (*Falco de Eleonora*).
- ▶ Ο πλουσιότερος και πιο παρθένος θαλάσσιος βιότοπος στο Αιγαίο (Βορείως της νήσου Ψύρας που διαθέτει ακόμη και εκλεκτά κοράλλια.
- ▶ Εκτεταμένα λιβάδια με το προστατευόμενο είδος φυκιού "Ποσειδώνια - Οσεάνικα".
- ▶ Το μοναδικό στην Ευρώπη φοινικόδασος Βάι.

- ▶ Η αρχή του Ευρωπαϊκού μονοπατιού E4.
- ▶ Πολλοί βιότοποι μικτής Ευρω-αφρικανικής βλάστησης (στο Βάι, στις Νότιες ακτές, στο Κουφονησι κ.α.).
- ▶ Πολυσχιδεείς και πολύμορφες ακτές, αλλού βραχώδεις και άγριες και αλλού ήμερες και αμμουδερές, θάλασσες με κρυστάλλινα νερά και τις πιο λαμπερές αποχρώσεις του γαλάζιου και πολλά μικρά ακατοίκητα νησιά παράδεισοι των φυσιολατρών και των μικρών εξερευνητών του θαλάσσιου κόσμου.
- ▶ "Ένα φυσικό περιβάλλον μοναδικό στην Ελλάδα και την Ευρώπη" όπως το έχουν χαρακτηρίσει οι ειδικοί είναι ασφαλώς ένας φυσικός και αισθητικός πλούτος εξαιρετικά σπάνιος, πραγματικά μοναδικός".

Σ' ένα ταξίδι έτσι στη Σητεία, σε μια γη σπάνιου πλούτου ανεπανάληπτων αντιθέσεων και εκπληκτικής ομορφιάς, σε ένα τόπο που ορίζεται από τρεις θάλασσες, και ανοίγεται στους πιο φωτεινούς και απέραντους ορίζοντες της Μεσογείου αυτό που κυριαρχεί είναι η αίσθηση μιας φύσης που έχει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία η ανθρώπινη ευφυΐα και αισθαντικότητα αναζητά ή η εκφραστικότητα της τέχνης μιμείται και αναπαριστά.

Ακόμη ο ταξιδιώτης που θέλει να γνωρίσει σε βάθος την αληθινή Κρήτη μπορεί εδώ να αναζητήσει τις αιώνιες ρίζες μιας εξαιρετικής ανθρώπινης συμπεριφοράς και παρουσίας που επέζησε στη Σητεία χάρη στη γενναιοδωρία μιας υπέροχης φύσης στην δημιουργική σύμμιξη μεγάλων πολιτισμών και χάρη στην γεωγραφική της απομόνωση και αυτοτέλεια.

Τετραλογία της Σητειακής φύσης

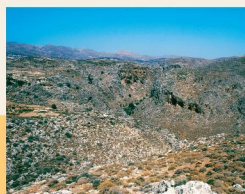
Η Επαρχία Σητείας χάρη στο κλίμα, τη γεωλογική διαμόρφωση και την παρθένα φύση της είναι ένας χώρος ιδανικός για να βιώσει κανείς στην πιο αρχέγονη μορφή τους και σε όλη τους τη δύναμη τα τέσσερα στοιχεία που κατά τον αρχαίο σοφό, αποτελούν τον κόσμο: Τη γη, το νερό, τον αέρα και το φως.

Τη γη πιο πολύ στα ψηλά Βουνά της ενδοχώρας, το νερό, τη θάλασσα δηλ. στις απέραντες παραλίες και τα μικρά νησιά που την περιβάλλουν, τον αέρα στις πλαγιές και τις κορυφές των πολυμόρφων λόφων της και το φως, το δυνατό και ζωογόνο ήλιο, στις παραλίες και τους ανοιχτούς ορίζοντες της Ανατολής και του Νότου.

Γη

Γυμνές πλαγιές, βουνών, πέτρινοι λόφοι, άγρια φαράγγια και σπηλιές, συνθέτουν ένα τοπίο που πυρωμένο από τον ήλιο χώμα, βράχια χαρακωμένα από τον άνεμο και τη βροχή, χρώματα άγρια και παράξενα, αντανακλούν το φως και το εκσφενδονίζουν με δύναμη, με μια λάμψη εκτυφλωτική και πρωτόγνωρη. Εδώ νοιώθεις την βαθειά ακαταμάχητη δύναμη της γης.

Μιας γης που έπλασε πεισματάρηδες και ευαίσθητους ανθρώπους, που την λάτρεψαν σαν την μεγάλη θεά, την αληθινή Μεγάλη Μητέρα, την Μάνα Γη των Μινωϊτών.

Θάλασσα

Οι καλοκαιρινές, ζεστές νύχτες στις παραλίες της Σπείας σε γεμίζουν με άγνωστα αρώματα, και περίεργους ήχους.

Εδώ νοιώθει κανείς, ότι ο τόπος αυτός είναι ταγμένος να δέχεται τις εμπειρίες και τις ανάσες του απέραντου γαλάζιου της θάλασσας που τον περιβάλλει.

Διάχυτη είναι η δύναμη που σου επιβάλλει να φέρεις στο νου σου τις φωτεινές Μινωϊκές τοιχογραφίες που απεικονίζουν τους κατοίκους της Γης, του Ουρανού, του Νερού με μια κυριαρχία του γαλάζιου τέτοια που αν αφεθείς λίγο θα νοιώσεις να ταυτίζεσαι με ένα κόσμο που ανήκει στο μύθο, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τους ήχους, το φως και τα αρώματα μιας χαμένης Ατλαντίδας.

Αέρας

Ακολουθώντας τον δρόμο που ελίσσεται στις πλαγιές των ορεινών όγκων της επαρχίας Σητείας, διασχίζοντας χωριά κτισμένα στις ράχες των κορυφογραμμών, που δέρνονται από τους σφοδρούς βοριάδες αναρωτιέσαι ποιό είναι το μυστικό της αντοχής αυτού του τόπου.

Ποιά είναι τα όνειρα και οι ανείπωτες επιθυμίες που συνθέτουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον αυτών των ανθρώπων, που επιμένουν να ανιχνεύουν τα όρια της αντοχής τους καθημερινά.

Αν τύχει να βρεθείς στα ανεμοδαρμένα ορεινά χωριά της Σητείας κάποιο αυγουσιάτικο βράδυ, τότε θα καταλάβεις πως η εμπειρία αυτής της διαδρομής είναι ένας τρόπος για να νοιώσεις την ψυχή σου να ξαναγεννιέται απολαμβάνοντας συγκινήσεις πρωτόγνωρες.

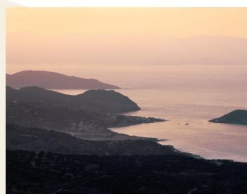
Φως

Εδώ στις ανατολικές ακτές της Κρήτης θα σου αποκαλυφθεί η κυριαρχία του Ηλίου ενός ήλιου πολύ δυνατού για να τον αγνοήσεις.

Ενός ήλιου που η δύναμη του φωτός του μεγεθύνει τις αισθήσεις του επισκέπτη. Τα ακρογιάλια της Σπτείας της Ιτάνου, του Βάι, του Παλαικάστρου, της Ζάκρου και του Ξερόκαμπου του Γούδουρα του Μακρύ Γιαλού του Κουτσουρά και του Μόχλου καθώς και των Διονυσάδων, της Ελάσας, της Λεύκης, της Ψύρας και του Αγ. Νικολάου στο Μόχλο έχουν μια δική τους μαγική δύναμη.

Είναι εκεί, όπου η φωτιά του ήλιου κάθε πρωί, αναδύεται προσφέροντας την καθημερινή του λειτουργία στη φύση.

Η πιο ουσιαστική και αντάξια της φύσης πράξη, τόσο παμπάλαια όσο η θάλασσα και ο ήλιος.

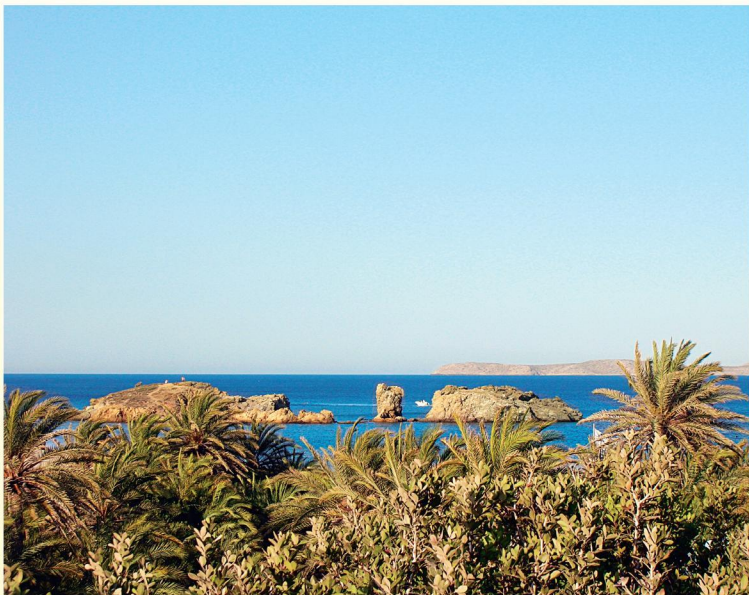
Βάι: το σημαντικότερο φοινικοδάσος της Ευρώπης

Φοινικοδάσος σε πανέμορφη Κοιλιάδα και αμμόδης παραλία δίπλα στην αρχαία Ίτανο, 28 χλμ. από τη Στεία. Απέχει 8 χλμ. από το Παλαίκαστρο και 6 από τη Μονή Τοπλού. Καταλαμβάνει 200 στρέμματα και αποτελείται από αυτοφυείς φοίνικες του Θεοφράστου (Phoenix Theophrasti) και είναι μοναδικό σε μέγεθος όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και την Ευρώπη.

Εκτός από το Βάι μεμονωμένα άτομα ή συστάδες βρίσκονται και σε άλλα μέρη της Κρήτης (Πρέβελη, Άγιος Νικήτας κλπ.) σε νησιά του ΝΑ Αιγαίου, την Κύπρο και την Τουρκία.

Πολλοί θρύλοι υπάρχουν για την προέλευση του. Λέγεται ότι το δημιούργησαν Φοίνικες που κατά μια δοξασία αποίκισαν πρώτοι την Ίτανο ενώ κατά άλλες εκδοχές δημιουργήθηκε από κουκούτσια Χουρμάδων που έτρωγαν Αιγύπτιοι στρατιώτες του Πτολεμαίου του Φιλομήτορος ή του βασιλιά του Πόντου Μιθριδάτη, που στο πλαίσιο συμμαχιών είχαν έρθει στη Περιοχή ή Σαρακηνοί πειρατές ή επιδρομείς. Οποιος και αν είναι ο λόγος εμφάνισης του Φοινικοδάσους Βάι το βέβαιο είναι ότι η ανάπτυξη και η διατήρηση του οφείλεται στο ξηρόθερμο κλίμα και το υπόγειο νερό της κοιλάδας.

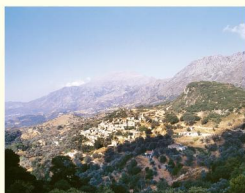
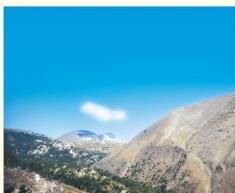
Βέβαιη είναι επίσης η παρουσία του Φοίνικα στην αρχαία Κρήτη τόσο από τις μαρτυρίες του Θεοφράστου και του Πλίνιου όσο και από την απεικόνιση του σε νομίσματα και αγγεία. Συστάδες Φοινίκων υπάρχουν και στην παραλία της γειτονικής

Ιτάνου. Εκτός από τους Φοίνικες και άλλα είδη της αφρικανικής βλάστησης φύονται στην περιοχή που την καθιστούν έτσι οριακή από πλευράς βιοποικιλότητας. Η περιοχή είναι επίσης πέρασμα πουλιών. Το τοπίο με τις απαλές γραμμές του ορίζοντα, την αρμονική εναλλαγή χαμηλών λόφων και πεδινών εκτάσεων, τα αμπέλια και τους ελαιώνες στις πλαγιές και με το εξωτικό χρώμα και το εκθαμβωτικό φως είναι από τα ομορφότερα που μπορεί να συναντήσει κανείς, ενώ η ύπαρξη των αρχαίων πόλεων και της Μονής Τοπλού προσδίδουν στη περιοχή ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική αξία και γοητεία. Το Βάι λόγω της ιδιαίτερης αξίας και ομορφιάς του προστατεύεται από το Ελληνικό κράτος, την Ευρωπαϊκή κοινότητα και από διεθνείς συμβάσεις.

Χαρακτήρες φυσικού τοπίου

Διαδρομές

Η Βόρεια πλευρά της Επαρχίας, η περιοχή πάνω από το Μόχλο έως και την πόλη της Σητείας χαρακτηρίζεται από το αγροτικό τοπίο, που αναπτύσσεται στις πλαγιές των λόφων και των βουνών, με τις "πεζούλες" και τις ξερολιθιές, την κυριαρχία της Ελιάς, τη μακρινή θέα της θάλασσας και τις δροσερές αύρες, τα γραφικά χωριά πάνω στους λόφους και τις υπώρειες των βουνών, τις τοπικές κοινωνίες με την παράδοση των διασκεδάσεων και το κοσμοπολίτικο χρώμα.

Η Νότια Σητεία, η περιοχή πάνω από τα Αχλιά, τον Κουτσουρά και το Μακρύ Γιαλό ως τον Γούδουρα χαρακτηρίζεται από τη μεγαλοπρέπεια των δασωμένων ψηλών βουνών με τα βαθιά φαράγγια και τις χαράδρες, τις πράσινες κοιλάδες στα χαμηλότερα, τα γραφικά παραδοσιακά χωριά στις πλαγιές και τις αγκαλιές των βουνών, την άμεση θέα της απέραντης θάλασσας και τη συνύπαρξη της ελιάς με τα πλουτοφόρα θερμκήπια στα πεδινά, το ζεστό κλίμα και τις μεγάλες, ήπιες αμμουδερές παραλίες.

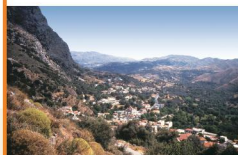
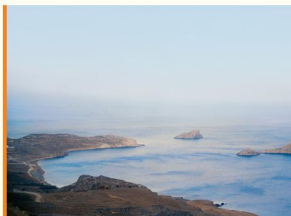
Η πόλη της Σπείας και η Ευρύτερη περιοχή της χαρακτηρίζονται από το πεδινό, ήμερο τοπίο, τις καταπράσινες εύφορες κοιλάδες με τα πλούσια χωριά - μια μικρή γη της Επαγγελίας - από την πλούσια ιστορική και πολιτιστική της κληρονομιά, τις πολλές αρχαιότητες και τα Ενετικά της μνημεία, από το παραδοσιακό και συνάμα αστικό και κοσμοπολίτικο χρώμα της ίδιας της όμορφης και ήσυχης πόλης-πρωτεύουσας της Επαρχίας.

Στα Ανατολικά της Σπείας, περιοχές Παλαικάστρου - Ζάκρου - Ξερόκαμπου χαρακτηρίζονται από το ήμερο και ειρηνική τοπίο, λοφώδες και ασκητικό στο εσωτερικό, πεδινό, γελαστό και φωτεινό προς τη θάλασσα, από την κυριαρχία του ήλιου, τους ανοιχτούς ορίζοντες και τα θαυμάσια χρώματα του ουρανού και της θάλασσας που εμπνέουν τους ζωγράφους, από τις όμορφες αμμώδεις παραλίες με το αφρικανικό ύφος, από την "αίσθηση" του αρχαίου κόσμου και των μυστηρίων του, που υποβάλλουν το Μινωικό ανάκτορο, οι άλλες αρχαίες πόλεις και η ιστορία τους, από το θρησκευτικό δέος και τη μεγαλοπρέπεια που εμπνέει η ιστορική Μονή Τοπλού, από ένα αίσθημα εξωτισμού και απεραντοσύνης, από μία αίσθηση ανάπτυξης που έρχεται και που ψάχνει το πρόσωπο της και θέλει να είναι ωραίο.

Στο κέντρο της Επαρχίας δεσπόζουν το Οροπέδιο Χανδρά και ο "Βραχόκηπος" του Καρυδίου.

Ένα αίσθημα ανάτασης και ελευθερίας, μια αρχέγονη αίσθηση του υψηλού και του αιώνιου σε καταλαμβάνουν μπαίνοντας στους συναρπαστικούς αυτούς χώρους.

Μόνο τον ουρανό έχεις από πάνω σου!

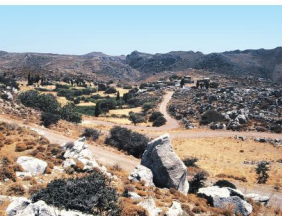
Το πανέμορφο Οροπέδιο Χανδρά με την εύφορη πεδινή γη, τα αμπέλια, τους κήπους και τα περιβόλια του, με τους παλιούς ανεμόμυλους και τα πηγάδια του δίδει την αίσθηση του πλούτου και της αφθονίας. Οι παλιές τοι-

χογραφημένες Εκκλησίες του και το Μοναστήρι της Αγίας Σοφίας τα λαμπερά μνημεία, η παραδοσιακή Ετιά με την Ενετική Έπαυλη DEL MEZZO και η Μεσαιωνική Βοίλα με τον Άη Γιώργη, τον Πύργο των Ζένων, τις κρήνες και τα ερειπωμένα αρχοντικά αποτελούν μάρτυρες της μεγάλης ιστορικής ακμής του και σε μεταφέρουν σε εποχές μακρινού μεγαλείου.

Σήμερα το Οροπέδιο δίδει τη μάχη της επιβίωσης και της ανάπτυξης και κάποια καλά σημεία φαίνονται στον ορίζοντα.

Άλλη εντελώς εικόνα δίδει το Οροπέδιο του Καρυδίου στον ορεινό όγκο Νοτιοανατολικά της Σπτείας και Δυτικά της Ζάκρου. Εδώ είναι το "Βασίλειο της πέτρας", "ο βραχόκηπος" του Καζαντζάκη, τα απτά αποτυπώματα της δημιουργίας του κόσμου. Εδώ νιώθεις κατά τον πιο άμεσο τρόπο, σε όλο της το μεγαλείο τη μυστηριακή γέννηση της γης, τις φοβερές γεωλογικές διεργασίες και τα σημάδια των αλλεπάλληλων ορογενετικών διαδικασιών που έδωσαν τη σημερινή μορφή της Κρήτης.

Εδώ ο Θεός μίλησε με τους βράχους!

Η αρχιτεκτονική της πέτρας βρίσκει την αποθέωση της και η γλυπτική της φύσης - των όγκων αλλά και της λεπτομέρειας - έδωσαν αριστουργήματα θεϊκής έμπνευσης.

Αλλά εδώ θαυμάζει κανείς και τη δύναμη του ανθρώπου. Μέσα στην πέτρα κατόρθωσε να επιβιώσει και να δημιουργήσει πολιτισμό!

Τα έργα του, τα πέτρινα σπίτια, οι μάντρες, τα μητάτα, τα φράγματα, τα μικρά λιόφυτα, τα αμπέλια και τα περιβολάκια τριγυρισμένα από τις ξερολιθιές προκαλούν τον θαυμασμό και αποτελούν λαμπερά σύμβολα της θέλησης του ανθρώπου για ζωή και δημιουργία.

Εδώ βρίσκει την απόλυτη έκφραση της η γνωστή μαντινάδα του Κωστή Φραγκούλη - Ανταίου:

Πέτρα πολλή, λίγο νερό,
το χώμα κατά τόπους
αυτή είναι η Στεία η όμορφη
με τους καλούς ανθρώπους!

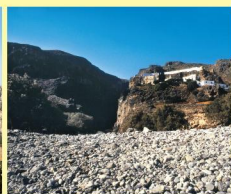
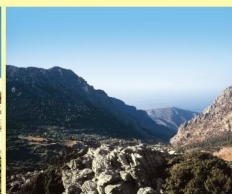
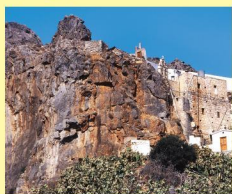

Μια άλλη εσωτερική περιοχή έχει επίσης ιδιαίτερη γοητεία. Είναι η διαδρομή από το Πισκοκέφαλο και τα Αχλάδια ως τη Χρυσοπηγή και τον Μπέμπονα. Η εναλλαγή και η ποικιλία του τοπίου είναι εκπληκτική. Πράσινες κοιλάδες και ρεματιές στην αρχή, λόφοι σκεπασμένοι με ελιές και αμπέλια, βουνοπλαγιές με θάμνους και αρωματικά φυτά, βοσκοτόπια, ξέφωτα με χωριά και αγροτικές καλλιέργειες, ορεινοί όγκοι δεξιά και αριστερά όπου ξεχνάς πως βρίσκεσαι σε νησί, τοπία που θυμίζουν "φαρ ουέστ", μετόχια πνιγμένα στο πράσινο και στο τέλος ψηλά και μεγαλοπρεπή βουνά και φαράγγια, όπως το "Κλήρος" και ο "Μέσωνας" και εδώ και εκεί εικόνες της αγροτικής ζωής και της παλιάς παραδοσιακής Κρήτης.

Περιοχές NATURA 2000 Σητείας

Στην επαρχία της Σητείας υπάρχουν δύο περιοχές που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο "ΦΥΣΗ 2000" (Κοινοτική Οδηγία 92/43/ Ε-ΟΚ) και οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος.

Μονή Καψά

(φαράγγι Καψά και ευρύτερη περιοχή)

Η περιοχή βρίσκεται στο Νοτιοανατολικό τμήμα της Κρήτης, περίπου 35 χλμ ανατολικά της Ιεράπετρας. Περιλαμβάνει ένα μικρό φαράγγι μήκους 3 χλμ, το οποίο έχει το ίδιο όνομα με το μοναστήρι που βρίσκεται εσωτερικά στο φαράγγι. Στην έξοδο του φαραγγιού προς την θάλασσα, υπάρχει μια μικρή αμμώδης παραλία με αμμοθίνες. Η περιοχή περιλαμβάνει γκρεμούς, χάσματα και βράχια. Υπάρχουν επίσης φρύγανα σε καλή κατάσταση. Το θαλάσσιο μέρος καλύπτει λιγότερο από το 1% της συνολικής έκτασης της περιοχής.

Οι τύποι οικοτόπων που συναντιούνται στην περιοχή είναι: Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *limonium spp.*). Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Φρύγανα *Sacropoterium spinosum*, Λιθώνες Βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Παρόχθια δάση - στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio -Tamaricetea*).

Γενικά η περιοχή έχει μεγάλη αισθητική αξία. Παρουσιάζει επίσης μεγάλο χλωριδικό ενδιαφέρον (περιλαμβάνει 14 ενδημικά και τοπικά ενδημικά είδη καθώς και σπάνια) που οφείλεται στη γεωμορφολογία της.

Όρος Θριπτής & ευρύτερη περιοχή

Η περιοχή βρίσκεται μεταξύ Ιεράπετρας και Σπείας Περιλαμβάνει την παράλια περιοχή του Θόλου και την οροσειρά της Θριπτής. Το φαράγγι του Χα είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά φαράγγια της Κρήτης. Οι υγρές δολίνες χαρακτηρίζονται από περιορισμένη βλάστηση ετήσιων φυτών, που αν και είναι κοινά σε άλλα μέρη, εν τούτοις στην Κρήτη είναι σπάνια, ενώ οι ξηρές δολίνες χαρακτηρίζονται από πυκνή βλάστηση. Σημαντικοί θεωρούνται και οι δολομίτες κοντά στην κορυφή Αφέντης και οι ασβεστόλιθοι στην υπόλοιπη περιοχή. Στο νότιο μέρος της περιοχής υπάρχουν μικρές κοιλάδες με πηγές και ποτάμια συνεχούς ροής με υδροχαρή βλάστηση.

Οι τύποι οικοτόπων που συναντιούνται στην περιοχή είναι: Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή, Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (*garrigues*), Φρύγανα *Sacropoterium spinosum*, Διαπλάσεις Κρήτης (*Euphorbieto-Verbascion*), Δάση σκληρόφυλλων που χρησιμοποιούνται για βοσκή (*dehesas*) με *Quercus ilex*, Λιθώνες Βαλκανικής χερσονήσου, Ασβεστολιθικά βράχια του Αιγαίου, Πρωτογενείς λειμώνες σε βραχώδεις δόμους, Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση, Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*), Παρόχθια δάση - στοές της θερμής Μεσογείου (*Nerio -Tamaricetea*), Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου. Η περιοχή έχει μεγάλη αισθητική αξία, κυρίως οι νότιες πλαγιές της. Το σπήλαιο "Θερίοσπηλιος" είναι ιδιαίτερα σημαντικό, επειδή σε αυτό συναντώνται πολλά ενδημικά ασπόνδυλα και μια σχετικά μεγάλη αποικία της νυχτερίδας. Οι κορυφές της οροσειράς είναι πολύ σημαντικές για την орνιθοπανίδα της Κρήτης. Η χλωρίδα της είναι πλούσια σε κοινά και ενδημικά είδη, τόσο της περιοχής όσο και του νησιού. Η πανίδα είναι επίσης πλούσια σε ενδημικά ασπόνδυλα. Οι πληθυσμοί των θηλαστικών στην περιοχή είναι σε εξαιρετική κατάσταση.

Τέλος, υπάρχει ποικιλία από καλά διατηρημένους τύπους οικοτόπων, οι οποίοι δεν έχουν εύκολη πρόσβαση. Το πευκοδάσος της περιοχής παρά το γεγονός ότι έχει υποστεί καταστροφές από πυρκαγιές, είναι ένα από τα σημαντικότερα στην Κρήτη.

Βορειοανατολικό Άκρο Κρήτης Διονυσάδες, Ελάσα & Χερσόνησος Σίδερο (Άκρα Μαυροβούνι - Βάι - Άκρα Πλάκα)

Η περιοχή περιλαμβάνει το ΒΑ άκρο της Κρήτης, τη χερσόνησο Σίδερο και τα κοντινά της νησιά, Διονυσάδες και Ελάσα. Η βλάστηση είναι κυρίως φρύγανα, ενώ στις κοιλάδες διατηρούνται ακόμη υποβαθμισμένα μακκί. Το μοναδικό φοινικόδασος με *Phoenix theophrasti* της Ευρώπης υπάρχει στο Βάι. Στην περιοχή συναντώνται ρέματα τα οποία ξεραίνονται το καλοκαίρι, ρεματιές με χαρακτηριστική βλάστηση και αρκετά υδρόβια ασπόνδυλα. Υπάρχουν 2 - 3 χωριά σ' όλη την τοποθεσία. Οι περιοχές γύρω από τα χωριά καλλιεργούνται, ενώ υπάρχουν και θερμοκήπια με μπανάνες. Στα ανατολικά παράλια, μπροστά από το φοινικόδασος, σχηματίζονται αμμοθίνες. Στα δυτικά παράλια αναπτύσσονται λιβάδια *Posidonia*. Στην ίδια περιοχή έχουν παρατηρηθεί κοπάδια δελφινιών (*Tursiops truncatus*). Στην άκρη της χερσονήσου υπάρχει στρατιωτική βάση. Τα νησάκια Διονυσάδες και Ελάσα είναι ακατοίκητα. Η βλάστηση στα νησάκια αυτά είναι φρύγανα ενώ κοντά στη θάλασσα απαντούν αλόφυτα.

Γενικά η ευρύτερη περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερο χλωριδικό και πανιδολογικό ενδιαφέρον, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Το φοινικόδασος του Βάι είναι ένας μοναδικός και ιδιαίτερα σημαντικός οικότοπος και έχει ήδη χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό Δάσος".

Νήσος Κουφονήσι

Η περιοχή περιλαμβάνει τη νήσο Κουφονήσι και τα μικρά νησάκια στα βόρεια (Στρογγυλή, Μακρουλή και Μάρμαρος) και νότιά της (Τράχηλος). Το θαλάσσιο μέρος καλύπτει 60% της περιοχής. Το Κουφονήσι είναι ένα μικρό νησί με ξηρό και θερμό κλίμα. Το γεγονός αυτό καθίσταται εμφανές από το εμμένον βορειοαφρικανικό ερημόφιλο χλωριδικό στοιχείο και τη στεπώδη βλάστηση που παρατηρείται, με την τυπική παρουσία του πολυετούς αγρωστώδους *Lygeum spartum*, καθώς επίσης και του *Erodium crassifolium*. Υπάρχουν και αμμώδεις και βραχώδεις ακτές. Το θαλάσσιο μέρος της περιοχής είναι πολύ αντιπροσωπευτικό και καλά διατηρημένο και περιλαμβάνει θαλάσσιες σπηλιές, υφάλους και λιβάδια ποσειδώνιας. Δεν υπάρχουν μόνιμοι κάτοικοι στο νησί. Κατά το καλοκαίρι επισκέπτονται το νησί παραθεριστές, αλλά οι τουριστικές δραστηριότητες δεν είναι έντονες.

Η σπουδαιότητα αυτής της περιοχής σχετίζεται με τη γεωγραφική θέση και την εξαιρετική κατάσταση των ενδιαιτημάτων της. Από βοτανική άποψη τόσο η χλωρίδα όσο και η βλάστηση είναι ενδιαφέρουσες, καθώς χαρακτηρίζονται από το εμμένον βορειοαφρικανικό στοιχείο, το οποίο πρέπει να έχει εκλείψει από την Κρήτη. Υπάρχουν ενδημικά φυτά στο βόρειο άκρο της κατανομής τους, όπως τα *Zygophyllum alvum*, *Heliantemum stipulatum* και *Astragalus peregrinus* spp. *peregrinus*, τα οποία έχουν στο Κουφονήσι τους μοναδικούς, στην περιοχή της Κρήτης ή της Ελλάδας γνωστούς πληθυσμούς τους. Τα θαλάσσια ενδιαιτήματα είναι πολύ σημαντικά. Τέλος, η περιοχή συνδυάζει το βιολογικό με το αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Υπάρχει ένα αρχαίο θέατρο και η αρχαιολογική αξία του νησιού θεωρείται μεγάλη, αν και δεν έχει ακόμη πλήρως ερευνηθεί.

Ενδημικά φυτά της Σητείας

Πολλά από τα κρητικά ενδημικά φυτά που συναντιούνται στην περιοχή της Σητείας, φύονται ως επί το πλείστον στα φαράγγια και σε απομονωμένες περιοχές. Μερικά από αυτά είναι πολύ σπάνια ή βρίσκονται σε κίνδυνο.

Τα περισσότερα από τα ενδημικά αυτά φυτά είναι χασμόφυτα, δηλαδή φυτά ριζωμένα σε ρωγμές βράχων και σε γκρεμούς όπου ο ανθρώπινος παράγοντας και τα φυτοφάγα ζώα δεν μπορούν να τα επηρεάσουν.

Καμπανούλα (*Campanula tubulosa*)

Ο βλαστός του είναι διχότομος, χνουδοτός με μεσαία και κατώτερα φύλλα προμήκη - ωοειδή με μακρύ μίσχο.

Οι λοβοί του κάλυκα είναι διπλάσιοι της ωοθήκης ενώ η στεφάνη σωληνοειδής, τα άνθη γαλάζια - βιολετιά.

Ανθίζει τον Απρίλιο - Μάιο και αναπτύσσεται στους βράχους και τα φαράγγια μέσου και χαμηλού υψομέτρου.

Κυκλάμινο (*Cyclamen creticum*)

Είναι το μοναδικό ενδημικό είδος κυκλάμινου της Κρήτης.

Έχει κόνδυλο στη ρίζα, και τα φύλλα είναι μακρόμισχα και κισσόμορφα.

Τα κατάλευκα

(σπάνια ανοιχτορόδινα)

άνθη του εμφανίζονται το

Μάρτιο-Απρίλιο.

Απαντάται στην ορεινή και ημιορεινή ζώνη σε σκιερές τοποθεσίες.

Πετρομάρουλα (*Petromarula pinata*)

Διετές φυτό με βολβό. Ο βλαστός του είναι λείος και μπορεί να φθάσει τα 80 εκατοστά.

Τα φύλλα του έχουν

μήκος μέχρι 30 εκατοστά.

Έχει γαλάζια άνθη με στεφάνη που είναι χωρισμένη σχεδόν ως τη βάση.

Φύεται από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι την ορεινή ζώνη.

Ανθοφορεί από Απρίλιο μέχρι Μάιο.

Αγριογαρύφαλλο (*Dianthus juniperinus*)

Είναι ένα πολύμορφο είδος, με πολλά υποείδη, όλα ενδημικά της Κρήτης.

Μικρός θάμνος με όρθια ξυλώδη στελέχη, που φέρουν μικρούς ανθοφόρους βλαστούς. Τα φύλλα είναι γραμμοειδή οξυκόρυφα, πολλά μαζί στους

βλαστούς, ανά 3-4 ζεύγη στους ανθοφόρους.

Άνθη ωχρορόδινα ή ροδοπόρφυρα, σε δέσμες με βραχύ ποδίσκο.

Άνθηση τον Μάιο - Σεπτέμβριο.

Φύεται σε βραχώδεις πετρώδεις θέσεις σε υψόμετρα από 200-1500 μέτρα.

Μαντζουράνα (*Origanum mirophyllum*)

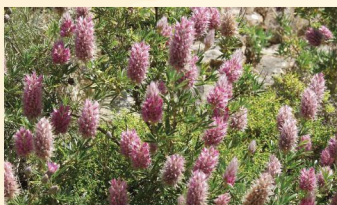
Είναι ενδημικό φυτό της Κρήτης και φύεται σε βραχώδεις περιοχές κυρίως σε υψόμετρο από 100 μέχρι 1800 μ. Έχει φύλλα χνουδωτά, βλαστούς λεπτούς κοκκινωπούς και στεφάνη πορφυρή.

Χρησιμοποιείται συνήθως μαζί με την μαλοτήρα σε αφέψημα σαν ρόφημα.

Στην ανατολική Κρήτη είναι γνωστό με το όνομα Αντωναΐδα.

Έβενος ο κρητικός, αρχοντόξυλο (*Ebenus cretica*)

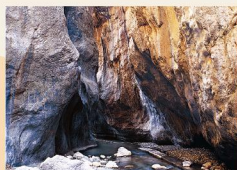
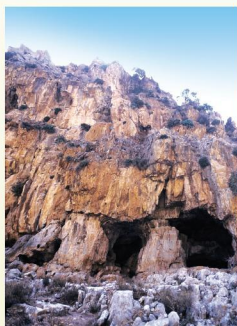

Ενδημικός μικρός θάμνος της Κρήτης που απαντάται σε όλο το νησί σε ξηρές και απότομες πλαγιές.

Έχει εντυπωσιακά ροδόχρωμα άνθη που εμφανίζονται τον Απρίλιο σε πυκνούς βότρους.

Φαράγγια

Η ευρύτερη περιοχή της Σητείας και ειδικά η νοτιοανατολική χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη εκπληκτικής ομορφιάς φαραγγιών, με τα πορτοκαλιά και γκριζοπράσινα χρώματα των τοιχωμάτων τους να λειτουργούν σαν είσοδοι σε κόσμους εκπληκτικής άγριας φύσης.

Τα φαράγγια της περιοχής αλλά και της Κρήτης Γενικά δημιουργήθηκαν στις αρχές του πλειστόκαινου, περίοδο κατά την οποία πριν δύο εκατομμύρια χρόνια περίπου η Κρήτη απέκτησε τη μορφή που έχει σήμερα. Στην δημιουργία τους επέδρασαν κατά κύριο λόγο οι τρομακτικές τεκτονικές αλλαγές που δημιούργησαν το νησί και στη συνέχεια διαμορφώθηκαν στην τελική τους μορφή από περιβαλλοντικές δράσεις και διαβρώσεις.

Η γεωλογική δομή της περιοχής της Σητείας, ευνόησε σημαντικά τη δημιουργία φαραγγιών που με τη σειρά τους συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός τόσο πλούσιου σε εναλλαγές γεωμορφολογικά τοπίου. Σε κάθε βήμα του ο επισκέπτης τους θα αισθανθεί τη παρουσία αυτού του γεωλογικού πλούτου, που ειδικά την άνοιξη και το καλοκαίρι πλουτίζει την ατμόσφαιρα με υπέροχα αρώματα, δεδομένου ότι τα φαράγγια της περιοχής θεωρούνται -από την Μινωική αρχαιότητα ήδη- ο παράδεισος των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Παράλληλα με την ποικιλότητα της χλωρίδας τους, πλούσια είναι και η άγρια πανίδα που φιλοξενούν. Σημαντικές κοινωνίες σπανίων ειδών του ζωικού Βασιλείου, όπως γυπαετών και γερακιών συναντιούνται στις απόκρημνες πλαγιές τους.

Η σχέση των ανθρώπων της Σητείας με τα φαράγγια υπήρξε από την αρχαιότητα ιερή. Την πλέον γνήσιά της έκφραση βρήκε αυτή η σχέση στην θεοποίηση της ίδιας της φύσης και στην στενή σύνδεση των Κρητικών θεών με τις γονιμοποιητικές τους δυνάμεις.

Το Φαράγγι των Νεκρών στην Ζάκρο είναι ένας τόπος που κουβαλά πολύ έντονα αυτές τις πανάρχαιες

ρίζες και τους δεσμούς των ανθρώπων με την φύση.

Η γνωριμία με τα φαράγγια της περιοχής, αποτελεί ταυτόχρονα ένα ταξίδι για τη γνωριμία της φύσης, του πολιτισμού και της ιστορίας της Σπείας. Το φυσικό πλαίσιο αυτής της γνωριμίας εναλλάσσεται συνεχώς.

Το τοπίο αλλάζει από πλούσιο σε βλάστηση σε τραχύ, άγριο και γυμνό. Την άνοιξη οι κατάφυτες πλαγιές σε πλημμυρίζουν από αρώματα και σε κάνουν να νιώθεις με όλες σου τις αισθήσεις την διάχυτη χαρά της Κρητικής φύσης.

Τα σημαντικότερα φαράγγια της περιοχής είναι:

Φαράγγι των Νεκρών ή της Ζάκρου

Το διασημότερο και περισσότερο επισκέψιμο φαράγγι της ανατολικής Κρήτης.

Μια υπέροχη διαδρομή που ξεκινάει νοτιοανατολικά από το χωριό Άνω Ζάκρος διασχίζει το φαράγγι και καταλήγει δίπλα από το μινωικό ανάκτορο στον κόλπο της Κάτω Ζάκρου.

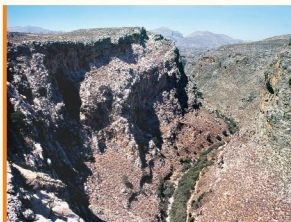
Είναι βατό όλο το χρόνο σχεδόν, έχει συνολικό μήκος 2,5 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι περίπου 100 μέτρα.

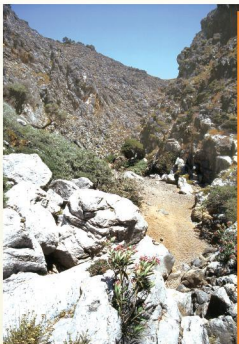
Περβολακίων ή Μονής Καψά

Εξαιρετικά όμορφο φαράγγι, εύκολα βατό σχεδόν σε όλο του το μήκος.

Ξεκινάει νότια από το χωριό Περβολάκια και καταλήγει στην υπέροχη παράλια περιοχή της Μονής Καψά.

Συνολικά το μήκος του είναι 3,0 χιλιόμετρα περίπου και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι 350 μέτρα περίπου.

Χοχλακιών

Μικρό και εύκολα βατό σε όλες τις συνθήκες και περιόδους φερόμενο, ξεκινάει από το χωριό Χοχλακιές και καταλήγει στον υπέροχο όρμο Καρούμης. Συνολικά το μήκος του είναι 1,5 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι 50 περίπου μέτρα.

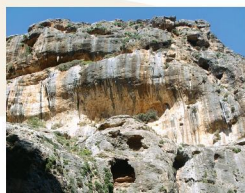
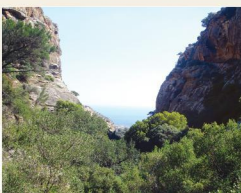
Πεύκων

Ένα από τα ομορφότερα μικρά φαράγγια της Κρήτης, με εντυπωσιακούς σχηματισμούς και βλάστηση.

Ξεκινάει νοτιότερα από το χωριό Πεύκοι και καταλήγει λίγο βορειότερα της περιοχής Άσπρος Ποταμός του Μακρού Γιαλού.

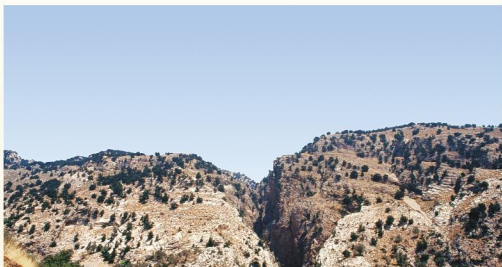
Το συνολικό του μήκος είναι περίπου 2 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου περίπου 300 μέτρα.

Ένα πολύ καλά διαμορφωμένο μονοπάτι ακολουθεί την κοίτη του φαραγγιού σχεδόν σε όλο του το μήκος.

Ρίχτη

Ένα από τα ομορφότερα μικρά φαράγγια της ανατολικής Κρήτης με χαραγμένη και σηματοδοτημένη διαδρομή που ακολουθεί την κοίτη του μικρού ποταμού που ολόκληρο το χρόνο διαθέτει ροή νερού που δη-

μιουργεί και ένα υπέροχο καταράκτη.

Ξεκινάει λίγο έξω από το χωριό Έξω Μουλιανά και καταλήγει στην ομώνυμη παραλία του Ρίχτη ανατολικά από το χωριό Καλαβρό.

Το συνολικό μήκος της διαδρομής είναι περίπου 3 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι περίπου 350 μέτρα.

Ορεινού

Ενδιαφέρον φαράγγι που ξεκινάει από το χωριό Ορεινό και καταλήγει στην περιοχή του Κουτσουρά.

Παρά το γεγονός των καταστροφών από πυρκαγιές που έχει υποστεί το δάσος στην περιοχή του Ορεινού παραμένει ένα από τα ομορφότερα οικοσυστήματα της Στείας.

Σχετικά εύκολη η διάσχιση του δεν απαιτεί ιδιαίτερη προσπάθεια.

Το συνολικό μήκος του είναι περίπου 3,5 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι 500 μέτρα.

Ξερόκαμπος

Το συναντάμε καθοδόν από την Ζάκρο προς τον Ξερόκαμπο.

Μετά την περιοχή Αγγιλιά στο σημείο που ενώνονται τα πολλά παρακλάδια του δημιουργείται ένα εντυπωσιακό τοπίο.

Από αυτό το σημείο έως και την έξοδο του στην θάλασσα η απόσταση είναι περίπου 1,5 χιλιόμετρα.

Στην παραλία Κατσουνάκι στις πανέμορφες αμμοθίνες που σχηματίζονται φύονται τα περίφημα κρινάκια που θαυμάζουμε στις μινωικές τοιχογραφίες.

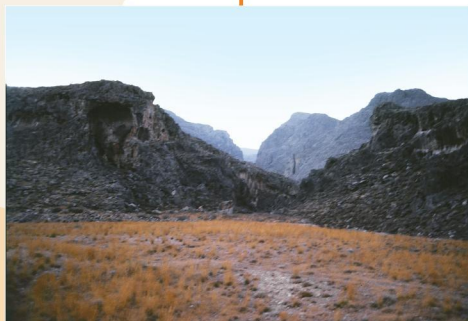
Η υψομετρική διαφορά είναι περίπου 100 μέτρα. Δεν υπάρχει χαραγμένη διαδρομή και η διάσχιση του απαιτεί σχετική προσοχή.

Χαμαίτουλου

Εντυπωσιακά όμορφο μικρό φαράγγι το οποίο ξεκινάει από την περιοχή του χωριού Χαμαίτουλο και καταλήγει στην υπέροχη παραλία νότια του Ξερόκαμπου. Χωρίς ιδιαίτερες τεχνικές απαιτήσεις, η

διάσχιση του είναι σχετικά εύκολη.

Το μήκος του είναι περίπου 3, 0 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου εξόδου είναι περίπου 400 μέτρα.

Αγίων Πάντων Φανερωμένης

Πρόκειται για σχετικά βαθό φαράγγι το οποίο ξεκινά ανατολικά από την περιοχή Σφακίδια και καταλήγει στον όρμο της Φανερωμένης δίπλα στο ομώνυμο μοναστήρι.

Δεν έχει επικίνδυνα περάσματα αλλά δεν είναι πάντα ευδιάκριτη η διαδρομή.

Το συνολικό του μήκος είναι περίπου 3,5 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου περίπου 150 μέτρα.

Ασπρόλιθου

Μικρό δύσβατο φαράγγι που καταλήγει βορειοδυτικά του χωριού Γούδουρα.

Έχει συνολικό μήκος 1,5 χιλιόμετρο και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι 120 μέτρα περίπου.

Αγίου Αντωνίου

Μικρό αλλά με εντυπωσιακές σπηλαιώσεις φαράγγι που πήρε το όνομα του από το ομώνυμο εκκλησάκι στην βόρεια είσοδο του και καταλήγει στην περιοχή του Γούδουρα.

Οι δυσκολίες στην διάσχιση του απαιτούν ειδικό εξοπλισμό.

Το συνολικό του μήκος είναι 1,3 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου εξόδου 120 μέτρα περίπου.

Γούδουρα

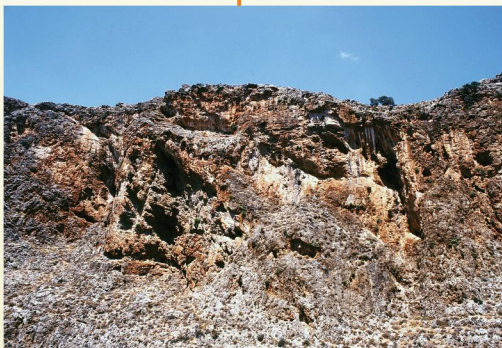
Το τρίτο μικρό δύσβατο φαράγγι της περιοχής του Γούδουρα ξεκινάει από την περιοχή του εγκαταλελειμμένου οικισμού Σαμακίδι και καταλήγει βόρεια του Γούδουρα.

Ουσιαστικά είναι η συνέχεια του μικρού φαραγγιού

που ξεκινάει από το χωριό Μέσα Απίδι της Ζήρου.

Η διάσχιση του απαιτεί ειδικό εξοπλισμό και τεχνική κατάρτιση.

Το συνολικό του μήκος είναι 1 χιλιόμετρο και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι 120 μέτρα.

Μέσα Απίδι

Μικρό φαράγγι βατό χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις τεχνικής και εξοπλισμού.

Ξεκινάει από μεγάλο πλάτωμα νότια του οικισμού Μέσα Απίδι και συναντάει 2,5 χιλιόμετρα νοτιότερα την βόρεια είσοδο του φαραγγιού του Γούδουρα που αποτελεί την συνέχεια του.

Η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου είναι περίπου 400 μέτρα.

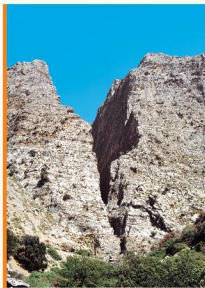
Χα

Το πλέον εντυπωσιακό εξαιτίας των γεωλογικών του σχηματισμών φαράγγι της ανατολικής Κρήτης, ο παράδεισος του Canyoning ιδιαίτερα την περίοδο της άνοιξης που υπάρχει ακόμα αρκετό νερό. Πλούσιο σε ενδημικά είδη χλωρίδας και ορνιθοπανίδας.

Το συνολικό μήκος του είναι 1,6 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου, 230 μέτρα. Για την διάσχιση του απαιτούνται ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις και εξοπλισμός.

Χαυγά

Μικρό αλλά εντυπωσιακό φαράγγι που καταλήγει ανατολικά του χωριού Καβούσι. Ιδανικό για Canyoning, η διάσχιση του απαιτεί ειδικό εξοπλισμό και τεχνική κατάρτιση. Για πεζοπορία ακολουθούμε το αρχαίο μονοπάτι παράλληλα με το φαράγγι. Το συνολικό μήκος είναι 1,1 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου 130 μέτρα.

Μέσωνα

Ουσιαστικά πρόκειται για την συνέχεια του Χαυγά προς τα νοτιοανατολικά με κατεύθυνση το όρος Θριπτή. Η διάσχιση του απαιτεί ειδικό εξοπλισμό και τεχνική κατάρτιση. Είναι βατό για πεζοπορία από το αρχαίο μονοπάτι που ξεκινάει από το Καβούσι μέσω του Χαυγά και συνεχίζει παράλληλα με το Μέσωνα.

Το συνολικό του μήκος είναι 2 χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά εισόδου - εξόδου 450 μέτρα.

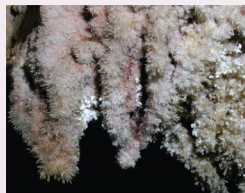

Σπηλαιολογικό πάρκο Σητείας - Ιτάνου

© Φωτογραφικό υλικό
ΣΠΟΚ (Σπηλαιολογικός
Όμιλος Κρήτης)

(*σημείωση: Οι πληροφορίες που παρέχονται για τα φαράγγια, τα σπήλαια και τις ορειβατικές διαδρομές του Ε4 της περιοχής Σητείας είναι γενικές. Είναι ευθύνη του επισκέπτη σε κάθε περίπτωση να αξιολογεί τις προσωπικές δυνατότητες και γνώσεις του για να επιλέγει τους τρόπους που θα απολαύσει τις προτεινόμενες διαδρομές και φυσικά αξιοθέατα.)

Η περιοχή της ορεινής Σητείας σε σύγκριση με τις άλλες ορεινές περιοχές της Κρήτης, δεν παρουσιάζει μεγάλες εντάσεις στο ανάγλυφό της, αλλά λόγω της ασβεστολιθικής σύστασης των πετρωμάτων, το νερό της βροχής και των ρυακιών έχει δημιουργήσει ένα εκτεταμένο επιφανειακό καρστ τύπου δολίνων, καταβοθρών κ.α.

Κατά τόπους το καρστ είναι εξαιρετικά εντυπωσιακό και έχει διαμορφώσει εκατοντάδες ασβεστολιθικά εξογκώματα σαν βροχή μετεωριτών με ακανόνιστα σχήματα.

Ακόμα πιο εντυπωσιακό από το επιφανειακό καρστ, είναι το υπόγειο. Τα επιφανειακά τρεχούμενα νερά είναι λιγοστά, καθώς η μεγαλύτερη ποσότητα αυτών, διεισδύει στο υπέδαφος και κινείται υπογείως μέσω του πλήθους των καναλιών-αγωγών που έχουν διανοιχτεί στον υδατοδιαλυτό ασβεστόλιθο.

Στην ορεινή μόνο περιοχή του πρώην Δήμου Ιτάνου έχουν καταγραφεί πάνω από 82 σπήλαια, σπηλαιοβάραθρα, βάραθρα, καταβόθρες και υπόγεια ποτάμια, των οποίων το συνολικό εξερευνημένο μήκος διαδρομών ξεπερνά τα 6.000 μ. και που ουσιαστικά αποτελούν τον υδροσυλλέκτη της Επαρχίας Σητείας. Από εδώ τα νερά κατευθύνονται προς τα ανατολικά, για να καταλήξουν τελικά σε διάφορες πηγές πλησίον της ανατολικής ακτογραμμής με κυριότερες της Ζάκρου και των Χοχλακιών.

© Φωτογραφικό υλικό
ΣΠΟΚ (Σπηλαιολογικός
Όμιλος Κρήτης)

Τα τελευταία χρόνια ο πρώην Δήμος Ιτάνου σε συνεργασία με τον Σπηλαιολογικό Όμιλο Κρήτης δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την δημιουργία Σπηλαιολογικού Πάρκου.

Πολλά από τα σπήλαια της περιοχής της Σπτείας όπως και συνολικά της Κρήτης συνδέονται με λατρευτικές συνήθειες των κατοίκων που έχουν τις ρίζες τους στην μινωική περίοδο. Επισκέψιμα σπήλαια στην περιοχή δεν υπάρχουν.

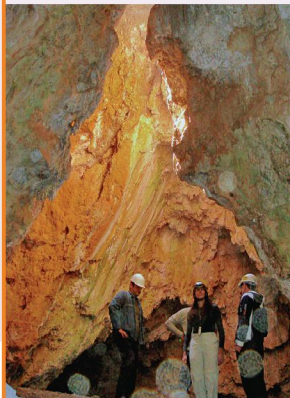
Σε ορισμένα όμως είναι δυνατή η πρόσβαση με την χρήση του κατάλληλου εξοπλισμού.

Τα σημαντικότερα σπήλαια της περιοχής τα οποία στο παρελθόν είχαν και λατρευτική χρήση είναι:

Το Σπήλαιο των Πελεκητών

Καλείται και "της Συκιάς ο Σπήλιος", καθώς στην είσοδό του υπάρχει δέντρο συκιάς. Το πραγματικό του όμως όνομα, πήρε από την ευρύτερη περιοχή όπου γινόταν εξόρυξη πέτρας.

Βρίσκεται ΒΑ του οικισμού της Κάτω Ζάκρου, σε ύψος 100 μ. και έχει μήκος 310 περίπου μέτρα. Η είσοδός του είναι εντυπωσιακή και η προσπέλαση γίνεται από θάλαμο με μεγάλη καταπορική κλίση.

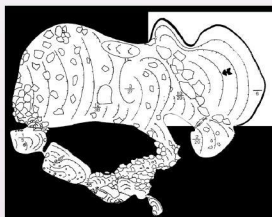

Εκτός από τη μεγάλη αισθητική του αξία, καθώς διαθέτει πλουσιότερο διάκοσμο είναι από τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά σπήλαια της περιοχής, καθώς σ' αυτό βρέθηκαν ίχνη κατοίκησης από τη νεολιθική εποχή.

Το Σπήλαιο του Περιστερά

Άλλο ένα σημαντικό σπήλαιο της Επαρχίας είναι του Περιστερά. Βρίσκεται δυόμισι περίπου χιλιόμετρα ανατολικά από τον οικισμό Καρύδι, στη θέση Πλατύβολα και σε υψόμετρο 540. Διαθέτει πλούσιο λιθωματικό διάκοσμο και έχει συνολικό εξερευνημένο μήκος διαδρομών 170μ. Και στον Περιστερά βρέθηκαν ίχνη νεολιθικής κατοίκησης.

Βρέικο

Το σπήλαιο βρίσκεται 5 χλμ. μακριά από τον οικισμό Πεύκοι. 500 περίπου μέτρα από την είσοδο του σπηλαίου σταματάει ο δρόμος και από εκεί ακολουθεί πεζοπορία. Στο σπήλαιο υπάρχουν ίχνη νεολιθικής κατοίκησης.

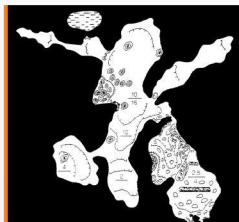
Η σπηλιά του Πετσοφά

(Ίτανος)

Σε υψόμετρο 80μ., 500 περίπου μ. ΝΔ της θέσης Ρουσόλακκος, ανοίγεται το ευδιάκριτο στόμιο του σπηλαίου του Πετσοφά, που πήρε το όνομα του από το λόφο. Πρόκειται για ένα πολύ μικρό σπήλαιο (περίπου 5x3μ.) με μεγάλη αρχαιολογική αξία, καθώς εδώ βρέθηκαν σπασμένοι αμφορείς αλλά και μια "τράπεζα σπονδών" με επιγραφές.

Μεγάλο Κατωφύγι

Βόρεια από το χωριό Τουρτούλοι ή Άγιος Γεώργιος, βρίσκεται το Μεγάλο Κατωφύγι ένα από τα σημαντικότερα σπήλαια της Ανατολικής Κρήτης. Η είσοδος το σπηλαίου που βρίσκεται σε 450 μέτρα υψόμετρο μας οδηγεί σε ένα σύστημα αιθουσών με εξαιρετικό διάκοσμο και συμπλέγματα σταλαγμιτών και σταλακτιτών.

Το σπήλαιο Όζω Λατσίδι

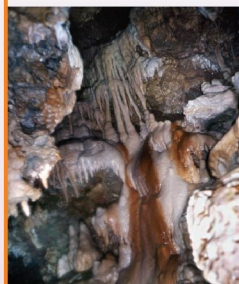
Το σπήλαιο Όζω Λατσίδι βρίσκεται στην περιοχή του χωριού Σίτανος και στην πραγματικότητα αποτελεί τμήμα ενός εκτεταμένου σπηλαιώδους συστήματος που ξεδιπλώνεται για πάνω από 6.000 μ. στο υπέδαφος της ορεινής Στείας, και που αποτελεί μια από τις πιο πλούσιες καρστικές* μορφές της Κρήτης.

Η είσοδος του σπηλαίου βρίσκεται παραπλεύρως της επαρχιακής οδού Στείας-Καρυδιού, μεταξύ των οικισμών Σιτάνου και Κατσιδονίου σε υψόμετρο 684 μ. Η κύρια από τις δύο εισόδους έχει διάμετρο περίπου 2 μ. και είναι απότομα κατηφορική, εξ ου και το τοπωνύμιο Λατσίδι που σημαίνει βάραθρο στην ανατολική Κρήτη. Αμέσως μετά την κατάβαση από την απότομη είσοδο, ανοίγεται μεγάλη αίθουσα με έντονα κατηφορική κλίση. Το πάτωμά της είναι παντού καλυμμένο από πέτρες ποικίλου μεγέθους, χώμα, άργιλο και άλλα υλικά όπως ξύλα, κλαδιά και φύλλα.

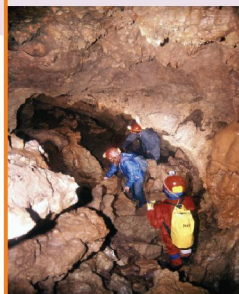
Από το τέρμα της αίθουσας και για τα επόμενα 250 περίπου μέτρα δημιουργούνται πέντε ευρύχωρες, ακανόνιστες αίθουσες οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με μικρούς διαδρόμους. Από την έκτη αίθουσα και μετά δημιουργούνται μικρού μήκους γαλαρίες και αγωγοί οι οποίοι στενεύουν σταδιακά και σε ορισμένα σημεία σχηματίζουν μαιάνδρους.

Στο δάπεδό τους ρέει σταθερά νερό, το οποίο αυξάνεται ανεπαίσθητα κατά τις περιόδους βροχών. Προς το τέρμα του σπηλαίου, οι αγωγοί μεταβάλλονται σε λαγούμια ελλειψοειδούς διατομής που στενεύουν σταδιακά.

Το Όζω Λατσίδι κάποτε πρέπει να λειτούργησε σαν κλάδος κάποιου υπόγειου ποταμού.

© Φωτογραφικό υλικό
ΣΠΟΚ (Σπηλαιολογικός
Όμιλος Κρήτης)

Βασιλική - Θριπτή - Ορεινό - Χανδράς

Ε4 ΣΗΤΕΙΑΣ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΜΥΘΟ

Η περιπέτεια του Ε4 ξεκινά από τα Πυρηναία όπου βρίσκεται η αρχή του και αφού διασχίσει τους κυριότερους ορεινούς όγκους της Ευρώπης καταλήγει στη Ζάκρο το ανατολικότερο σημείο της Κρήτης.

Το Ε4 Κρήτης προσφέρει την ευκαιρία στον επισκέπτη του νησιού να ζήσει υπέροχες εμπειρίες στα μικρά ψαροχώρια ή στα ορεινά χωριά που διασχίζει.

Οι διαδρομές του Ε4 που προτείνουμε και περιγράφουμε στην συνέχεια, θα σε οδηγήσουν να γνωρίσεις την υπέροχη φύση και τους ανθρώπους της Σητείας.

Μοναστηράκι

Στον εγκαταλελειμμένο οικισμό υπάρχουν αξιόλογα κτίσματα λαϊκής αρχιτεκτονικής και υπολείμματα παλιού ελαιολαιουργείου.

Στην κάτω δυτική πλευρά του οικισμού υπάρχει στέρνα με πόσιμο νερό.

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής Βασιλική - Χρυσοπηγή

Συνολικό μήκος διαδρομής: 23,5 χλμ

Ώρες διαδρομής: 7 ώρες

Προτεινόμενη περίοδος: Όλο το χρόνο

Δυσκολία διαδρομής: Σχεδόν καμιά

Είδος σηματοδότησης: Ε4

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής Χρυσοπηγή - Χανδράς

Συνολικό μήκος διαδρομής: 19 χλμ

Ώρες διαδρομής: 5 ώρες

Προτεινόμενη περίοδος: Όλο το χρόνο

Δυσκολία διαδρομής: Καμιά

Είδος σηματοδότησης: Ε4

Από τη Βασιλική ακολουθούμε το δρόμο ανατολικά και αφού περάσουμε βόρεια από το χαμηλό λόφο, όπου βρίσκονται τα υπολείμματα πρωτομινωικής εγκατάστασης, φτάνουμε στον επαρχιακό δρόμο Αγ. Νικολάου - Ιεράπετρας τον οποίο διασχίζουμε

Και συνεχίζουμε ανατολικά ελαφρά ανηφορικά μέσα από ελαιώνες μέχρι τον εγκαταλελειμμένο οικισμό **Μοναστηράκι** σε υψόμετρο 200 μέτρων.

Βόρεια από το χωριό ανοίγεται είσοδος του Χα, ενός από τα πλέον εντυπωσιακά φαράγγια της Κρήτης.

Από το Μοναστηράκι ακολουθούμε το δρόμο ο οποίος ελίσσεται ανηφορικά στην πλαγιά. Για να κόψουμε δρόμο μπορούμε να ανέβουμε στην κορυφή της πλαγιάς ακολου-

θώντας τους στύλους του ΟΤΕ.

Το ανέβασμα είναι δύσκολο και κουραστικό όμως η απόσταση που κερδίζουμε είναι πάνω από 3 χλμ. Φθάνοντας στην κορυφή της πλαγιάς η θέα είναι καταπληκτική.

Αφήνουμε την πλαγιά και στρίβουμε ανατολικά στη λεκάνη που σχηματίζεται ανάμεσα στις κορυφές Παπούρα και Αφέντης του όρους Θριπτή.

Κάτω στην ανατολική όχθη μικρού χειμάρρου φαίνονται τα ίχνη παλαιού οικισμού καρβουνιάρηδων που έδωσαν το όνομα **Καμινάκια** στην τοποθεσία.

Συνεχίζουμε να ανεβαίνουμε ακολουθώντας τώρα την πευκόφυτη πλαγιά.

Αριστερά χαμηλά φαίνεται ο χειμάρρος που καταλήγει στο φαράγγι του Χα του οποίου η διάσχιση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με αναρρίχηση.

Μετά από 8,5 χλμ συνολικής πορείας από το Μοναστηράκι σε υψόμετρο 870 μέτρων συναντάμε τον οικισμό **Θριπτή**.

Τα σπίτια του οικισμού σε μικρές ομάδες ή μεμονωμένα είναι διάσπαρτα στην πλαγιά, ανάμεσα σε πεζούλες με αμπέλια.

Συνεχίζουμε ανατολικά έως το υψηλότερο σημείο της διαδρομής μας περίπου στα 1.000 μέτρα και δεξιά συναντάμε το χωματόδρομο που ανεβαίνει στην κορυφή του **Αφέντη Χριστού**.

Ο δρόμος ελίσσεται στην πλαγιά μέχρι τα 700 μέτρα υψόμε-

Θριπτή

Ο αραιοδομημένος οικισμός, στην ανατολική πλευρά της ομώνυμης ορεινής κοιλάδας στα βόρεια της κορυφής Αφέντη Σταυρωμένου, χρησιμοποιείται εποχιακά από τους κατοίκους των κοντινών χωριών για τις ανάγκες των αγροτικών τους εργασιών, κυρίως της καλλιέργειας των αμπελιών.

Η περιοχή χαρακτηρίζεται για την άγρια ομορφιά της και τη μακρινή δυτική θέα προς το όρος Δίκτη.

Στο κέντρο του οικισμού όπου υπάρχει ταβέρνα ανοιχτή όλο το χρόνο βρίσκουμε και βρύση με πόσιμο νερό.

Ορεινό

Ο μικρός παραδοσιακός οικισμός βρίσκεται στην πευκόφυτη ορεινή λεκάνη της ανατολικής πλευράς του Σταυρωμένου. Οι κάτοικοί του ασχολούνται με τη γεωργία, κτηνοτροφία και μελισσοκομία. Το καταπληκτικό όμορφο φυσικό περιβάλλον του Ορεινού είναι από τα πλέον καλοδιατηρημένα σ' ολόκληρη την Κρήτη.

Η περιοχή έχει κατοικηθεί από την αρχαιότητα. Ίχνη της ανθρώπινης παρουσίας υπάρχουν στις τοποθεσίες Καστρί και Λενικό.

Στο μικρό φαράγγι νότια του χωριού υπάρχει μικρός αγιογραφημένος ναός βυζαντινής περιόδου.

Σ' ολόκληρη την περιοχή διασώζονται αρκετά ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Στην κορυφή δυτικά του Ορεινού βρίσκεται το εκκλησάκι του Αφέντη Σταυρωμένου που γιορτάζει στις 14 Σεπτεμβρίου.

Στις 15 Αυγούστου πραγματοποιούνται καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στην πλατεία του χωριού.

Στο χωριό υπάρχει ταβέρνα με παραδοσιακό φαγητό και δυνατότητα διανυκτέρευσης σε δωμάτια.

Συγκοινωνιακά το Ορεινό συνδέεται με την Ιεράπετρα.

τρο όπου συναντούμε μικρό οροπέδιο με αμπέλια και στην συνέχεια βρισκόμαστε στο χωριό **Ορεινό** σε υψόμετρο 600 μέτρων, το οποίο διασχίζει ποτάμι με πλατάνια και τρεχούμενο νερό όλο το χρόνο.

Νότια του χωριού υπάρχει μικρό φαράγγι που είναι η φυσική έξοδος της πανέμορφης και καταπράσινης κοιλάδας του Ορεινού. Το φαράγγι διασχίζει δρόμος ο οποίος οδηγεί στην παραθαλάσσια περιοχή "Μαύρος Κόλυμπος".

Από την ανατολική έξοδο του Ορεινού ακολουθούμε το δυσδιάκριτο μονοπάτι και ανεβαίνουμε ευθεία την πλαγιά έχοντας μπροστά μας μικρή κορυφή, συναντάμε χωματόδρομο τον οποίο ακολουθούμε δεξιά και στην συνέχεια ακολουθούμε ευδιάκριτο μονοπάτι σε θαμνώδη πλαγιά με βορειοανατολική

κατεύθυνση έως όπου διακρίνεται στο βάθος χαμηλά η **Χρυσοπηγή**. Διασχίζουμε μικρό πλάτωμα με ακανθώδης θάμνους και αμέσως μετά αρχίζουμε να κατεβαίνουμε την πλαγιά προς την ρεματιά με τις πικροδάφνες την οποία αφού διασχίσουμε ακολουθούμε πορεία ανατολική μέσα από ελαιώνες έως την Χρυσοπηγή σε υψόμετρο 400 μέτρων.

Χρυσοπηγή

Ο οικισμός βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά μικρής ορεινής κοιλάδας και οι κάτοικοί του ασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία.

Στον οικισμό υπάρχουν καταστήματα ειδών τροφίμων και καφενείο με δυνατότητα φαγητού. Συγκοινωνιακά συνδέεται με τη Σητεία καθημερινά.

Από την ανατολική έξοδο της Χρυσοπηγής ακολουθούμε τον ασφαλοστρωμένο δρόμο και μετά από 1,5 χλμ πάνω σε αριστερή στροφή συναντάμε χωματόδρομο ο οποίος οδηγεί δεξιά στην πλαγιά αφού περάσουμε δίπλα από χαρακτηριστικό πεύκο.

Συνεχίζουμε να ανεβαίνουμε για 2 χλμ περίπου τη θαμνώδη πλαγιά μέχρι το διάσελο όπου συναντάμε κεντρικό χωματόδρομο τον οποίο ακολουθούμε βορειοανατολικά μέχρι τη βόρεια πλαγιά λόφου την οποία πλέον ακολουθούμε, έχοντας χαμηλά αριστερά τον ασφαλοστρωμένο δρόμο και βόρεια τον ορεινό όγκο της Κοπροκεφάλας έως το χωριό **Δάφνη** στα 600 μέτρα υψόμετρο.

Διασχίζουμε τη Δάφνη και κατεβαίνουμε στην ανατολική έξοδο από όπου ακολουθούμε τον κατηφορικό χωματόδρομο ο οποίος διασχίζει την πλαγιά μέχρι τη ρεματιά με τα πλατάνια, περνάμε στη βόρεια όχθη, και ακολουθούμε δεξιά το χωματόδρομο.

Συνεχίζουμε παράλληλα, αλλά σε απόσταση από την όχθη της ρεματιάς μέχρι που συναντάμε πάλι εγκαταλελειμμένη αγροικία. Στο σημείο αυτό διασχίζουμε τη ρεματιά και μετά από περίπου 500 μέτρα περνάμε ξανά στην βόρεια πλευρά της ρεματιάς μέχρι το τέλος του χωματόδρομου.

Ανεβαίνουμε στο μικρό βραχώδες διάσελο που βρίσκεται μπροστά μας. Δεξιά υπάρχει χαρακτηριστική βραχώδης έξαρση στα νότια της οποίας υπάρχει τεράστιο κοίλωμα - σπηλιά με το μικρό εξωκκλήσι του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, από όπου ξεκινάει και μικρό θεαματικό φαράγγι. Αφού περάσουμε το μικρό διάσελο κατεβαίνουμε σε θαμνώδη ομαλή πλαγιά την οποία διασχίζουμε με καθαρά ανατολική πορεία και στην συνέχεια βρισκό-

Δάφνη

Ο παραδοσιακά δομημένος οικισμός έχει πανέμορφη πλατεία δίπλα σε παλιά εκκλησία. Η περιοχή κατοικείται ήδη από τη βυζαντινή περίοδο.

Κατά τη βενετσιάνικη περίοδο κατασκευάζεται το Monte Forte στην τοποθεσία Απάνω Καστέλι του οποίου σώζονται τα ερείπια, και υδατοδεξαμενή. Στις 29 Αυγούστου γίνεται παραδοσιακό πανηγύρι.

Στη Δάφνη υπάρχουν καταστήματα ειδών τροφίμων καφεενεία και ιατρείο.

Συγκοινωνιακά εξυπηρετείται καθημερινά από τη γραμμή Σταυροχωρίου - Σητείας.

μαστε σε μια βραχώδη - πλακώδη επιφάνεια την οποία ακολουθούμε με κατεύθυνση νοτιοανατολική.

Στο τέρμα του "πέτρινου" δρόμου συναντάμε χωματόδρομο, τον διασχίζουμε και συνεχίζουμε ευθεία μέχρι το μικρό ρέμα σε σημείο με χαρακτηριστικά κυπαρίσσια από όπου περνάμε απέναντι και ακολουθούμε αριστερή πορεία. Λίγο παραπάνω διασχίζουμε ξανά τη ρεματιά και βρισκόμαστε στη βόρεια όχθη όπου συναντάμε χωματόδρομο τον οποίο ακολουθούμε ανατολικά ελαφρά ανηφορικά μέχρι το μικρό χωριό **Βορί**.

Διασχίζουμε το χωριό και ανεβαίνουμε στον απότομο χωματόδρομο μέχρι τον επαρχιακό δρόμο τον οποίο ακολουθούμε αριστερά και μετά από λίγα μέτρα βρισκόμαστε στο χωριό **Παπαγιαννάδες** σε υψόμετρο 450 μέτρα.

Από τον οικισμό που βρίσκεται αναπτυγμένος στην απότομη πλαγιά, ανεβαίνουμε στην κορυφογραμμή ανατολικά αφού περάσουμε δίπλα από δεξαμενή νερού. Αμέσως μετά διασχίζουμε τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο και ακολουθούμε το δρόμο που μας οδηγεί νοτιοανατολικά, μέχρι το σημείο που συναντάμε δεξιά παράκαμψη και μεγάλη κυκλική υδατοδεξαμενή. Ακολουθούμε την αριστερή ανηφορική κατεύθυνση στη θαμνώδη πλαγιά, περνάμε νότια από μικρή βραχώδη πλαγιά συνεχίζοντας νοτιοανατολικά σε επίπεδο γυμνό τοπίο.

Λίγο παραπάνω ανοίγει μπροστά μας η θέα προς το οροπέδιο του Χανδρά και αρχίζουμε να κατεβαίνουμε ελαφρά, διασχίζοντας μικρό εγκαταλελειμμένο συνοικισμό με εκκλησία. Συνεχίζουμε έχοντας δεξιά μας το ανοιχτό τοπίο με τους ανεμόμυλους και τις καλλιέργειες, μέχρι το χωριό **Χανδράς** σε υψόμετρο 600 μέτρων.

Χανδράς

Ο οικισμός βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά εκτεταμένου οροπεδίου με μεγάλο αριθμό αντλητικών ανεμόμυλων του ίδιου τύπου με αυτούς του οροπεδίου του Λασιθίου.

Ο Χανδράς είναι ένα παραδοσιακά δομημένο χωριό με ενδιαφέροντα δείγματα αρχιτεκτονικής. Εξαιρετικής ομορφιάς είναι το καμπαναριό της εκκλησίας.

Στο Χανδρά υπάρχουν καταστήματα τροφίμων και καφενεία. Συγκοινωνιακά εξυπηρετείται από τη γραμμή Σητείας - Ζήρου.

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής

Δάφνη - Πεύκοι**Συνολικό μήκος διαδρομής: 7,5 χλμ****Ώρες διαδρομής: 2 ώρες****Προτεινόμενη περίοδος: Όλο το χρόνο****Δυσκολία διαδρομής: Καμιά****Είδος σηματοδότησης: Δεν υπάρχει**

Από την πλατεία της Δάφνης ακολουθούμε νότια πορεία περνάμε δίπλα από το νεκροταφείο και ακολουθούμε το χωματόδρομο ο οποίος στρίβει αριστερά ανατολικά παράλληλα με την απότομη πλαγιά. Περίπου 900 μέτρα μετά το χωριό στο τελείωμα της απότομης πλαγιάς αφήνουμε το χωματόδρομο και ακολουθούμε δυσδιάκριτο μονοπάτι με ελαφρά νοτιοανατολική πορεία και μετά από περίπου 700 μέτρα συναντούμε ξανά χωματόδρομο τον οποίο ακολουθούμε με νότια κατεύθυνση. Αγνοούμε αριστερό παρακλάδι και συνεχίζοντας νότια για άλλα περίπου 1000 μέτρα αφήνουμε το χωματόδρομο και ακολουθούμε το δυσδιάκριτο μονοπάτι για 700 μέτρα με καθαρά νότια κατεύθυνση μέχρι το πλάτωμα στο οποίο βρίσκεται η αρχή μικρού φαραγγιού. Ακολουθούμε την κοίτη του φαραγγιού για περίπου 1000 μέτρα και αφού έχουμε βγει από την κοίτη ακολουθούμε το δυσδιάκριτο μονοπάτι στην δυτική πλευρά όπου διακρίνεται χαρακτηριστική συκιά η οποία βρίσκεται στην είσοδο του σπηλαίου **Βρέικο**. Από το σπήλαιο ακολουθούμε το ευδιάκριτο μονοπάτι και 250 μέτρα περίπου παρακάτω βρισκόμαστε σε χώρο στάθμευσης και ασφαλτοστρωμένο δρόμο τον οποίο ακολουθούμε για περίπου 150 μέτρα και στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο ο οποίος μας οδηγεί στην βόρεια πλευρά της χαρακτηριστικής βραχώδους κορυφής

Σπήλαιο Βρέικο

Το σπήλαιο έχει βαραθρώδες ανάπτυγμα και το βάθος του φτάνει έως τα 30 μέτρα. Διαθέτει πολύ ωραίο διάκοσμο και είναι εύκολα επισκέψιμο. Στο Βρέικο υπάρχουν ίχνη νεολιθικής κατοίκησης.

Πεύκοι

Είναι ένα από τα πιο όμορφα χωριά της περιοχής, χτισμένο αμφιθεατρικά στην πλαγιά ενός λόφου, σε ύψος. 420μ, με στενά καλντερίμια. Το χωριό δεν αναφέρεται στις Βενετσάνικες απογραφές, του 16ου αιώνα, αναφέρεται όμως στην τούρκικη απογραφή του 1671 ενώ σύμφωνα με γραπτές μαρτυρίες προϋπήρχε. Πάνω από τους Πεύκους, στην κορυφή Καστελόπουλο, εντοπίστηκε μικρό κτίριο υστερομινωικής εποχής, πιθανά παρατηρητήριο. Βόρεια του χωριού και σε απόσταση περίπου 2,5 χιλ. βρίσκεται το σπήλαιο Απολούστρες. Η πρόσβαση γίνεται μέσω ασφαλτοδρόμου που φτάνει μέχρι την είσοδό του. Έχει βαραθρώδες ανάπτυγμα και φτάνει σε γνωστό μέχρι σήμερα βάθος 20 μ. Λειτουργήσε κατά καιρούς ως καταφύγιο για τους κατοίκους των γύρω χωριών, ενώ είναι γνωστή και η αρχαιολογική του σημασία. Το σπήλαιο παρότι δέχεται αρκετούς επισκέπτες, δεν έχει αξιοποιηθεί τουριστικά. Στο χωριό λειτουργεί μουσείο λαϊκής τέχνης.

Υπάρχουν καταστήματα και εστιατόρια.

πάνω στην οποία βρίσκεται γραφικό εξωκλήσι. Από την Βόρεια πλευρά του βράχου ακολουθούμε ευδιάκριτο μονοπάτι που ελίσσεται στην ανατολική του πλευρά και μετά από 1000 μέτρα περίπου πορείας φθάνουμε στο χωριό **Πεύκοι**.

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής **Πεύκοι - Μακρυγιαλός**

Συνολικό μήκος διαδρομής: 5 χλμ

Ώρες διαδρομής: 1 ώρα και 30 λεπτά

Προτεινόμενη περίοδος: Όλο το χρόνο

Δυσκολία διαδρομής: Καμιά

Είδος σηματοδότησης: Δεν υπάρχει

Διασχίζουμε τα γραφικά στενά δρομάκια του χωριού Πεύκοι και ακολουθώντας για περίπου 250 μέτρα τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο νοτιοδυτικά του χωριού στρίβουμε αριστερά σε δύσβατο χωματόδρομο ο οποίος αφού διασχίσει ελαιώνα μας οδηγεί σε μονοπάτι το οποίο περνάει δίπλα από παλιό νερόμυλο. Στην συνέχεια ακολουθεί για περίπου 500 μέτρα την κορυφή της

δυτικής πλαγιά του φαραγγιού των Πεύκων και αφού στρίψει αριστερά κατεβαίνει στην κοίτη του φαραγγιού με τους εξαιρετικά ενδιαφέροντες σχηματισμούς και την πυκνή βλάστηση. Για περίπου 1000 μέτρα ακολουθούμε την δύσβατη κοίτη του φαραγγιού και συναντούμε χωματόδρομο τον οποίο ακολουθούμε με νότια κατεύθυνση για περίπου 1300 μέτρα μέχρι τον οικισμό του Άσπρου Ποταμού. Μετά τον Άσπρο Ποταμό και αφού διασχίσουμε το ποτάμι ο χωματόδρομος συνεχίζει παράλληλα με την ανατολική όχθη για άλλα 1500 μέτρα περίπου μέχρι τον παραλιακό οικισμό του Μακρυγιαλού.

Μακρυγιαλός

Ο οικισμός βρίσκεται 30 χιλ. ανατολικά της Ιεράπετρας. Είναι ένα μικρό ψαροχώρι με μεγάλη παραλία από όπου πιθανότατα προέρχεται το όνομά του και που τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε τουριστικό θέρετρο. Είναι κομβικό σημείο για την επίσκεψη σε θέρετρα της γύρω περιοχής όπως το Μοναστήρι του Καψά, ο Κουτσουράς, ο Μαύρος Κόλυμπος κ.λπ. Η θέση του οικισμού έχει μεγάλη αρχαιολογική σημασία και οι ανασκαφές που έχουν γίνει στην περιοχή έχουν φέρει στην επιφάνεια μια μινωική έπαυλη και μια έπαυλη Ρωμαϊκής περιόδου.

Στο χωριό υπάρχουν ξενοδοχεία, εσπιατόρια, καταστήματα, τράπεζα και διαθέτει συχνή συγκοινωνία με Ιεράπετρα και Σητεία.

Χανδράς - Ζήρος - Ζάκρος - Κάτω Ζάκρος

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής **Χανδράς - Κάτω Ζάκρος**

Συνολικό μήκος διαδρομής: **20,5 χλμ**

Ώρες διαδρομής: **6 ώρες**

Προτεινόμενη περίοδος: **Όλο το χρόνο**

Δυσκολία διαδρομής: **Καμιά**

Είδος σηματοδότησης: **E4**

Στη νότια έξοδό του Χανδρά συναντάμε τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο που μας οδηγεί μετά από 4 χλμ στη Ζήρο σε υψόμετρο 590 μέτρων διασχίζοντας τη στενή κοιλάδα που συνδέει τα δύο οροπέδια.

Από την βορειοανατολική πλευρά του χωριού ακολουθούμε το παλιό μονοπάτι, το οποίο ακολουθεί την αριστερή όχθη ξερού χειμάρρου ελίσσεται στην πλαγιά και αφού περάσει στη νότια πλευρά του χειμάρρου ανεβαίνει σε γυμνό επίπεδο τοπίο με σκόρπιους αγκαθωτούς θάμνους μέχρι μικρό πλάτωμα περιφραγμένο με ξερολιθιά και υπολείμματα μιτάτου στη βόρεια πλευρά του.

Συνεχίζουμε βορειοανατολικά και περνάμε νότια από χαμηλή βραχώδη έξαρση με πολλές πέτρες και χαρακτηριστική αμυγδαλιά στη βάση της και αφού παρακάμψουμε από τη βόρεια πλευρά της μικρή έξαρση βράχων βρισκόμαστε σε περιοχή με πολλά κοφτερά βράχια

Ζήρος

Ο οικισμός είναι κτισμένος στη βόρεια πλαγιά του ομώνυμου μικρού οροπεδίου, κατάφυτου από αμπέλια και οι κάτοικοι του απασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

Το όνομα Ζήρος ή Ζίρος είναι προελληνικό και υποδηλώνει τη μακραίωνη ιστορία της περιοχής, στην οποία έχουν εντοπισθεί αρκετές αρχαίες εγκαταστάσεις. Στη θέση Φονιάς έχει εντοπισθεί Μινωική εγκατάσταση όπως επίσης στις θέσεις Κατσουλανός, Πεντάλιτρο, Ανεμομύλια, Πυργάλες, Βρύση Χαμαΐτουλου και Λιμνιά.

Η περιοχή κατοικείται και κατά τη Ρωμαϊκή Περίοδο όπως φαίνεται από τα ευρήματα στη θέση Πλακόσπηλιος.

Οι τοιχογραφίες στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, του 14ου αιώνα αποδεικνύουν την κατοίκηση κατά τη βυζαντινή περίοδο. Κατά τη Βενετσιάνικη περίοδο το χωριό βρίσκεται σε μεγάλη ακμή. Κατά την επανάσταση του 1821 έγινε μεγάλη σφαγή των χριστιανών της περιοχής στη θέση Φονιάς.

Η Ζήρος είναι σήμερα ένας ζωντανός οικισμός με αξιόλογη παράδοση. Στο χωριό υπάρχει ένας από τους τελευταίους κωδονοποιούς της Κρήτης.

Στις 29 Αυγούστου πραγματοποιείται μεγάλο παραδοσιακό πανηγύρι.

Υπάρχουν καταστήματα τροφίμων, καφεενία που προσφέρουν παραδοσιακούς μεζέδες και δυνατότητα διανυκτέρευσης σε δωμάτια.

Συγκοινωνιακά συνδέεται καθημερινά με Σητεία.

στοκάμινο, αμέσως μετά αφήνουμε δεξιά μας μικρή κορυφή και στην συνέχεια φθάνουμε σε μικρό κάμπο με αμπέλια στη βόρεια πλαγιά του οποίου υ-

και βόρεια θέα προς την περιοχή της Ζακάνθου, μια από τις αρχαίες τοποθεσίες της περιοχής, όπου διακρίνονται τα ερείπια παλιάς εγκατάστασης και το εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννου.

Συνεχίζουμε την πορεία μας ανάμεσα στα βράχια, περνάμε νότια από μικρή κοιλάδα με παλιό ασβε-

Μετά από 10' πορείας βρισκόμαστε στο μικρό εγκαταλελειμμένο οικισμό **Σκαλιά** σε υψόμετρο 650 μέτρων, βόρεια από μικρό πλάτωμα όπου διακρίνονται πεζούλες εγκαταλελειμμένων καλλιέργειών.

Στη ρίζα του βράχου απέναντι από την ιστορική εκκλησία του χωριού υπάρχει πηγή με πόσιμο νερό.

Ο μικρός εγκαταλελειμμένος οικισμός δεν κατοικήθηκε ξανά αφού οι κάτοικοι του σφαγιάστηκαν ομαδικά από τους Τούρκους στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στη Ζήρο.

Από τα Σκαλιά βόρεια από την εκκλησία το μονοπάτι μας οδηγεί σε μικρή ξερή κοιλάδα την οποία ακολουθούμε και αφού περάσουμε από στενό βραχώδες πέραςμα βρισκόμαστε σε μικρό οροπέδιο το οποίο διασχίζει χωματόδρομος.

Στην ανατολική άκρη του οροπεδίου αφήνουμε το χωματόδρομο και στρίβουμε αριστερά στο μονοπάτι το οποίο διασχίζει μικρό διάσελο

Άνω Ζάκρος

Η περιοχή κατοικείται από την αρχαιότητα με διαπιστωμένες προελληνικές εγκαταστάσεις στις θέσεις "Κάστελλος Λενικών" και "Μεγάλος Κάστελλος". Η ύπαρξη επίσης δύο σημαντικών ιερών κορυφής της Μινωικής Εποχής στη θέση "Βίγλα" και "Τραόσταλλο" αποδεικνύουν το πόσο σημαντική είναι η ευρύτερη περιοχή.

Το σημερινό χωριό της Άνω Ζάκρου, κτισμένο στη ρίζα της βραχώδους πλαγιάς διαθέτει ενδιαφέροντα δείγματα παραδοσιακής αλλά και σύγχρονης λαϊκής αρχιτεκτονικής. Στο μικρό φαράγγι, δυτικά του χωριού υπάρχουν αρκετές πηγές η σπουδαιότερη από τις οποίες είναι αυτή του "Μέσα Μύλου".

Τα νερά των πηγών αυτών παλαιότερα κινούσαν τους 12 παραδοσιακούς νερόμυλους από τους οποίους ελάχιστοι βρίσκονται ακόμα σήμερα σε λειτουργία.

Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία και τον τουρισμό. Στον οικισμό υπάρχουν καταστήματα, εστιατόρια, ενοικιαζόμενα δωμάτια και ιατρείο.

Συγκοινωνιακά συνδέεται καθημερινά με τη Σητεία.

και αρχίζει να κατεβαίνει στη βόρεια πλαγιά μικρής κορυφής.

Χαμηλά, αριστερά μας υπάρχει μικρός χείμαρρος που λίγο παρακάτω εξελίσσεται σε καταπράσινη ρεματιά με πολλά νερά.

Φτάνουμε σε σημείο της πλαγιάς που εμφανίζεται μπροστά μας ανατολικά η Άνω Ζάκρος, στην οποία κατεβαίνουμε μετά από 5' περίπου.

Αφού διασχίζουμε την παλιά πάνω γειτονιά της Άνω Ζάκρου στα 250 μέτρα υψόμετρο, ακολουθώντας τα σήματα φθάνουμε στην κεντρική πλατεία και αμέσως μετά στην αυλή της εκκλησίας του χωριού, ανατολικά από την οποία ακολουθούμε το στενό τσιμεντοστρωμένο δρόμο ο οποίος κατηφορίζει ανάμεσα από αραιοδομημένα περιοχή μέχρι τη γέφυρα στο μικρό ρυακί.

Ακολουθούμε τη δυτική όχθη του ποταμού, μέχρι την πρώτη αριστερή παράκαμψη η οποία μας οδηγεί χαμηλά στο ποτάμι.

Στην αρχή περπατάμε στη δεξιά νότια όχθη του ποταμού και μετά περνάμε στην αριστερή, μέχρι το σημείο που συναντάμε το κυρίως φαράγγι οπότε μπαίνουμε στην κοίτη του.

Στη συνέχεια ακολουθούμε σχεδόν συνέχεια τη διεύθυνση του τσιμεντένιου αγωγού που διασχίζει το φαράγγι μεταφέροντας νερό για άρδευση στην Κάτω Ζάκρο.

Μετά από 50' πορείας στην κατάφυτη από πικροδάφνες και πλατάνια κοίτη του φαραγγιού, φτάνουμε

Κάτω Ζάκρος

Ο μικρός παράλιος οικισμός της Κάτω Ζάκρου βρίσκεται σε μια περιοχή εκπληκτικής άγριας ομορφιάς που σε συνδυασμό με την ύπαρξη του Μινωικού Ανακτόρου τη καθιστούν ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα τοπία της Κρήτης.

Στη βόρεια πλαγιά του μικρού κάμπου που δημιουργείται στην έξοδο του φαραγγιού, βρίσκονται τα ερείπια του τέταρτου σε σπουδαιότητα Μινωικού Ανακτόρου. Ήδη από το τέλος του περασμένου αιώνα οι Ιταλοί αρχαιολόγοι Halbher και Mariani είχαν εντοπίσει αρχαιότητες οι οποίες κάλυπταν ολόκληρη την περιοχή από την Πάνω έως και την Κάτω Ζάκρο.

Η περιοχή φαίνεται να κατοικείται συνεχώς μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια, αλλά τα σημαντικά ευρήματα των ανασκαφικών δραστηριοτήτων του αρχαιολόγου Νικολάου Πλάτωνα μετά το 1961 είναι αυτά που έχουν να κάνουν με την ανακάλυψη ενός ακόμα Μινωικού ανακτόρου.

Στην πλαγιά του υψώματος του Αγίου Αντωνίου, σε θέση όπου βρέθηκε μια βάση κίονα, άρχισε τις ανασκαφές του ο Πλάτωνας για να ανακαλύψει μετά το σημαντικό κτίσμα με την επιμελημένη τυπολογία, την πλούσια κεραμική και μεγάλες ποσότητες μικρών αντικειμένων από ελεφαντοστό και χαλκό. Η έκταση του Ανακτόρου ήταν περίπου 8.000 τετραγωνικά μέτρα, είχε δύο ορόφους και περίπου 300 δωμάτια.

Με βάση την κεραμική που βρέθηκε υπολογίζεται ότι το ανάκτορο χρησιμοποιήθηκε ανάμεσα στο 1600 με 1500 π.Χ. οπότε καταστρέφεται ξαφνικά και δεν ξανακτίστηκε.

Το πιθανότερο είναι ότι η καταστροφή οφείλεται στη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης περί το 1500 π.Χ. 8

Η Μινωική εγκατάσταση της Κάτω Ζάκρου είχε μεγάλη σημασία για την περιοχή και ο μεγάλος πλούτος που φαίνεται να υπήρχε σίγουρα δεν είχε σχέση τόσο με την ενδοχώρα που ήταν φτωχή σε προϊόντα, όσο με την ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας που στηριζόταν στην εισαγωγή πρώτων υλών από την ανατολική Μεσόγειο.

Όλα τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την άποψη για μια εκπληκτικά ζωντανή και πλούσια κοινωνία που δεν είχε να ζηλέψει τίποτα από τις άλλες μεγάλες Μινωικές πόλεις.

Στην Κάτω Ζάκρο εκτός από το Ανάκτορο μπορούμε να απολαύσουμε το εκπληκτικής ομορφιάς φαράγγι των νεκρών όπου υπήρχαν τα νεκροταφεία της Μινωικής περιόδου. ◀◀

Σήμερα ο μικρός οικισμός διαθέτει εστιατόρια και ενοικιαζόμενα δωμάτια. Συγκοινωνιακά συνδέεται με τη Σητεία με την ίδια γραμμή της Άνω Ζάκρου.

στην περιοχή με τα σπηλαιώδη τοιχώματα τα οποία χρησίμευαν σαν νεκροταφεία τη Μινωική περίοδο. Λίγα λεπτά μετά βρισκόμαστε στην έξοδο του φαραγγιού από όπου ακολουθούμε το χωματόδρομο αριστερά και αφού περάσουμε νότια από το Μινωικό ανάκτορο καταλήγουμε στο σύγχρονο μικρό παραλιακό οικισμό της Κάτω Ζάκρου.

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής Κάτω Ζάκρος - Καρούμες

Συνολικό μήκος διαδρομής: **5,5 χλμ**

Ώρες διαδρομής: **2 ώρες**

Προτεινόμενη περίοδος: **Όλο το χρόνο**

Δυσκολία διαδρομής: **Καμιά**

Είδος σηματοδότησης: **Μέχρι τα Πελεκητά
κόκκινα σημάδια**

Από την παραλία και βόρεια από τον οικισμό της Κάτω Ζάκρου ακολουθούμε το μονοπάτι που μας βγάζει σε βραχώδες πλάτωμα μετά από το οποίο διασχίζουμε χείμαρρο και στην συνέχεια συνεχίζουμε παράλληλα με την ακτή σε σχετικά εμφανές μονοπάτι, το οποίο αρχίζει να ανηφορίζει προς την είσοδο του Σπηλαιίου Πελεκητών με την χαρακτηριστική συκιά στην είσοδο του.

Από το σπήλαιο το μονοπάτι γίνεται πλέον δυσδιάκριτο, κατηφορίζει για περίπου 500 μέτρα μέχρι το αρχαίο λατομείο.

Από το λατομείο το δυσδιάκριτο μονοπάτι, ακολουθεί πάντα παράλληλα την ακτή αλλά αρκετά ψηλά περνάμε δίπλα από το στόμιο του σπηλαιοβάραθρου Αδιάβατο και στην συνέχεια ανηφορίζει μέχρι την κορυφή της απότομης πλαγιάς. Από το σημείο αυτό ακολουθούμε την ίδια ισοϋψή για περίπου 600 μέτρα και ανοίγεται μπροστά μας βόρεια ολόκληρος ο όρμος Καρούμες και η παραλία του φαραγγιού των Χοχλακιών στην οποία φθάνουμε αφού περάσουμε δίπλα από μικρότερη παραλία και στην συνέχεια παρακάμψουμε την βραχώδη νότια πλαγιά της μεγάλης παραλίας.

Σπήλαιο Πελεκητών

Πήρε το όνομα του από το κοντινό αρχαίο λατομείο όπου γινόταν εξόρυξη πέτρας. Αποκαλείται και «της Συκιάς ο Σπήλιος» διότι στην είσοδό του υπάρχει μεγάλο δέντρο συκιάς. Βρίσκεται ΒΑ του οικισμού της Κάτω Ζάκρου, σε υψόμετρο 100 μ. και έχει μήκος 310 περίπου μέτρα. Η είσοδος του είναι εντυπωσιακή και η προσπέλαση γίνεται από θάλαμο με μεγάλη κατηφορική κλίση. Εκτός από τη μεγάλη αισθητική του αξία, καθώς διαθέτει πλουσιότερο διάκοσμο, είναι από τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά σπήλαια της περιοχής, καθώς σ' αυτό βρέθηκαν ίχνη κατοίκησης από τη νεολιθική εποχή.

Καρούμες

Ο όρμος Καρούμες είναι η απόληξη του φαραγγιού των Χοχλακιών. Είναι μια από τις ωραιότερες παραλίες της Κρήτης, με λιγοστές συστάδες δέντρων και πλήθος απολιθωμάτων που διακρίνονται στα ασβεστολιθικά βράχια που ζώνουν τη θάλασσα. Το ωραίο φυσικό περιβάλλον του όρμου συμπληρώνεται από τα ποικίλα οικοσυστήματα που δημιουργεί ο υγρότοπος του μικρού δέλτα του ποταμού Φλέγα που διαρρέει το φαράγγι, διαμορφώνοντας συνολικά ένα σπάνιο, για τα δεδομένα της άνδρης επαρχίας Σητείας, τοπίο.

Συνοπτική περιγραφή διαδρομής **Καρούμες - Χοχλακιές**

Συνολικό μήκος διαδρομής: **3,5 χλμ**

Ώρες διαδρομής: **1 ώρα και 10 λεπτά**

Προτεινόμενη περίοδος: **Όλο το χρόνο**

Δυσκολία διαδρομής: **Καμιά**

Είδος σηματοδότησης: **Δεν υπάρχει**

Από την παραλία Καρούμες ακολουθούμε για περίπου 500 μέτρα την όχθη του χειμάρρου μέχρι την είσοδο του φαράγγιού το οποίο είναι μικρότερο από αυτό της γειτονικής Ζάκρου αλλά δεν υστερεί σε φυσική ομορφιά και γεωλογικούς σχηματισμούς. Για περίπου 1500 μέτρα ακολουθούμε την κοίτη του φαράγγιού μέχρι την δυτική του έξοδο όπου συναντούμε πληροφοριακό ταμπλό στο τέρμα χωματόδρομου. Ακολουθώντας το χωματόδρομο στην βόρεια όχθη του ποταμού μετά από περίπου 600 μέτρα περνάμε στην νότια όχθη και βρισκόμαστε στον χώρο στάθμευσης όπου βρίσκεται και μικρό εξωκλήσι. Από το εξωκλήσι συνεχίζουμε πάντα δυτικά μέχρι το χωριό Χοχλακιές στο οποίο φθάνουμε μετά από περίπου 400 μέτρα όπου συναντούμε και τον επαρχιακό δρόμο Ζάκρου - Παλαίκαstrου.

Χοχλακιές

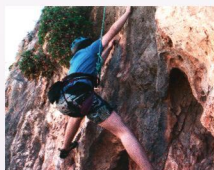
Μικρό αγροτικό χωριό που πιθανότατα έχει πάρει το όνομα του από το πλήθος των βράχων που βρίσκονται στην περιοχή του ποταμού Φλέγαπου καταλήγει στο φαράγγι, (χοχλάκοι = λείοι και στρογγυλοί λίθοι της κοίτης χειμάρρων και ποταμών). Σε τοποθεσία του χωριού αποκαλύφθηκε μεγάλη μινωική αγροικία, ενώ στην ευρύτερη περιοχή φαίνονται ίχνη διαφόρων άλλων κτιρίων.

Φύση και αθλητισμός

Αναρρίχηση

Η εναλλακτική πρόταση στις διακοπές σας για extreme αποδράσεις. Για τους λάτρεις της αναρρίχησης, τα καλά ασφαλισμένα αναρριχητικά πεδία στο φαράγγι της Κάτω Ζάκρου σας προσφέρουν ασφαλή και ποιοτική αναρρίχηση. Ασφαλισμένες διαδρομές υπάρχουν και δίπλα στα χωριά Χοχλακιές, Κατσιδώνι και τον τουριστικό οικισμό Διόνυσο. Επίσης μπορείτε να βρείτε διαδρομές αναρρίχησης στο φαράγγι των Περβολακιών ή Μονής Καψά.

Mountain Biking

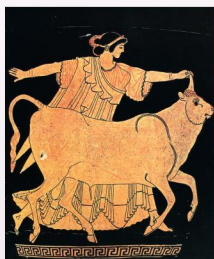

Μη σταματάτε! Κάντε πετάλι με το ποδήλατο σας και ανεβείτε σε λόφους με ατελείωτη θέα του άγριου τοπίου ή σε μικρούς δρόμους και μονοπάτια, καθήμενοι ή ορθοπεταλιά! Νιώστε ότι πετάτε, κατεβαίνοντας με ταχύτητα από την άλλη πλευρά των βουνών. Στην πορεία θα συναντήσετε χωριά έτοιμα να σας υποδεχθούν, αφού εδώ παραμένουν αναλλοίωτα τα έθιμα της φιλοξενίας. Δώστε την ευκαιρία στον εαυτό σας να δροσιστεί με τοπικά αναψυκτικά και να γευτεί παραδοσιακά φαγητά. Οδηγήστε μέσα από χωματόδρομους και μονοπάτια, μέσα από ελαιώνες και αμπελώνες, διασχίστε ορεινά τοπία ή παραθαλάσσια μέρη και ανακαλύψτε την παρθένα φύση της Σητείας.

Πολιτισμός

Προσκύνημα στις πηγές του ευρωπαϊκού πολιτισμού

Ένα ταξίδι στη Σπτεία είναι ένα προσκύνημα στις πηγές του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού!

Ο Μινωικός Πολιτισμός όπως είναι γνωστό είναι ο πρώτος, ο αρχαιότερος πολιτισμός υψηλής στάθμης στον Ευρωπαϊκό χώρο και εδώ στην Ανατολική Κρήτη, στη Ζάκρο και στο Παλαίκαστρο, στο Μόχλο και την Ψύρα είναι τα πρώτα κέντρα και τα πρώτα λιμάνια του και εδώ αναφέρονται γοπητευτικοί και αρχαιότατοι μύθοι του.

Ο Δίας ο βασιλιάς των θεών που σύμφωνα με το μύθο μεταμορφωμένος σε λαμπερό ταύρο άρπαξε την όμορφη κόρη του Βασιλιά της Φοινίκης Ευρώπη την έβαλε στη πλάτη του και κολυμπώντας την έφερε στη Κρήτη, κάπου εδώ σ' ένα όμορφο ακρογιάλι κάτω στο Παλαίκαστρο και το Βάι την απίθωσε στη Γη για να ξεκουραστεί και ύστερα συνέχισαν την πορεία τους μέχρι το Δικταίο άντρο και τη Γόρτυνα.

Ο ωραίος μύθος περιέχει ασφαλώς ιστορικές απηχήσεις για τις σχέσεις της Κρήτης με την Ανατολή και εξηγεί γιατί εδώ στην Ανατολική Κρήτη, που είναι πλησιέστερη προς τη Μικρά Ασία, τη Συρία και τη Παλαιστίνη, την αρχαία Φοινίκη, καθώς και την Αίγυπτο έχει την αρχή του ο πρώτος πολιτισμός της Ευρώπης. Άλλωστε εδώ στο στη Μινωική πόλη του Παλαίκαστρου βρισκόταν το περίφημο ιερό του Δικταίου Διός και εδώ βρέθηκε γραμμένος σε πλάκα ο ύμνος του που τον έψαλλαν κάθε άνοιξη γυμνοί ασπιδοφόροι νέοι, χορεύοντας γύρω από το βωμό του μιμούμενοι τους Κουρήτες, που παραβρέθηκαν στη γέννηση του και τον προστάτευαν με τα όπλα και τους χορούς τους.

Πρόκειται στην ουσία για τον πρώτο ύμνο στην Ειρήνη και την Ειρηνική ζωή.

Οι νέοι παρακαλούσαν το Δία να έρθει στη γη μαζί με τους βλαστικούς θεούς και να δώσει Ευτυχία στους ανθρώπους, Ειρήνη και ευνομία στον κόσμο, δικαιοσύνη και προστασία στους νέους, ευφορία των καρπών της γης, ούριους ανέμους στα πλοία κ.λπ. Με το ιερό του Δικταίου Διός συνδέεται επίσης μια από τις αρχαιότερες οικολογικές διατάξεις στον κόσμο: Η απαγόρευση της κοπής των δέντρων από τα δάση που ανήκαν στο ιερό του Διός με την απειλή βαριών ποινών!

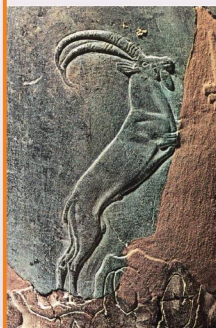
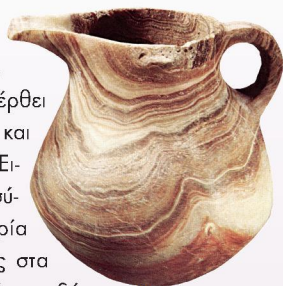
Εδώ στο ακρωτήριο Κάβο-Σίδερο, το αρχαίο Σαμώνιον αποβιβάστηκαν οι Αργοναύτες και έχτισαν το ναό της Σαμωνίας Αθηνάς. και εδώ ο θεός Διόνυσος έκαμε κάτι μοναδικό στο κόσμο δημιούργησε ολόκληρα νησιά τους "Διονυσιάδες" που τους έδωσε το όνομα του.

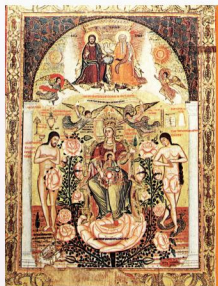
Φαίνεται ότι πουθενά στο κόσμο όσο εδώ, Φύση και

Μύθος δεν συνταίριαζαν τόσο πολύ. Και είναι αξιοθαύμαστο ότι οι λατρευτικές συνήθειες και τελετουργίες οι μύθοι και οι θρύλοι επιζούν ακόμη και σήμερα με διάφορες μορφές στα χωριά της Σπείας.

Η γεωγραφική της θέση - πλησιέστερος σταθμός του θαλάσσιου δρόμου των Μινωιτών προς την Β. Αφρική και Εγγύς Ανατολή - και λόγοι ιστορικοί συνέβαλαν στην ακμή της και την δημιουργία του εκπληκτικού αρχαιολογικού και ιστορικού της πλούτου.

Η Σπεία ήταν "η πύλη της Ανατολής" του μινωικού κόσμου και εδώ βρίσκονται οι πρώτες και οι τελευταίες εστίες του μινωικού πολιτισμού. Ανάλογα ισχύουν και με τη λόγια παράδοση του τόπου:

4 Μύσων ο εν Σπτεία, εις των επτά σοφών της αρχαιοίπτας, όπως αναφέρει ο Στέφανος ο Βυζάντιος. 4 Βιτσέντζος Κορνάρης, "ο μέγας του Ελληνικού Έθνους και αθάνατος ποιητής", όπως λέει ο Κωστής Παλαμάς.

4 Ανδρέας Κορνάρης, ο μεγάλος λόγιος, ιδρυτής της ακαδημίας των Στραβαγκάντι στο Μεγάλο Κάστρο (Ηράκλειο) και συγγραφέας της πρώτης ιστορίας της Κρήτης.

4 Αδελφοί Παντόγαλλοι, μεγάλοι εκκλησιαστικοί άνδρες και λόγιοι.

4 Περτζιβαλής και Καλύβας διακεκριμένοι σοφοί και ρητοροδιδάσκαλοι της Αναγέννησης.

4 Οικογένεια των Σαλαμών στην οποία ανήκει ο Εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός, αποτελούν ορισμένες μόνο από τις σεβαστές μορφές των γραμμάτων και της τέχνης.

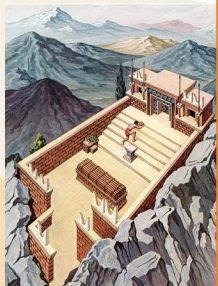
Παράλληλα ο παραδοσιακός λαϊκός πολιτισμός του τόπου θεωρείται από τους πλουσιότερους, γνησιότερους και πιο ζωντανούς σήμερα με κορυφαίες εκφράσεις του τη δημοτική μουσική και τη λαϊκή ποίηση, που όσο κι αν φαίνεται παράξενο εξακολουθεί όχι μόνο να επιβιώνει αλλά και να ακμάζει, να ανανεώνεται δημιουργικά όπως διαπίστωνε και η Μελίνα Μερκούρη λέγοντας ότι:

"Και μέχρι σήμερα, η Σπτεία είναι ο τόπος της χαράς, του κεφιού, της δημιουργίας. Ένας τόπος, που η ζωή βρίσκει πλέρια την κατάφασή της. Ένας τόπος που συνεχίζει περήφανα μια μεγάλη παράδοση προσφοράς στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες".

Αρχαιοίπτες

Πληροφορίες: ΚΔ' Εφορεία Αρχαιοτήτων

(Δευτ. - Παρ.) 7:00 -14:30 - Τηλ.: 28410 22462

Το εξαιρετικά πλούσιο και λαμπρό παρελθόν της περιοχής πιστοποιούν οι πολλές και μεγάλες αρχαιολογικές ανασκαφές και ιστορικές έρευνες που έγιναν και γίνονται από Έλληνες και ξένους τα τελευταία 100 και πλέον χρόνια στο χώρο της Επαρχίας

Σπτείας και το τονίζει με χαρακτηριστικό τρόπο η αξέχαστη Μελίνα Μερκούρη. Εγκαινιάζοντας, ως υπουργός Πολιτισμού, το 1984, το αρχαιολογικό μουσείο Σπτείας, είπε.

"Η Σπτεία είναι ένας από τους πιο προνομιούχους τόπους. Όχι μόνο σε φυσική ομορφιά, αλλά και σε ιστορικό φορτίο. Ελάχιστα άλλα μέρη της Ελληνικής γης κρατούν στα σπλάχνα τους τόσα και τέτοια σπμάδια ενός λαμπερού παρελθόντος. Ογδόντα (80) αρχαιολογικοί χώροι έχουν ερευνηθεί στην περιοχή και περισσότεροι από άλλους εκατό (100) έχουν εντοπιστεί και περιμένουν την αρχαιολογική σκαπάνη, για να αυξήσουν τον πλούτο και την περηφάνια σας..."

Πραγματικά η Επαρχία Σπτείας είναι μια από τις αρχαιοβριθέστερες αναλογικά περιοχές της Ελλάδας και ολόκληρου του κόσμου, διαθέτοντας αρχαιολογικούς χώρους όπως:

Μινωικό Ανάκτορο της Ζάκρου, Μινωική πόλη του Παλαικάστρου, Μινωικοί οικισμοί-Ναυτικά κέντρα του Μόχλου και της Ψύρας, Μινωικό Νεκροταφείο Αγιάς Φωτιάς, Μινωικό ανάκτορο και οικισμός του Πετρά, Μινωικά Μέγαρα - επαύλεις στη Σπτεία, τη Ζού, την Πάνω Ζάκρο, τα Αχλάδια, τον Άγιο Γεώργιο, το Μακρύ Γιαλό, ελλειψοειδής οικία Χαμεζίου, Ετεοκρητική Πραισός, Δωρική Ίτανος, Ελληνιστικοί οικισμοί Τρυπητού και Ξερόκαμπου, Ρωμαϊκή Λεύκη (Κουφονήσι), Μεσαιωνικός οικισμός της Βοΐλας, Ενετική Έπαυλη και παραδοσιακός οικισμός της Ετιάς, Φρούρια Καζάρμα της Σπτείας, Λιόπετρο, Μόντε Φόρτε κ.α. μονές Τοπλού, Καψά και Φανερωμένης, Βυζαντινές Εκκλησίες, τοιχογραφίες και εικόνες, ιστορικοί χώροι, αλλά και λαϊκή αρχιτεκτονική, παραδοσιακές κρήνες νεοκλασικά σπίτια νερόμυλοι, ανεμόμυλοι και αγροτικά κτίσματα αποτελούν μνημεία της τοπικής, της εθνικής ή και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

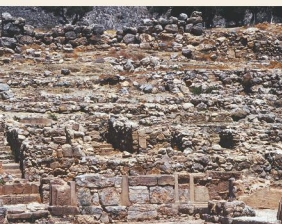
Το ανάκτορο και ο Μινωικός οικισμός της Ζάκρου

Ώρες Λειτουργίας: 8:30 - 3:00 - Τηλ.: 28430 26897

Η πρώτη ανασκαφική έρευνα στην Κάτω Ζάκρο έγινε από τον Βρετανό D. Hogarth, το 1901. Τότε, ήρθαν στο φως αποσπασματικά λείψανα μιας μινωικής εγκατάστασης με τα χαρακτηριστικά ανθηρού οικισμού. Το σημαντικότερο ίσως από τα ευρήματα του Hogarth ήταν ένα σύνολο τριακοσίων περίπου σφραγισμάτων σε πηλό, που μαρτυρούσε την ύπαρξη κάποιου γραφειοκρατικού συστήματος ελέγχου της αλληλογραφίας ή ενός αριθμού εμπορικών συναλλαγών. Μερικά από τα σφραγίσματα αυτά, φανερά, είχαν γίνει από κνωσιακά σφραγιστικά δακτυλίδια, γεγονός που επιβεβαίωνε τη στενή σχέση Κνωσού και Ζάκρου, τουλάχιστον κατά το 15ο αιώνα π. Χ.

Το 1962, ο τότε Έφορος Αρχαιοτήτων Κρήτης Ν. Πλάτων, ξεκίνησε νέα ανασκαφική διερεύνηση στην κοιλάδα της Κάτω Ζάκρου. Ο Έλληνας αρχαιολόγος είχε την πεποίθηση ότι η θέση "έκρυβε" κάτι σημαντικότερο από ένα "λιμενικό οικισμό", αφού έμοιαζε να αποτελεί το κέντρο μιας πολιτισμικής ενότητας, την ακτινοβολία της οποίας ανεγνώριζε, κυρίως, στα προϊόντα της κεραμικής από την ευρύτερη περιοχή. Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν πραγματικά εντυπωσιακά. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως ένα μινωικό ανάκτορο -το μόνο που είχε παραμείνει ασύλητο από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας- και, γύρω από αυτό, έναν πυκνοδομημένο οικισμό, απλωμένο κυρίως στις πλαγιές των δύο λόφων που δεσποζουν της μικρής κοιλάδας. Σημαντικά ευρήματα ήρθαν στο φως και κατά τη διερεύνηση μινωικών τάφων, οι οποίοι κατά ένα μεγάλο μέρος τους "φιλοξενήθηκαν" μέσα σε φυσικά σπήλαια, στο φαράγγι της

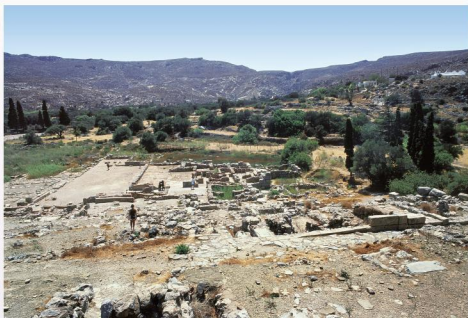
Ζάκρου -που μετά από αυτό μετονομάστηκε σε "Φαράγγι των Νεκρών"- αλλά και σε άλλες θέσεις, όπως το "Μαύρο Αυλάκι", νοτιοανατολικά του κόλπου και τη "Σπηλιάρα", στη βόρεια πλαγιά της κοιλάδας.

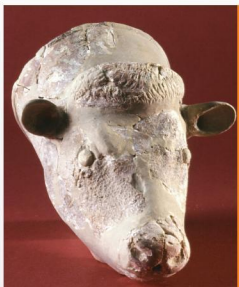
Το ανάκτορο της Ζάκρου -στη μορφή που βλέπου-

με σήμερα- οικοδομήθηκε κατά τον 16ο αιώνα π.Χ. Είναι πιθανό ότι αντικατέστησε ένα προγενέστερο δημόσιο κτήριο λείψανα του οποίου σώθηκαν κάτω από την Ανατολική Πτέρυγιά του. Μόνο στο σημείο αυτό έγινε δυνατή η έρευνα σε βαθύτερα αρχαιολογικά στρώματα, αφού εδώ η αγροκαλλιέργεια κατά τον 20ο αιώνα -και πριν την έναρξη της ανασκαφής- είχε ολοσχερώς εξαφανίσει το αντίστοιχο τμήμα του τελευταίου ανακτόρου.

Ως προς τη γενική αρχιτεκτονική του διάθροψη, το ανάκτορο της Ζάκρου παρουσιάζει αρκετές αναλογίες με το κατά πολύ μεγαλύτερό του ανάκτορο της Κνωσού. Και στη Ζάκρο, όπως και στην Κνωσό, η Δυτική Πτέρυγα (το τμήμα του οικοδομήματος δυτικά της ορθογώνιας Κεντρικής Αυλής) στέγασε τα διαμερίσματα του ιερού: το κυρίως ιερό, σε άμεση γειτνίαση με έναν τύπο τελετουργικού δωματίου που ο Α. Evans ονόμασε "Δεξαμενή Καθαρμών" ("*Lustral Basin*"), τα θησαυροφυλάκια των τελετουργικών σκευών και τις μεγαλόπρεπες αίθουσες των τελετουργιών και συμποσίων, που στην περίπτωση της Ζάκρου διευθετήθηκαν στο ισόγειο. Η ένταξη των κύριων χώρων αποθήκευσης αγροτικών προϊόντων, του ανακτορικού αρχαιοφυλακείου, αλλά και ορισμένων χώρων επεξεργασίας πολύτιμων υλικών, στο συγκρότημα της Δυτικής Πτέρυγας ενισχύει την άποψη ότι η οικονομική διαχείριση του μινωικού κράτους ήταν στα χέρια ενός πανίσχυρου Ιερατείου.

Η Ανατολική Πτέρυγα, όπως και στην Κνωσό,

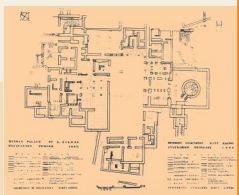
φαίνεται ότι φιλοξένησε, κυρίως, τα "διαμερίσματα διαμονής".

Οι δύο άλλες πτέρυγες φαίνεται ότι ήταν δευτερεύουσας σημασίας. Η Νότια, πιθανότατα, στέγαζε κάποια από τα ανακτορικά εργαστήρια, αφού σε μερικά από τα διαμερίσματά της βρέθηκαν πολύτιμα, ανεπεξέργαστα και μισοεπεξεργασμένα, υλικά (όπως φλεβωτά μάρμαρα, ορεία κρύσταλλος, ελεφαντόδοντο και φαγεντιανή). Στη Βόρεια Πτέρυγα είχε ενταχθεί αρχιτεκτονικά μία ακόμα "Δεξαμενή Καθαρμών", που η λειτουργία της, πιθανότατα, συνδεόταν με την είσοδο των επισκεπτών στο ανάκτορο από την παρακείμενη βαθμιδωτή κεντρική του είσοδο. Η τελευταία αποτελούσε την απόληξη μιας κεντρικής οδικής αρτηρίας ("Οδού Λιμένος"), που φανερά "ερχόταν" από το μινωικό λιμάνι.

Οι στενές σχέσεις και αναλογίες Ζάκρου και Κνωσού υποβάλλουν την πιθανότητα η δεύτερη να αποτέλεσε τη μητρόπολη της πρώτης, τουλάχιστον κατά τη νεοανακτορική περίοδο.

Τα περισσότερα από τα κτήρια που αποτελούν το μινωικό οικισμό φαίνεται να είναι σύγχρονα με το τελευταίο ανάκτορο. Πολλά από αυτά έχουν δανεισθεί ανακτορικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, όπως το πολύθυρο, το φωταγωγό και τους πρόστυλους χώρους. Σχεδόν όλα ήταν διώροφα, με ένα ή δύο κλιμακοστάσια να συνδέουν τα διαμερίσματα των δύο ορόφων.

Η μελέτη της κεραμικής έδειξε ότι το ανάκτορο και ο οικισμός της Ζάκρου καταστράφηκαν ολοσχερώς γύρω στο 1450 π. Χ. Η καταστροφή πρέπει να ήταν γεωλογικής φύσης (σεισμοί ή κατά τον ανασκαφέα- αποτέλεσμα της έκρηξης του ηφαιστείου της Θήρας), αφού μετά από αυτήν η θέση εγκαταλείπεται για αρκετό χρόνο και το ανάκτορο δεν ξανακτίζεται ποτέ. Τμήματα του οικισμού επανακατοικήθηκαν αργότερα για ένα διάστημα (1400 -1300 π. χ.), η θέση όμως δεν μπόρεσε να αποκτήσει ποτέ πια την παλαιά της λάμψη.

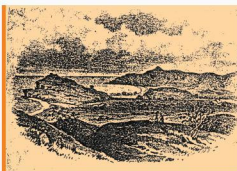

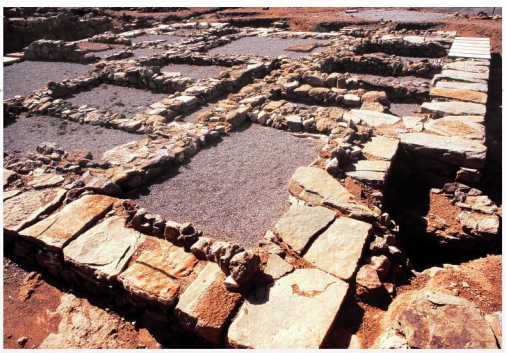
Η Μινωική πόλη του Παλαικάστρου

Ώρες Λειτουργίας: 8:30 - 3:00

Τηλ: 6942 407209 κα Βενιαμάκη Ανθούλα

Στην παραλία του Παλαικάστρου στη θέση Ρουσολάκκος αποκαλύφθηκε μεγάλη και σπουδαία πόλη των Μινωικών χρόνων. Άκμασε την υστερομινωική εποχή αλλά βρέθηκαν και ερείπια της πρωτομινωικής και Μεσομινωικής εποχής, ιδίως τάφους με μεγάλες ποσότητες οστών σε θαυμάσια διατήρηση. Ανθρωπολόγοι που τα μελέτησαν κατέληξαν σε σημαντικά συμπεράσματα για τη σωματική δομή των μινωιτών που είχαν ανάστημα 1.60 οι άνδρες και 1.50 οι γυναίκες κατά μέσο όρο. Ένας κεντρικός δρόμος που διασταυρώνεται με 4 κάθετους χωρίζει τη πόλη σε 9 συνοικίες στις οποίες κατά μια εκδοχή κατοικούσαν ισάριθμα γένη. Τα σπίτια που βλέπουν στον κεντρικό δρόμο είχαν επιβλητικές προσόψεις, ενώ ένα άρτιο αποχετευτικό σύστημα διακλαδίζεται σε όλες τις συνοικίες. Στη συνοικία Β μεταξύ άλλων υπήρχε δωμάτιο - μέγαρο με 4 σειρές κιόνων και μαγειρείο, δεξαμενή καθαριμού, πηγάδι, οικιακό ιερό, λουτρό και αποθήκη λαδιού ενώ σε άλλους χώρους υπήρχε ελαιοτριβείο και ελαιαποθήκη. Βρέθηκαν επίσης πολλά "καμαραϊκά" αγγεία, αμφορείς, λύχνοι, πιθάρια κ.α. Δωμάτιο- μέγαρα και σπουδαία αντικείμενα βρέθηκαν και σε άλλες συνοικίες, ενώ σε μία συνοικία βρέ-

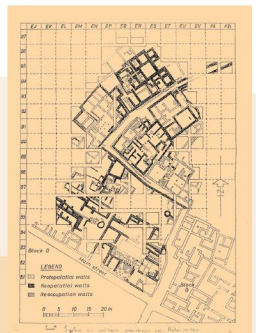
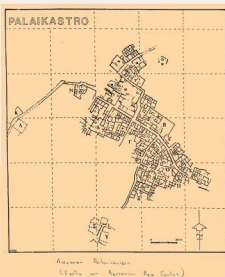

θηκε σταφιλοπιεστήριο. Σε άλλη συνοικία αποκαλύφθηκε το περιώνυμο στην αρχαιότητα ιερό του Δικταίου Διός. Στο ιερό αυτό λατρευόταν ο Ζεύς από τα γεωμετρικά χρόνια έως τη Ρωμαϊκή κατάκτηση. Βρέθηκαν επίσης τα κομμάτια της πλάκας στην ο-

ποία ήταν γραμμένος ο ύμνος του Δικταίου ή Κρηταγενούς Διός. Πρόκειται για τον πρώτο ύμνο σε θεότητα σ' ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο και στην ουσία πρόκειται για ύμνο στην Ειρήνη και στη ζωή. Στον ίδιο χώρο βρέθηκαν επίσης τα τμήματα του χρυσελεφάντινου αγαλματιδίου, του "αριστουργήματος" του Μινωικού πολιτι-

σμού, όπως έχει αποκληθεί και που εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας.

Η ζωή στη Μινωική πόλη του Παλαικάστρου έσβησε ξαφνικά, όπως και στη Ζάκρο και τις άλλες πόλεις της Κρήτης περί το 1500 π.χ. από τη φοβερή έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

Ο αναλογικός υπολογιστής του Παλαίκαστρου

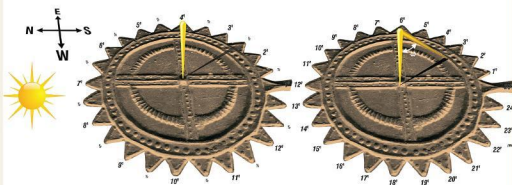
Το πρώτο κέντρο Αρχαιοαστρονομίας και Αιγαιακών γραφών της Ευρώπης βρίσκεται στη Σπεία και στεγάζει τον πρώτο υπολογιστή της ανθρωπότητας!

Οι επισκέπτες μπορούν να θαυμάσουν το λαξευμένο σε πέτρα αντίγραφο της λίθινης μινωικής μήτρας από το Παλαίκαστρο Σπείας, που χρησιμοποιούνταν τη μινωική εποχή και θεωρείται ως ο πρώτος αναλογικός υπολογιστής στην ιστορία της ανθρωπότητας.

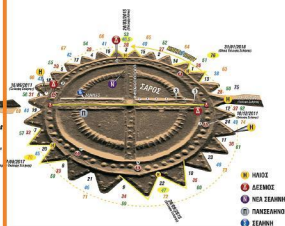
Το κέντρο Αρχαιοαστρονομίας, που λειτουργεί σε μόνιμη βάση με καθημερινές ξεναγήσεις, στεγάζεται σε περίπτερο του Δήμου Σπείας, στη μαρίνα της πόλης. Ο ερευνητής Αιγαιακών γραφών, Μηνάς Ταικριπής, σε συνεργασία με τον Δήμο και τη Μητρόπολη Ιεραπόλνης και Σπείας οργανώνοντας το εν λόγω κέντρο θέλησαν να δημιουργήσουν ένα κέντρο μινωικού πολιτισμού στη Σπεία, να αναδείξουν την αξία και τον πολιτισμό της Μινωικής Κρήτης, ως την αρχέγονη μήτρα της Ευρώπης, αλλά και να δώσουν την ευκαιρία στους επισκέπτες να διαπιστώσουν για μία ακόμα φορά, πώς ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με όλες τις επιστήμες. Το αντικείμενο αυτό, που θεωρείται ο πρώτος υπολογιστής της ανθρωπότητας είναι ένας ακτινωτός δίσκος του 15ου αιώνα π.Χ., που χωρίζεται σε δύο ημικύκλια και στη μέση του εμφανίζεται ένας σταυρός. Η μήτρα με τα ανάγλυφα σύμβολα, που είχε εντοπιστεί το 1898 στο Παλαίκαστρο Σπείας φιλοξενείται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Πάνω της αποτυπώνεται και το κοσμολογικό πρότυπο των Μινωτών. Το μινωικό αντικείμενο προγήθηκε του «Μηχανισμού των Αντικυθήρων» κατά 1.400 χρόνια και αποτελεί τον πρώτο αναλογικό υπολογιστή,

Αποτύπωμα της μήτρας του Παλαίκαστρου από την μελέτη του Στέφανου Ξανθουδίδη.

Παράσταση Λειτουργίας του ακτινωτού δίσκου ως Ηλιακό ρολόι.

με αναγνωρισμένη μέχρι στιγμής τριπλή λειτουργία

1. Λειτουργεί σαν Ηλιακό ρολόι
2. Υπολογίζει το Γεωγραφικό Πλάτος
3. Προβλέπει Ηλιακές και Σεληνιακές εκλείψεις.

Στο περίπτερο του δήμου Σπτείας, δίπλα στο αντίγραφο του μινωικού αυτού υπολογιστή έχει τοποθετηθεί ένας σύγχρονος ηλεκτρονικός υπολογιστής, στον οποίο οι

επισκέπτες έχουν την δυνατότητα, με διαδραστικό τρόπο, να προβλέψουν τις εκλείψεις που θα συμβούν στο μέλλον χρησιμοποιώντας τις τροχιές Ηλίου και Σελήνης.

Στον ίδιο χώρο εκτίθενται αντίγραφα πηγανόσχημων αγγείων από την Αγία Φωτιά Σπτείας, που χρονολογούνται το 2700 π.Χ. και τα σχήματα στην επιφάνεια τους απεικονίζουν συνοδικές κινήσεις πλανητών. Τα πηγανόσχημα αγγεία θεωρείται ότι χρησιμοποιούνταν ως ημερολόγια και με τη βοήθεια τους οι άνθρωποι προέβλεπαν τη θέση Ήλιου, Σελήνης και πλανητών, ενώ με τη χρήση τους προγραμμάτιζαν τις εποχιακές τους ασχολίες. Τα ακριβή αυτά ημερολόγια, βασισμένα στις κινήσεις και στις περιοδικότητες Ηλίου, Σελήνης και πλανητών, μας αφήνουν άφωνους για τις γνώσεις που είχαν οι άνθρωποι αυτοί.

Τέλος, το περίπτερο αποτελεί και κέντρο των Αιγαϊακών Γραφών, των πρώτων γραφών του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, με δείγματα των πρώτων κρητικών γραφών: κρητικά ιερογλυφικά, Δίσκος Φαιστού, Γραμμική Α, αλλά και την παλαιότερη αποκρυπτογραφημένη γραφή της Ευρώπης, τη Γραμμική Β. Παρουσιάζονται περισσότερες από 500 σύμβολα-λέξεις, που αντιπροσωπεύουν μίνες, επαγγέλματα, θεότητες, τοπωνύμια κ.ά.

Το περίπτερο αυτό που λειτουργεί στο πιο απόμακρο σημείο της νότιας Ελλάδας, κάνει τη Σπτεία ένα μοναδικό τουριστικό προορισμό για όλο τον κόσμο και ειδικά για μαθητές σχολείων. Δίνει ένα μάθημα ιστορίας σε όλους, υπογραμμίζοντας τις ρίζες του πολιτισμού στην Κρήτη και την Ελλάδα γενικότερα, ενώ αποδεικνύει τις απαρχές της τεχνολογίας, αφού στον πρώτο Ελλαδικό πολιτισμό από τα μέσα του 15ου αιώνα π.Χ. είχε αναπτυχθεί η αστρονομία και τα μαθηματικά.

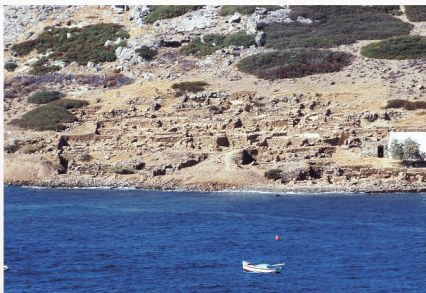
Μόχλος

Ο Αμερικανός αρχαιολόγος R.B. Seager ανακάλυψε τον Μόχλο το 1907 με τις υποδείξεις ενός ντόπιου ψαρά. Τον αμέσως επόμενο χρόνο, ξεκίνησε ανασκαφές στο μικρό νησάκι που έφεραν στο φως 20 χτιστούς τάφους και περίπου 12 κατοικίες.

Το 1955 ο J. Leatham και S. Hood με υποβρύχιες έρευνες ανακάλυψαν ρωμαϊκές ιχθυοδεξαμενές στην ακτή απέναντι από το νησάκι, επιβεβαιώνοντας έτσι την υπόθεση ότι το νησί του Μόχλου ήταν χερσόνησος κατά την εποχή του Χαλκού.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα των ανασκαφών, το νησί του Μόχλου εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα κέντρα του μινωικού πολιτισμού. Η πεδιάδα στη στεριά παρείχε πλούσια αγροτική παραγωγή και ο στενός πορθμός που ένωνε στην αρχαιότητα το σημερινό νησάκι με τη στεριά, σχηματίζοντας δυο φυσικά λιμάνια, εξασφάλιζε τα πλοία από κάθε είδους καιρικές συνθήκες. Ως σημαντικό κέντρο διακομιστικού εμπορίου εισήγαγε οψιανό από τη Μήλο και άλλες πρώτες ύλες από την Ανατολή τις οποίες διοχέτευε στην υπόλοιπη Κρήτη. Η ανακάλυψη ενός σφραγιδοκύλινδρου που προέρχεται από την Βόρεια Συρία και χρονολογεί-

ται γύρω στον 18ο π.Χ αιώνα, αποδεικνύει την σπουδαιότητα του λιμανιού.

Στη "συνοικία των τεχνιτών" κατασκευάζονταν χρυσά κοσμήματα, σφραγιδολίθοι, και τα φημισμένα λίθινα αγγεία του Μόχλου, πολλά από τα οποία βρέθηκαν σε τάφους αυτής της εποχής.

Μετά την καταστροφή από την έκρηξη του ηφαιστείου της, η πόλη του Μόχλου ανακατασκευάστηκε και επεκτάθηκε. Η νέα πόλη είχε κεντρικούς δρόμους και άλλους μικρότερους που την χώριζαν σε συνοικίες. Τα σπίτια ήταν χτισμένα σε διαφορετικά επίπεδα προσαρμοσμένα στην κλίση του εδάφους και είχαν δυο ή και τρεις ορόφους.

Η τελευταία φάση εκτεταμένης κατοίκησης στο νησί του Μόχλου αντιπροσωπεύεται από μια οχύρωση του 1ου π.Χ. αιώνα στην βόρεια και ανατολική πλευρά του. Η οχύρωση αυτή ίσως ήταν μια προσπάθεια της Ιεράπυτνας να σταθεροποιήσει την εποχή εκείνη την παρουσία της στην βόρεια ακτή της Κρήτης.

Η Μινωική έπαυλη της επάνω Ζάκρου

Ώρες Λειτουργίας: 8:30 - 3:00

Τηλ.: 28430 26897

Η μινωική έπαυλη της Επάνω Ζάκρου ερευνήθηκε από τον Ν. Πλάτωνα, με τη βοήθεια των τότε συνεργατών του Γιάννη και Έφη Σακελλαράκη, κατά τα έτη 1965 και 1966.

Τα διαμερίσματα του ισογείου του κτηρίου περιελάμβαναν, κυρίως, χώρους παραγωγής και αποθήκευσης αγροτικών προϊόντων. Ένα από τα δωμάτια του κατώτερου στέγαζε μια από τις πληρέστερες εγκαταστάσεις μινωικού σταφυλοπιεστηρίου, με δύο κάδους σύνθλιψης, μεγάλο βυθισμένο στο έδαφος συλλεκτήρα και βοηθητικά αγγεία περισυλλογής. Δίπλα, ήρθε στο φως ευρύχωρη αποθήκη με κεντρικό πεσσό, μέσα στην οποία βρέθηκαν, στη θέση τους, έξι μεγάλα πιθάρια. Το ένα από αυτά έφερε στον ώμο δίστιχη επιγραφή στη Γραμμική Α γραφή, που ξεκινούσε με το ιδεόγραμμα του κρασιού.

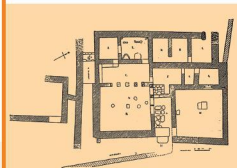

Έπαυλη Αχλαδίων

Στη θέση **"Ρίζα"**, το 1952, ο Ν. Πλάτων επιχείρησε μια μικρή δοκιμαστική ανασκαφή όπου ήδη ήταν ορατός ένας ισχυρός αρχαίος τοίχος. Κατά την ανασκαφή εμφανίστηκαν οι εξωτερικοί τοίχοι μιας οικίας, οι οποίοι ήταν κατασκευασμένοι από μεγάλους πελεκητούς λίθους.

Το 1959 ο ίδιος συνέχισε την ανασκαφή και αποκάλυψε ολοκληρωτικά το κτίσμα που όπως αποδείχτηκε, επρόκειτο για μια σημαντικότερη αγροτική έπαυλη της μινωικής εποχής. Χρονολογείται στα 1600-1550 π.Χ., είχε ζωή περίπου μισό αιώνα και καταστράφηκε πιθανότατα από σεισμό.

Το κτίσμα καταλαμβάνει έκταση 270 τ.μ. και αποτελείται από 12 διαμερίσματα. Η κύρια είσοδος, με

Εικόνα 132. Κάτοψη μεταγενέστερου στέγματος Α Επάνω Ζάκρου.

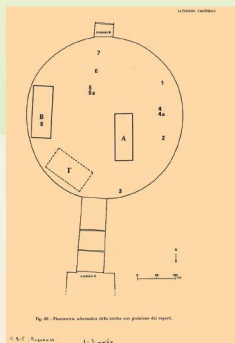
μονολιθικό κατώφλι και βαθμίδα, ήταν στα ανατολικά ενώ μια δευτερεύουσα είσοδος υπήρχε στα δυτικά. Η αίθουσα υποδοχής στα αριστερά του πλακόστρωτου προθάλαμου είχε διπλή είσοδο, πολύθυρο για την επικοινωνία με μικρότερο διαμέρισμα που διέθετε κτιστό θρανίο, και τρεις κίονες για την υποστήριξη της οροφής. Άλλη πιθανή αίθουσα υποδοχής υπήρχε στα δεξιά του προθάλαμου. Η έπαυλη είχε επίσης μαγειρείο, αποθηκευτικούς και άλλους βοηθητικούς χώρους. Εξωτερικά της οικίας λοξοί τοίχοι σχημάτιζαν πρόχειρους περιβόλους που ίσως χρησιμοποιήθηκαν για τον σταβλισμό ζώων.

Τάφος Αχλαδίων

Στην περιοχή των Αχλαδιών έχουν γίνει συστηματικές ανασκαφές σε δυο τοποθεσίες όπου σήμερα ο επισκέπτης μπορεί να δει δυο θαυμάσια δείγματα του μινωικού πολιτισμού, τον μοναδικό θολωτό τάφο της Ανατολικής Κρήτης και τα ερείπια μιας αγροτικής έπαυλης.

Στη θέση **"Πλατύσκινος"** έχει ανασκαφεί ένας υπόγειος θολωτός τάφος με διάδρομο, μοναδικός στην Ανατολική Κρήτη για την εποχή του Χαλκού και εξαιρετικά σπάνιος σε όλο το νησί. Χρονολογείται την περίοδο 1400-1220π.Χ. και χρησιμοποιήθηκε για περισσότερο από έναν αιώνα.

Ένας μνημειώδης κτιστός δρόμος μήκους 9μ. οδηγεί στην είσοδο του τάφου. Ο θάλαμος είναι κυκλικός με διάμετρο 4,08μ. και ύψος 4,16μ. Ο θόλος είναι κτισμένος με μεγάλους ογκόλιθους εκφορικά και έχει σχήμα σχεδόν κωνικό. Ακριβώς απέναντι από την κύρια είσοδο του τάφου υπάρχει μια δεύτερη μικρότερη είσοδος, η οποία ερμηνεύτηκε ως άνοιγμα για την συμβολική επικοινωνία του νεκρού με τον άλλο κόσμο, ίσως όμως να αποτελούσε την είσοδο ενός πλευρικού θαλάμου, η κατασκευή του οποίου δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Τόσο τα υπέρθυρα όσο και τα κατώφλια των δυο εισόδων είναι μονολιθικά. Οι κοιλότρες γύρω από την κύ-

ρια είσοδο και το υπέρθυρό της θεωρείται ότι χρησίμευαν στη στήριξη ξύλινης θύρας η οποία έκλεινε την είσοδο του τάφου. Λόγω της ομοιότητας του με τους μυκηναϊκούς θολωτούς τάφους της Ηπειρωτικής Ελλάδος θεωρείται από ορισμένους μελετητές ως απόδειξη ότι η τεχνική της κατασκευής των θολωτών τάφων της ΥΜ ΙΙΙ εποχής έχει εισαχθεί στην Κρήτη από Μυκηναίους τεχνίτες της κυρίως Ελλάδος.

Μινωική Έπαυλη Μακρύ Γιαλού

Στην τοποθεσία "Πλακάκια", δυτικά του οικισμού του Μακρύ Γιαλού, η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως μια έπαυλη που χρονολογείται στην ΥΜ Ι Β εποχή. Η έπαυλη που αποκαλύφτηκε είναι πολύ σημαντική για τη μελέτη της μινωικής αρχιτεκτονικής διότι αποτελεί μικρογραφία ενός μινωικού ανακτόρου. Στο μέσον του κτιρίου είναι η μεγάλη κεντρική αυλή γύρω από την οποία διαμορφώνονται οι υπόλοιποι χώροι της έπαυλης με πλακόστρωτα δάπεδα και τοίχους επιστρωμένους με κονίαμα, ενώ υπάρχει και δυτική αυλή. Στην κεντρική αυλή, κοντά στη μεγάλη αίθουσα με το πολύθυρο, είναι ένας κτιστός βωμός δίπλα στον οποίο βρέθηκε ένας σφραγιδόλιθος με παράσταση ιερού πλοίου, ιερού δένδρου και ιέρειας. Η οροφή ήταν στρωμένη με καλάμια και πηλό, ένα στοιχείο εξαιρετικά ενδιαφέρον που συνδέει τη μινωική με τη νεώτερη κρητική αρχιτεκτονική, αφού η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείτο μέχρι πρόσφατα για την κάλυψη της οροφής των αγροτικών πετρόκτιστων σπιτιών.

Η έπαυλη καταστράφηκε από μεγάλη πυρκαγιά όπως αποδεικνύεται από τα αποτυπώματα των απανθρακωμένων ξύλινων δοκών αλλά και από τα μαυρισμένα από τη φωτιά πλακόστρωτα δάπεδα.

Η αρχιτεκτονική της έπαυλης, ο μικρός αριθμός των οικιακών χώρων, και η σπουδαιότητα ορισμένων ευρημάτων (ειδώλια, σφραγιδόλιθοι, κύπελλο Ιερής Κοινωνίας) τα οποία φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό

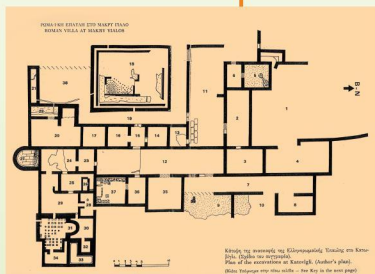

Μουσείο Αγίου Νικολάου, μαρτυρούν τον θρησκευτικό χαρακτήρα της που δεν αποκλείεται να αποτελούσε σημαντικό θρησκευτικό κέντρο της γύρω περιοχής. Στη τοποθεσία "Κατωβίγλι" το 1976 ξεκίνησαν συστηματικές ανασκαφές υπό την διεύθυνση του Ν. Π. Παπαδά-

κη που ολοκληρώθηκαν το 1980. Αποκαλύφθηκαν τα ερείπια μιας ρωμαϊκής έπαυλης που διέθετε λουτρικό συγκρότημα με υπαίθρια δεξαμενή. Η διάταξη των χώρων της έπαυλης είναι αρκετά πολύπλοκη. Διάδρομοι και αυλές λειτουργούν ως κεντρικοί άξονες γύρω από τους οποίους εκτείνονται τα δωμάτια και οι βοηθητικοί χώροι. Τα δάπεδα και οι τοίχοι των κυρίως δωματίων είναι επενδυμένα με μαρμαρίνες

πλάκες. Η είσοδος της έπαυλης είχε ψηφιδωτό δάπεδο με γεωμετρικό και φυτικό διάκοσμο. Ένα μεγάλο δωμάτιο με πολυτελές πάτωμα χρησίμευε πιθανότατα ως αίθουσα υποδοχής. Στο νοτιοανατολικό τμήμα της έπαυλης ήταν το λουτρικό συγκρότημα, το γνωστό Βαλανείο, με το χαρακτηριστικό υπόκαυστο και την πεταλόσχημη πισίνα που το δάπεδό της και τα σκαλοπάτια της ήταν στρωμένα με μάρμαρο. Ένα μεγάλο ψηφιδωτό με γεωμετρικές παραστάσεις βρέθηκε στον υπαίθριο χώρο δίπλα στην πισίνα. Στην έπαυλη υπήρχε ένα σύστημα κτιστών και σωληνωτών αγωγών με το οποίο διοχετεύονταν το νερό από τις δεξαμενές στο Βαλανείο και στους υπόλοιπους χώρους. Ανάμεσα στους διάφορους χώρους του Βαλανείου εντοπίστηκε ένα δωμάτιο με ταφική χρήση, όπου βρέθηκαν οστά αλλά και ολόκληρος σκελετός.

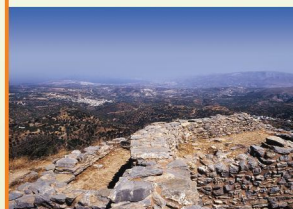
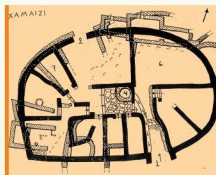
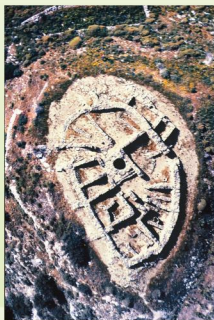
Η έπαυλη κατοικήθηκε από τον 1ο π.Χ. έως τον 3ο μ.Χ. αιώνα περίπου. Η αιτία της καταστροφής της είναι άγνωστη. Ο χώρος συλήθηκε πιθανόν κατά τους βυζαντινούς και νεώτερους χρόνους και δεν απόμεινε τίποτε από τα αρχιτεκτονικά μέλη και τον κινητό διάκοσμο της πολυτελούς κατοικίας. Τα λιγοστά ευρήματα των ανασκαφών φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας.

Ελλειψοειδής οικία Χαμεζίου

Στη θέση **"Σουβλωτό Μουρί"** το 1903, οι ανασκαφές που έγιναν από τον Στ. Ξανθουδίδη έφεραν στο φως ένα κτίριο μινωικής εποχής. Το μοναδικό για την εποχή ελλειπτικό του σχήμα και η χρήση του προβλημάτισαν για πολλά χρόνια τους αρχαιολόγους. Το 1971 μια νεώτερη έρευνα από τον καθ. Κ. Δαβάρα αποκάλυψε νέα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι πρόκειται για οικία, την μοναδική των μινωικών χρόνων με αυτό το σχήμα και χρονολογείται στα 2200-2000 π.Χ. ενώ εντοπίστηκαν λείψανα αρχαιότερων οικιών.

Κατά την διάρκεια των ανασκαφών βρέθηκαν εξωτερικά της οικίας χάλκινα αντικείμενα ενώ στα δωμάτια εντοπίστηκαν αγγεία και μερικά ειδώλια τα οποία φυλάσσονται στα Μουσεία Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου.

Πραισός

Την περιοχή, που περιλαμβάνεται μέσα στους δυο βραχίονες, Καλαμαύκι και Παντελή, του σημερινού ποταμού Στόμιου (του αρχαίου Διδύμου), καταλάμβανε η αρχαία μεγαλούπολη των Ετεοκρητών Πραισός, η οποία ήταν μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της Ανατολικής Κρήτης.

Ήταν κτισμένη πάνω σε τρεις λόφους και περιβάλλονταν από δυνατό τείχος, που υπολείμματα του σώζονται σε ορισμένα σημεία και μάλιστα ΒΑ του μεγάλου λόφου, όπου ήταν η έδρα των Αρχών της πόλης. Το τείχος άφηνε έξω τον τρίτο γήλοφο Βωμό-Ιερό όπως και το Ιερό Σπήλαιο στη θέση Σκάλες.

Ύστερα από την κατάκτηση της Κρήτης από τους Δωριείς το 12ο αιώνα π.Χ. οι Ετεόκρητες, δηλαδή οι γνήσιοι Κρήτες αποσύρθηκαν προς τα ανατολικά του νησιού, όπου περιώσαν το γνήσιο μινωικό χαρακτήρα τους, τη γλώσσα, τη θρησκεία και τη λατρεία του Δικταίου Δία.

Η Πραισός βρισκόταν στο κέντρο της χερσονήσου Σητείας και είχε λιμάνια στο Βόρειο πέλαγος, το Κρητικό, την Ητεια (Σητεία) και στο Ν, το Λιβυκό, τις Στήλες, όπως φαίνεται σε ψήφισμα των Πραισίων, κατά τους Μακεδονικούς χρόνους, που αφορά την αλιεία και το εμπόριο του πορφυρογενούς κογχυλίου και τη μίσθωση γι' αυτό του ναυτικού των Σηπλιτών.

Οι Ιεραπύτνιοι, που ήταν δωρικής καταγωγής, ύστερα από πολυχρόνιο πόλεμο, νίκησαν τους Ετεόκρητες της Πραισού, και κατάστρεψαν την πόλη τους.

Το μέρος φαίνεται να κατοικούνταν από τη Νεολιθική εποχή. Στο σπήλαιο που βρίσκεται στη θέση Σκάλες, στη συμβολή των χειμάρρων Καλαμαύκι και Παντελή, βρέθηκε νεολιθική και κεραμική.

Το 1884 ο Federico Halbherr ανακάλυψε στην Πραισό την πρώτη ετεοκρητική επιγραφή και βρήκε μεγάλο αριθμό πήλινων ειδωλίων. Από τις ανασκαφές που έκανε η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή αποδείχτηκε ότι η Πραισός ήταν πόλη των ιστορικών - ελληνικών χρόνων.

Η αρχαιότερη ετεοκρητική Πραισός, η μνημονεύμενη από το Στράβωνα υπήρξε όχι μακριά από τα σημερινά ερείπια, η οποία καταστράφηκε και οι τελευταίοι απόγονοι των Ετεοκρητών έκτισαν, μαζί με τους Δωριείς αποίκους, μετά το 12ο αιώνα π.Χ., τη νέα πόλη στη γνωστή σημερινή θέση των ερειπίων. Η περιοχή του "κράτους" της Πραισού καταλάμβανε ολόκληρη τη σημερινή χερσόνησο της Σητείας, που λεγόταν τότε ετεοκρητική χερσόνησος, ή χερσόνησος των Πραισίων, εκτός της χώρας Ιτάνου.

Το πολίτευμα της ελληνικής - γεωμετρικής Πραισού ήταν δημοκρατικό, με όργανα τους κόσμους, τη γερουσία και την εκκλησία του Δήμου. Σαν αυτόνομη πόλη έκοψε νομίσματα από τα οποία είναι γνωστά πολλά είδη. Στα περισσότερα παριστάνονται ο Ηρακλής, ο Ζευς, ο Απόλλωνας και η Δήμητρα με τη λέξη ΠΡΑΙΣΙΩΝ.

Πάνω στο λόφο της Πραισού ανασκάφηκε το 1935 τάφος, στον οποίον είχε ταφεί Πραΐσιος αθλητής, μαζί με τα έπαθλα του, που τα πιο χαρακτηριστικά ήταν δυο ζωγραφισμένοι αθηναϊκοί αμφορείς του 560 - 500 π.Χ. Ο αθλητής φαίνεται να έλαβε μέρος και να ενίκησε στους παναθηναϊκούς αγώνες.

Στην Πραισό έχουν αφήσει τα ίχνη τους όλοι οι αιώνες. Εδώ αντιπροσωπεύονται η νεολιθική εποχή, η μυκηναϊκή, η γεωμετρική, η ελληνιστική, η βενετσάνικη. Ακόμη και οι Τούρκοι άφησαν δυο κρήνες στους Βαβέλους.

Ίτανος

Ώρες Λειτουργίας: 8:30 - 3:00

Τηλ.: 6932 356825 κος Χατζηδάκης Νίκος

Η Ίτανος μια από τις σπουδαιότερες παράλιες πόλεις της Ανατολικής Κρήτης από τη μινωική εποχή μέχρι και τα πρώτα χριστιανικά χρόνια, είναι γνωστή σήμερα με το όνομα Ερημόπολη.

Οι κάτοικοι της Ιτάνου κυριαρχούσαν σ' όλες τις ανατολικές ακτές της Σητείας από το ακρωτήρι Σαμώνιον (κάβο Σίδερο), ως το ακρωτήρι Ερυθραίο, το σημερινό Γούδουρα και τη νήσο Λευκή, (Κουφονήσι).

Την Ίτανο αναφέρει ο Ηρόδοτος. Όταν η Πυθία είπε στους Θηραίους, να στείλουν αποικία στη Λιβύη, οι Θηραίοι έστειλαν στην Κρήτη αντιπροσώπους να αναζητήσουν ανθρώπους, για να τους

οδηγήσει εκεί. Οι απεσταλμένοι έφτασαν στην Ίτανο, όπου συνάντησαν ένα ψαρά πορφύρας, τον Κορώβιο, που τους διηγήθηκε ότι κάποτε τον παρέσυραν οι άνεμοι και έφτασε στη Λιβύη. Τον έπεισαν να τους οδηγήσει εκεί όπου έκτισαν την αποικία Κυρήνη το 630 π.Χ.

Την Ίτανο αναφέρει και ο Στέφανος Βυζάντιος, που πιστεύει πως ονομάστηκε έτσι από τον Ίτανο Φοίνικα. Κατά τον ίδιο ήταν αποικία των Φοινίκων, που ασχολούνταν με τη βιομηχανία της πορφύρας και του γυαλιού. Στην Ίτανο είχαν τις έδρες τους Φοινίκες έμποροι, που έκαναν εμπόριο πρώτων υλών της Φοινίκης με προϊόντα της Κρήτης. Είχαν επίσης εργαστήρια για την αλιεία και τη βαφή της πορφύρας, υαλουργίας και υφαντουργίας.

Η Ίτανος ήταν ανέκαθεν συροφοινικικός σταθμός, όπου ελάτρευαν θεούς φοινικικούς, όπως ο Φοίνιξ, η Αμφιώνια και η Τάγγα.

Η Ίτανος υπήρξε σπουδαίο λιμάνι και σταθμός διαμετακομιστικού εμπορίου μεταξύ Ανατολής και Κρήτης. Με το εμπόριο αυτό, τη βιομηχανία της πορφύρας και του γυαλιού, τη ναυτιλία και την αλιεία και με τα σπουδαία εισοδήματα του ιερού του Δικταίου Δία, που ήταν στην περιοχή της, επλούτισε, όπως αποδείχνει το πλήθος των ναών της και των πολυτελών μαρμάρινων οικοδομών της. Μα ο πλούτος της αυτός στάθηκε αφορμή να υποδουλωθεί στους Δραγμίους, που ήταν πριν υποτελείς της και όταν οι Ιεραπύτνιοι κατάστρεψαν την Πραισό περιόρισαν και την Ίτανο ακόμη πιο πολύ.

Ύστερα από τη ρωμαϊκή κατάκτηση κατόρθωσε να διατηρήσει την υπόστασή της και να ευημερήσει, χάρη στο εμπόριο και τη ναυτιλία της. Έκοψε δικά της νομίσματα, από τα οποία ο Σβορώνος αναφέρει πολλούς τύπους, που είχαν εμβλήματα τρίτων, αρχαιότατη ενάλιος θεότητα της Ανατ. Κρήτης, τρίαίνες και ψάρια, όπως ταίριαζε στα νομίσματα ναυτικής πόλης. Κατά την πρωτοχριστιανική περίοδο ανήγειρε λαμπρούς και μεγαλοπρεπείς ναούς, όπως δείχνουν τα ερείπια των.

Η Ίτανος καταστράφηκε τον 9ο μ.Χ. αιώνα, από τους Σαρακηνούς, ή ίσως, από το σεισμό του 795 μ.Χ. Φαίνεται να κατοικήθηκε πάλι αλλά με τις επιδρομές των κουρσάρων του 15ου αιώνα καταστράφηκε ολοκληρωτικά και οι κάτοικοι της αποσύρθηκαν σε ορεινούς ασφαλέστερους οικισμούς. Το πολίτευμα των Ιτανίων ήταν αρχικά βασιλεία μα αργότερα έγινε δημοκρατικό και είχε τους κόσμους, τη γερουσία και την εκκλησία του Δήμου. Τον 3ο αιώνα π.Χ. φαίνεται να έγινε απόπειρα να καταλυθεί το δημοκρατικό, αριστοκρατικό πολίτευμα. Τότε ζήτησαν, τη βοήθεια του Πτολεμαίου του Φιλάδελφου της Αιγύπτου, ο οποίος έστειλε το στρατηγό Πάτροκλο Πάτρωνα και τους βοήθησε.

Στην Ίτανο βρέθηκαν πολλά επιτύμβια επιγράμματα των πρώτων χριστιανικών χρόνων. Στο υπέρθυρο του ναού Αγ. Ιωάννου είναι εντοιχισμένο επιτύμβιο επίγραμμα του 3ου π.Χ. αιώνα, που αφορά Ιτάνιο, ο οποίος υπηρετώντας την Πατρίδα, αναδείχτηκε στο τόξο ίσος προς τον εκμβόλο Φοίβο Απόλλωνα.

Το 1919 βρέθηκε ένας παλιός τάφος, που σκέπαζαν δυο μεγάλες ενεπίγραφες πλάκες, που βρίσκονται τώρα στο Μουσείο Ηρακλείου, από εγχώριο κυανωπό σκληρό τιτανόλιθο του ακρωτηρίου. Η μια έφερε επιγραφή με γράμματα μικρά σε 98 στίχους, αλλά η επιφάνεια ήταν φαγωμένη από την υγρασία και ελάχιστα γράμματα σώζονται. Πρόκειται για σπουδαία ιστορική γραφή του 2ου μ.Χ. αιώνα, που σχετίζεται με τη διένεξη Ιτανίων και Ιεραπυτνίων για το Δικταίο Ιερό. Η άλλη είχε ψήφισμα των Ιτανίων του 3ου π.Χ. αιώνα, προς τιμή του μακεδόνα στρατηγού Πατρόκλου του Πάτρωνος.

Η Ίτανος αναφέρεται με το ίδιο όνομα u-ta-no στις πινακίδες γραφής Β της Κνωσού. Στον Κάβο Σίδερο οι ναυτιλόμενοι προς την Ανατολή ελάτρευαν τους θεούς των Ανέμων οι οποίοι αργότερα αντικαταστάθηκαν από την λατρεία του Ποσειδώνα.

Ελληνιστική Πόλη Ξεροκάμπου

Επιφανειακές έρευνες απέδειξαν ότι η περιοχή κατοικείται από τους προϊστορικούς χρόνους και παρουσιάζει μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

Στη θέση **Κατσουνάκια** εντοπίστηκε εκτεταμένος μινωικός οικισμός ο οποίος δεν έχει ανασκαφεί ακόμη. Στο ύψωμα **Τράχηλας** ερευνήθηκε ένα Ιερό Κορυφής το οποίο όμως ήταν συλημένο. Στη θέση **Ψιλή Άμμος** είναι ορατό το αρχαίο λατομείο πωρόλιθου με τον οποίο χτίστηκε η αρχαία πόλη των ιστορικών χρόνων. Στην παραλία, κοντά στην αρχαία πόλη, υπάρχουν αλυκές ελληνιστικών χρόνων από όπου οι κάτοικοι προμηθεύονταν θαλασσινό αλάτι. Πρόκειται για μια σειρά καναλιών και δεξαμενών αποξήρανσης οι οποίες είναι σκαλισμένες στα βράχια της θάλασσας. Σήμερα δεν είναι ορατές διότι καλύπτονται από την άμμο της παραλίας. Στους **Καβάλους**, τα μικρά νησάκια που βρίσκονται απέναντι από τον Ξερόκαμπο, υπάρχουν εγκαταστάσεις αλιέων που χρονολογούνται στην ΥΜ εποχή.

Στη θέση **Φαρμακοκέφαλο**, ξεκίνησαν το 1984 ανασκαφικές έρευνες από τον αρχαιολόγο Ν. Π. Παπαδάκη. Αποκαλύφθηκε μια σημαντική ελληνιστική πόλη, που πιθανόν να είναι η αρχαία Άμπελος. Η πόλη καταλάμβανε όλο το ύψωμα και προστατευόταν από ισχυρό τείχος που σώζεται μερικώς. Αν και έχει ανασκαφεί μόνο ένα μικρό τμήμα της πόλης, ήρθαν στο φως σπίτια, δρόμοι και υπαίθριοι χώροι, τα δε ευρήματα είναι εξαιρετικής τέχνης και ιδιαίτέρως κατατοπι-

στικά για την ιστορία της. Από την μελέτη τους προκύπτει ότι η πόλη ιδρύθηκε περίπου τον 5ο π.Χ. αιώνα και γνώρισε την μεγαλύτερη αίγλη της τον 3ο-2ο π.Χ. αιώνα. Είχε εμπορικές σχέσεις με άλλες πόλεις της Κρήτης, τα Δωδεκάνησα και ιδιαιτέρως με τη Ρόδο και την Κάλυμνο. Χαρακτηριστικά είναι τα μολυβένια βλήματα σφενδόνης, συχνά ενεπίγραφα, τα οποία χρησιμοποιούσαν οι σφενδονιστές του στρατού.

Τα ευρήματα των ανασκαφών φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σπείας.

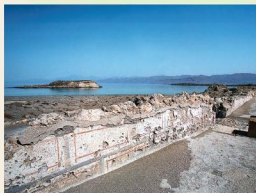
Στο κέντρο της αρχαίας πόλης σήμερα υπάρχει το μικρό εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου που χτίστηκε το 1895.

Κουφονήσι Ρωμαϊκές Αρχαιότητες

Το νησί στην αρχαιότητα ονομαζόταν Λεύκη και έπαιξε πολύ σπουδαίο ρόλο στην Ελληνιστική και Ρωμαϊκή Ιστορία της Ανατολικής Κρήτης. Οι κάτοικοί του ασχολούνταν με την αλιεία, την κατεργασία και το εμπόριο της πορφύρας. Η τέχνη της επεξεργασίας της πορφύρας ήταν γνωστή από τα προϊστορικά χρόνια, όπως φαίνεται από τους σωρούς των κατεργασμένων κελυφών πορφύρας που βρέθηκαν σε χώρους με ίχνη μινωικής κατοίκησης. Το εμπόριο της πορφύρας λοιπόν απέφερε μεγάλα οικονομικά οφέλη στο νησί κατά την Ελληνιστική και Ρωμαϊκή εποχή.

Στην διάρκεια των ανασκαφών που διενήργησε μετά το 1975 ο αρχαιολόγος Ν. Παπαδάκης αποκαλύφθηκε ένα θέατρο Ελληνο-ρωμαϊκών χρόνων χωρητικότητας 1000 ατόμων. Έχει ημικυκλική ορχήστρα με θολωτές παρόδους.

Το πιο σημαντικό

Τρυπητός

Ανατολικά της Σπείας σε απόσταση 2,5 χιλ. στον δρόμο προς Παλιό-καστρο βρίσκεται μια μικρή χερσονήσος, ο Τρυπητός.

Στην Ανατολική πλευρά της χερσονήσου ανασκάφηκε την δεκαετία του '80 και μεταγενέστερα σημαντικός ελληνιστικός οικισμός, ίσως η αρχαία Σπεία.

Αποκαλύφθηκαν δημόσια κτήρια, οικίες και δρόμοι και βρέθηκαν πολλά αρχαία αντικείμενα, κοσμήματα, νομίσματα, μολύβδινα σταθμιά κ.ά.

Στην ανατολική ακτή της χερσονήσου η οποία προστατεύεται έναντι των Βόρειων και Βορειοδυτικών ανέμων που ήταν πάντα οι επικρατέστεροι στην Κρήτη, αποκαλύφθηκε αρχαίος νεώσοικος για την επισκευή ή προστασία πλοίων.

Αποκαλύφθηκε επίσης προς την Νότια πλευρά τείχος για την προστασία της πόλης και του νεώσοικου.

οικοδόμημα που ανασκάφτηκε, μετά το θέατρο, είναι το κτίριο των Δημόσιων Λουτρών που κτίστηκε τον 1ο μ.Χ. αιώνα.

Στον οικισμό της αρχαίας Λεύκης που βρίσκεται κοντά στο θέατρο ερευνήθηκαν διάφορες οικίες οι οποίες ήταν εξοπλισμένες με το απαραίτητο οικιακό εργαστήριο για την κατεργασία της πορφύρας. Ανασκάφτηκε μια έπαυλη με πολλά δωμάτια που είχε ψηφιδωτά δάπεδα και τοίχους με πολύχρωμα επιχρίσματα. Τα ευρήματα των ανασκαφών, τεμάχια αγαλμάτων και αρχιτεκτονικών μελών, αγγεία, λίθινα, μεταλλίνα και άλλα αντικείμενα, φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας.

Στην κορυφή ενός λόφου, 2 χλμ. περίπου από τον οικισμό, εντοπίστηκαν τα λείψανα ενός αρχαίου ναού με κρηπίδωμα, όπου σώζονται δυο τεμάχια μόνο από το μαρμάρινο κολοσσικό άγαλμα καθιστής μορφής σε θρόνο.

Το σύστημα ύδρευσης αποτελούνταν από τρεις σειρές κτιστών αγωγών που ξεκινούσαν από ένα ύψωμα, όπου υπήρχε μια μικρή πηγή, και κατέληγαν στον οικισμό.

Οι εγκαταστάσεις του οικισμού καταστράφηκαν με μεγάλη βιαιότητα στα τέλη του 4ου μ.Χ. αιώνα από επιδρομείς, το θέατρο λεηλατήθηκε και πυρπολήθηκε. Από τότε το νησί δεν είχε ποτέ μόνιμους κατοίκους. Μόνο περαστικοί ναυτικοί άφησαν τα ίχνη τους σε μικρές σπηλιές της δυτικής παραλίας, όπου έχουν σκαλίσει μορφές αγίων και επιγραφές με χρονολογίες του 17ου αι. Σήμερα όλο το νησί είναι ένας τεράστιος αρχαιολογικός χώρος.

Μεσαιωνικός Οικισμός Βόιλας

Ο εγκαταλελειμμένος οικισμός της Βόιλας καταλαμβάνει τη βόρεια και τη δυτική πλευρά του απόκρημνου λόφου στην ανατολική πλευρά του οροπεδίου των Αρμενοχαντράδων. Προς τα νοτιοανατολικά η απότομη πλαγιά δημιουργεί φυσική οχύρωση, ενώ στη βόρεια και δυτική πλευρά, που βλέπει προς την κοιλάδα, οι κλειστές όψεις των κατοικιών έχουν φρουριακή μορφή. Χαμηλό τείχος που σώζεται τμηματικά, οχυρώνει την υπόλοιπη περίμετρο προς την κοιλάδα. Ο οικισμός εκτεινόταν και κάτω από το σημερινό δρόμο, ο οποίος, όταν τον διέσχισε, κατέστρεψε αρκετά κτίρια του. Θολωτά κτίρια αποθικών ή στάβλων διατηρούνται στην χαμηλή εξωτερική ζώνη, ενώ οι κατοικίες διατάσσονται στην πλαγιά.

Κατά την βενετοκρατία ανήκε στο φέουδο της ευγενούς οικογένειας των Salomon, οι οποίοι έκαναν την επέκτασή της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου που περιέχει και τον οικογενειακό τους τάφο.

Κατά την Τουρκοκρατία κατοικήθηκε κυρίως από τους Οθωμανούς και ήταν έδρα τάγματος γενιτσάρων. Ο γνωστότερος από τους διοικητές των γενιτσάρων ήταν ο Τζεν Αλής, που έδωσε το όνομα του στον πύργο του οικισμού. Από τα τέλη του 19ου αιώνα ο οικισμός παρήκμασε σταδιακά και εγκαταλείφθηκε. Σήμερα βρίσκεται σε ερειπίωδη κατάσταση. Η πλειοψηφία των σωζόμενων κτισμάτων ανήκει στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ωστόσο τα ερείπια των σωζόμενων ενετικών κατοικιών αποτελούν δείγματα αξιόλογης αρχιτεκτονικής ποιότητας και φανερώνουν την ευμάρεια και την ανάπτυξη του οικισμού κατά την περίοδο αυτή.

Ετιά

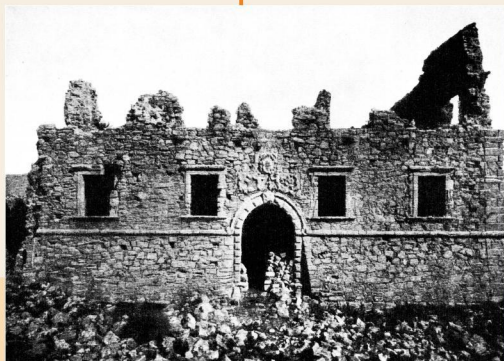
Η Ετιά, πιθανόν να πήρε το όνομα της από το δέντρο ιτιά.

Το χωριό φαίνεται να υπάρχει από τη Βυζαντινή περίοδο, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τα ερείπια πολλών παλιών εκκλησιών και τις σωζόμενες μέχρι σήμερα Αγ. Αικατερίνη και Αγ. Ιωάννη.

Κατά τη Βενετοκρατία ήταν ένα από τα μεγαλύτερα χωριά της Σπτείας με 563 κάτοικους. Η περιοχή φαίνεται να ήταν φέουδο Βενετσιάνου άρχοντα De Mezzo, της οικογένειας των Ντεμέτζων μιας από τις πιο μεγάλες της Σπτείας, ο οποίος έκτισε και την ομώνυμη Βίλα του, ένα από τα σημαντικότερα Βενετσιάνικα μνημεία της Κρητικής υπαίθρου.

Το κτίσμα είχε σχήμα ορθογώνιο. Ο προθάλαμος από όπου ήταν και η σκάλα για τους άλλους

ορόφους, ήταν καμαροσκέπαστος. Καμαροσκέπαστή, ήταν επίσης και η μεγάλη αίθουσα, που χρησίμευε σαν τραπεζαρία, και ο διάδρομος με 4 τόξα. Όλα τα βοηθητικά κτίσματα γύρω από τον πύργο είναι μάλλον προσθήκες τουρκικής περιόδου.

Υπήρχαν ανάγλυφες διακοσμήσεις και το οικόσημο του Ντεμετζίο.

Το μέγαρο φαίνεται να κτίστηκε στα τέλη του 15. αιώνα, τότε που κτίστηκε και η μονή Τοπλού και σωζόταν ακέραιο μέχρι το 1828. Όλο το οικοδόμημα ήταν τριγυρισμένο από μεγάλη αυλή, περιτειχισμένη σαν φρούριο, με είσοδο μεγαλόπρεπη, που είχε στο υπέρθυρο το οικόσημο του Ντεμετζίο. Από την ανατολ. πλευρά της αυλής, κοντά στην πόρτα, υπήρχε κρήνη της οποίας τα νερά διοχετεύονταν σε γούρνες στην εξωτερική πλευρά του δρόμου.

Αρχαιολογικό Πάρκο Πετρά

Ο Πετράς είναι παραδοσιακός οικισμός, 1 χλμ. Ανατολικά της Σητείας. Εκεί βρίσκεται ένας μικρός πύργος της Ενετικής περιόδου, γνωστός ως "σπίτι του Κορνάρου", στην οικογένεια του οποίου, ασφαλώς, άνηκε. Στον λόφο πάνω από τον πύργο αυτό η αρχαιολογική σκαπάνη, τις τελευταίες δεκαετίες έφερε στο φως μικρό μινωικό ανάκτορο και οικισμό. Τα δωμάτια του ανακτόρου ήταν πολυτελή με πλακόστρωση και χρωματιστά κονιάματα. Βρέθηκαν επίσης σκεύη μαγειρικής, πολλές πινακίδες της γραμμικής Α και Β γραφής, αγγεία και άλλα αντικείμενα. Κάτω από τον κεντρικό δρόμο του σημερινού οικισμού βρέθηκε οχύρωση με χαρακτηριστικά κυκλώπειου τείχους, ενώ χαμηλότερα στην παρυφή του κάμπου, εντοπίστηκαν κατασκευές που μάλλον αποτελούσαν λιμενικές εγκαταστάσεις. Σε γειτονικό λόφο που ονομάζεται "κεφάλι του Πετρά" (ανατολικά του ανακτόρου, προς τη μεριά της θάλασσας) ανασκάπτεται επίσης τα τελευταία χρόνια, από την ΚΔ Εφορία αρχαιοτήτων, σημαντικός νεολιθικός οικισμός. Πρόσφατα με έργα προστασίας και αξιοποίησης που έγιναν το ανάκτορο και ο οικισμός του Πετρά μετετράπη σαν σε αξιόλογο αρχαιολογικό πάρκο, ανοικτό στους επισκέπτες τους θερινούς μήνες.

Ο ύμνος Του Δικταίου Διός

ποιητική απόδοση: Νίκος Πετράκης

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου
 Που ήρθες με συνοδείες βλαστικών θεών
 Κι αυτή την άνοιξη εδώ στη Δίκη.
 Έλα μαζί μας, έλα και απόλαυσε
 Τις μουσικές και τα τραγούδια μας
 Που παίζουμε για σένα Με άρπες κι αυλούς υμνώντας σε Γύρω από
 τον όμορφο βωμό σου.

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου
 Έλα μαζί μας γιατί εδώ παιδί αθάνατο
 Οι ασπιδοφόροι φύλακες σου, οι κουρήτες
 Από τη μάνα σου τη Ρέα όταν σε πήρανε
 Τα πόδια τους χτυπώντας ρυθμικά
 Εδώ σε κρύψαν και σε σώσανε.

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου...

Έλα μαζί μας..... άστρο εσύ της όμορφης αυγής.

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου...

Και ήταν τότε καρποφόρες οι εποχές Και στους ανθρώπους
 εβασίλευε το δίκιο
 Κι όλα τα πλάσματα της γης Η πλουτοφόρα Ειρήνη εκυβερνούσε.

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου...

Έλα κι αυτή την άνοιξη μαζί μας
 Και χόρευε, χόρευε
 Και δώσε γονιμότητα στη γη
 Για νάναι πάλι τα πιθάρια μας γεμάτα
 Και τα κοπάδια μας καλόμαλλα να
 βγούνε
 Και τα σπαρτά μας νάναι καρπερά
 Και οι κυψέλες μας γεμάτες μέλι.

Ω! Μέγιστε Κούρε, σε χαιρετώ,
 Σε χαιρετώ του Κρόνου γιέ, κυρίαρχε του κόσμου.....

Χόρευε, χόρευε και σκιρτά από χαρά κι έλα μαζί μας,
 έλα και ζωογόνησε την πλάση
 έλα και φύλαττε τις πόλεις μας
 Προστάτευε τα ποντοπόρα πλοία μας
 Προστάτευε τους νέους πολίτες μας
 Στερώνε και προστάτευε τους δίκαιους νόμους.

Το ποίημα αυτό είναι μετάφραση στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα του κουρητικού ύμνου, που είναι γραμμένος σε μια επιγραφή σπασμένη σε πολλά κομμάτια, τα οποία βρέθηκαν σκορπισμένα κοντά στα ερείπια του Δικταίου Ιερού στο Παλαίκαστρο της Σπείας. Η μεγάλη πλάκα από γκρίζο τιτανόλιθο είναι αμφίγραφη (ο ύμνος είναι γραμμένος στις δυο πλευρές της, στη μια με μερικά λάθη). Ωστόσο είναι δυνατή η συσχέτιση και η συμπλήρωση της επιγραφής.

Τον ύμνο έψαλαν γυμνοί ασπιδοφόροι νέοι που μιμούνταν τους Κουρήτες, τους νεαρούς αγαθούς δαίμονες που προστάτεψαν και ανάθρεψαν το θείο βρέφος. Είναι μια επίκληση για την ετήσια επάνοδο του νεαρού θεού, για να δώσει να καρπίσουν οι αγροί και τα κοπάδια. Ο ύμνος εντάσσεται στα πλαίσια μυθικών τελετών κατά τη μετάβαση των αγοριών από την εφηβεία στην ωριμότητα, και την είσοδο τους στην τάξη των τέλειων πολιτών..."

Μονή Τοπλού

Ένα από τα μεγαλύτερα και σπουδαιότερα μοναστήρια της Κρήτης. Βρίσκεται 10 χλμ. ανατολικά της Σητείας στο κέντρο ενός ανοιχτού, χαμηλού οροπεδίου στη βάση του Ακρωτηρίου Κάβο-Σίδερος. Από το Παλαιόαστρο απέχει 6 χλμ. Το κτιριακό του συγκρότημα είναι επιβλητικό και έχει

φρουριακή μορφή. Η επίσημη ονομασία του είναι "Παναγία Ακρωτηριανή". Τοπλού, που σημαίνει "ο διαθέτων κανόνι" (τοπ στα τουρκικά) ονομάστηκε επειδή είχε κανόνι για την απόκρουση επί τουρκοκρατίας των πειρατών.

Το μοναστήρι φαίνεται ότι ιδρύθηκε τον 16ο αιώνα γύρω από το μικρό ναό της Παναγίας που υπήρχε εκεί από τον 14ο αιώνα, όπως φαίνεται από "σπαράγματα" των τοιχογραφιών του. Πολύ σύντομα η Μονή απέκτησε μεγάλη περιουσία, ίδρυσε εκκλησίες σε όλη την Κρήτη ενώ άλλες

μονές παρακμάζοντας υπήχθησαν σ αυτήν. Η Μονή υπέστη κατά καιρούς μεγάλες λεηλασίες και καταστροφές από πειρατές, από τους ιππότες της Μάλτας και κυρίως από τους Τούρκους λόγω του πλούτου της τον οποίο εποφθαλμιούσαν αλλά και επειδή ήταν στήριγμα των εθνικών αγώνων.

Η Μονή πιθανόν καταστράφηκε από επιδρομείς στα τέλη του 15ου αιώνα και η ανοικοδόμηση της συνδέθηκε με τις Βενετοκρατικές οικογένειες των Κορνάρων και των Μέτζων. Όπως μαρτυρεί και ο αριθμός σημαντικών μεγάλων λατρευτικών εικόνων του 14ου και 15ου αιώνα, η μονή-φρούριο άκμασε ιδιαίτερα στην εποχή αυτή. Οι εικόνες απηχούν πιστά την εξέλιξη της Κωνσταντινουπολίτικης ζωγραφικής του σταδιακά εισέδυσσε στην Κρήτη από την

πτώση της Πόλης και μετά. Η υψηλή εικαστική αξία των εικόνων είναι επίσης ενδεικτική του υψηλού επιπέδου της παιδείας της μοναχικής κοινότητας της Ακρωτηριανής, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου της αναγεννησιακής Κρήτης. Ο σεισμός του 1612 προκάλεσε μεγάλες ζημιές στη Μονή. Τις αποκατέστησε ο ηγούμενος Γαβριήλ Παντογάλλος με γενναία ενίσχυση της Ενετικής Συγκλήτου.

Ταυτόχρονα ανακαίνισε τη Μονή και πρόσθεσε το Νότιο κλίτος του Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου. Το καθολικό είναι του μονόχωρου καμαροσκέπαστου τύπου, η πρόσοψη και το επιβλητικό κωδωνοστάσιο είναι αναγεννησιακού τύπου. Όλοι οι λειτουργικοί χώροι αναπτύσσονται γύρω από την εσωτερική αυλή σε 3 ορόφους με επάλξεις. Το όλο συγκρότημα συνδυάζει εμφανή ετερόκλητα στοιχεία Βυζαντινής και Δυτικής αρχιτεκτονικής τοπολογίας.

Το 1646 η Μονή λεηλατήθηκε από τους Τούρκους και το 1704 ανακηρύχθηκε σταυροπηγιακή, πράγμα που βοήθησε την επιβίωση της. Ο ηγούμενος Παρθένιος Καφούρος ανακαίνισε τη Μονή και κάλεσε μεγάλους ζωγράφους όπως τον Ιωάννη Κορνάρο και τον Σταμάτιο που φιλοτέχνησαν πλήθος θαυμάσιων εικόνων. Η Μονή πλήρωσε με σφαγές των μοναχών της τη συμμετοχή της τόσο στην επανάσταση του 1821 όσο και στην Εθνική αντίσταση 1940-44. Στο προαύλιο της υπάρχει πρόσφατο θαυμάσιο γλυπτό μνημείο του Μανόλη Τζομπανάκη. Τα τελευταία χρόνια έχει συντελεστεί ένα μεγάλο αναστηλωτικό έργο που συνεχίζεται. Δημιουργήθηκαν επίσης δύο αξιόλογα μουσεία, ένα εικόνων και κειμηλίων και ένα χαρακτηριστικής. Η Μονή έγινε επίσης επίκεντρο βιολογικών καλλιεργειών ελαιολάδου και κρασιών, ενώ κοντά εγκαταστάθηκε και λειτουργεί αιολικό πάρκο.

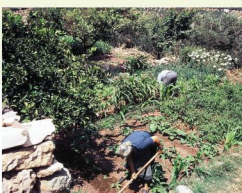
Η αγροτική ζωή

Όσο πλούσια και γοπτευτική είναι η φύση της Επαρχίας Σπτείας άλλο τόσο ενδιαφέρουσα και ζωντανή είναι η αγροτική της ζωή. Όλες οι γαιώδεις περιοχές της Επαρχίας Σπτείας οι πεδιάδες, οι κοιλάδες, οι λόφοι και οι υπώρειες των βουνών καλλιεργούνται, ενώ οι υπόλοιπες εκτάσεις, τα χορτολίβαδα, οι πλαγιές των βουνών, τα δάση των πρίνων και της αγριελιάς οι σκεπασμένες με ασπαλάθους, φασκομηλιά, θυμάρι, ρίγανη και άλλα αρωματικά φυτά επιφάνειες της γης φιλοξενούν και τρέφουν χιλιάδες αιγοπρόβατα σε κοπάδια "ελεύτερης βοσκής". Κοντά ακόμη στους κατάλληλους βιότοπους θάμνων και αγριολούλουδων είναι εγκατεστημένες μικρές ή μεγάλες "συστάδες" κυψελών, οι γνωστές με το ωραίο όνομα "μελισσοκόκηποι". Το μέγα μέρος του πληθυσμού της επαρχίας είναι αγρότες:

Ελαιοκόμοι, αμπελουργοί, καλλιεργητές λαχανι-

κών σε θερμοκήπια ή υπαίθριους κήπους, κτηνοτρόφοι ή μελισσοκόμοι, ενώ στα παραθαλάσσια χωριά και την πόλη της Σπτείας υπάρχουν παραδοσιακοί ψαράδες.

Σε όποιο σημείο της επαρχίας κι αν βρεθεί ο επισκέπτης θα δει ωραίες εικόνες του αγροτικού βίου συχνά μάλιστα αρχέγονες και συγκινητικές με τους ηλικιωμένους που "επιμένουν" στα παλιά όπως το λιομάζωμα με την "κατσούνα", ο τρύγος με το καλάθι, το σκάψιμο με τη σκαλίδα, το άρμεγμα των αιγοπροβάτων με τα χέρια και το κούρεμα με τα περίφημα παλιά έθιμα, που ονομάζονται "κουρές", το ψάρεμα με τη βάρκα και τα δίχτυα και τις πετονιές, η μεταφορά με το γαϊδουράκι και τόσα άλλα που ο εκσυγχρονισμός και η μηχανοποίηση της αγροτικής παραγωγής εξα-

φανίζει με γρήγορους ρυθμούς.

Ασφαλώς θα δει και μοντέρνους αγρότες με μηχανές και αυτοκίνητα καθώς και σύγχρονες εγκαταστάσεις καλλιέργειας, μεταποίησης και συσκευασίας, φυσικές εξελίξεις της εποχής που επιτρέπουν τη μαζική παραγωγή και την τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων έτσι ώστε να φτάνουν στο καταναλωτικό κοινό όσο μακριά κι αν είναι σε προσιτές τιμές και σταθερή ποιότητα.

Στη Σπεία το παραδοσιακό και το μοντέρνο όχι μόνο στη γεωργία αλλά και σε άλλους τομείς συνυπάρχουν τις περισσότερες φορές κατά τρόπο αρμονικό και συχνά εντυπωσιακό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αρμονική συνύπαρξη στο Οροπέδιο Χανδρά των παλιών ανεμόμυλων για την άντληση του νερού για πότισμα των κήπων και των σύγχρονων ανεμογεννητριών που παράγουν ηλεκτρισμό από τη δύναμη του ανέμου.

Το αγροτικό τοπίο της Επαρχίας Σπείας χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της ελιάς. Εδώ άλλωστε, όπως λένε οι ειδικοί, βρίσκεται μια από τις αρχαιότερες εστίες καλλιέργειας της στον κόσμο και εδώ τα εδάφη και οι κλιματολογικές συνθήκες είναι ιδανικές για την ευδοκίμηση της.

Παντού ο επισκέπτης θα δει το ιερό δέντρο της Αθηνάς με τα αργυροπράσινα φύλλα να παίζει με τον άνεμο ή να δέχεται αναπαυμένο τις ζεστές ακτίνες του ήλιου και να μετατρέπει τους χυμούς του σε λάδι, στο θαυματουργό αυτό ελιξίριο της ζωής και της υγείας. Πεδιάδες, λόφοι, κοιλάδες και πλαγιές βουνών όμοια όλα και ταυτόχρονα τόσο διαφορετικά κάθε φορά είναι σκεπασμένα με το ευλογημένο αυτό δέντρο, ενώ κάθε τόσο μικρά και μεγάλα αμπέλια, κήποι και οπωροφόρα δέντρα με τις σκουροπράσινες αποχρώσεις τους προσθέτουν τις ζωνές και χαρούμενες πινελιές τους στον γοητευτικό πίνακα του ήμερου Σπείακού τοπίου.

Δεν είναι όμως μόνο η ομορφιά του τοπίου.

Η χιλιόχρονη εμπειρία των χωρικών διδάσκει ό-
τι το ελαιόλαδο και το κρασί - σε μικρές ποσότητες
το δεύτερο - ωφελούν την υγεία και μακραίνουν τη
ζωή. Και τα δυο αυτά επιβεβαίωσε τα τελευταία χρό-
νια η παγκόσμια επιστημονική έρευνα κατά τον πιο
πανηγυρικό τρόπο!

Η ελιά και το αμπέλι δεν μας δίδουν μόνο τους
ευλογημένους καρπούς τους αλλά συνδέονται άρρη-
κτα με την ιστορία και το πολιτισμό, την παράδοση, τη
τέχνη και τη ζωή του τόπου και ολόκληρης της Μεσο-
γείου και της Ευρώπης. Αξίζει πραγματικά να ακολου-
θήσει κανείς τις ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες και όμορ-
φες διαδρομές τους, καθώς και εκείνη της ανεξερεύ-
νητης Σητείας, γεμάτες πλούτο εικόνων, εμπειριών
και συγκινήσεων και ωφέλιμων γνώσεων και μνη-
μάτων ζωής.

Υπάρχουν άλλωστε σε όλες τις περιοχές της Επαρχί-
ας ωραία αγροτουριστικά καταλύματα, ενοικιαζόμενα
δωμάτια και διαμερίσματα και οικογενειακά ξενοδο-
χεία ή βίλες στα οποία μπορεί κανείς να μείνει και
να απολαύσει τη φύση, την αγροτική ζωή και την πα-
ράδοση και να διατρέξει τις όμορφες και πολύ ενδια-
φέρουσες διαδρομές της περιοχής που θα του δώ-
σουν πρωτόγνωρες και ιδιαίτερες χαρές και συγκινή-
σεις.

Φυσικά τις διαδρομές αυτές μπορούν να χαρούν
και όσοι διαμένουν σε μεγάλα ξενοδοχεία ή έρχο-
νται ως επισκέπτες από άλλες περιοχές της Κρήτης.

Αγροτικά προϊόντα και κρητική διατροφή

Μακροχρόνιες έρευνες που έχουν γίνει σε Πανεπιστήμια και άλλα επιστημονικά ιδρύματα αλλά και η ίδια η εμπειρία και η ζωή αποδεικνύουν ότι το ελαιόλαδο προστατεύει τον άνθρωπο από καρδιακές παθήσεις και διάφορες μορφές καρκίνου, από πολλές άλλες παθήσεις και παρατείνει τη νεανικότητα και τη ζωή. Ευεργετική επίδραση στην πρόληψη του καρκίνου, την οστεοπόρωση και άλλες παθήσεις έχει επίσης το κόκκινο κρασί. Η κρητική δίαιτα που έχει σαν βάση το ελαιόλαδο και στοιχειά τα όσπρια, τα πολλά λαχανικά και τα φρούτα, τα άπαχα κρέατα, τυροκομικά και ψάρια και το λίγο κρασί αποδείχτηκε από τις έρευνες ότι είναι η αιτία της καλής υγείας και της μακροβιότητας των Κρητικών - που είναι η μεγαλύτερη στο κόσμο - και συνιστάται από τους ειδικούς επιστήμονες και διαιτολόγους.

Τα κρασιά της Σπείας είναι ονομαστά από την αρχαιότητα. Αλλά και σύμφωνα με τους Λατίνους συγγραφείς και την ιστορική παράδοση από εδώ έπαιρνε κρασί με πλοία που έστελνε ο Λούκουλλος και το πήγαιναν στη Ρώμη για τα περίφημα Λουκούλλεια γεύματά του!

Το ίδιο έκανε και με τα ψάρια.

Το κρασί είναι εξαγωγίμο προϊόν από τα μινωικά χρόνια. Πολλά είναι τα αρχαία πατητήρια και σταφυλοπιεστήρια που έχουν αποκαλυφθεί και χιλιάδες τα αγγεία που χρησιμοποιούντο για τη διατήρηση και τη μεταφορά του, μερικά από τα οποία πραγματικά αριστουργήματα.

Δεσπόζουσα είναι η θέση της αίθουσας των συμποσίων στο μινωικό παλάτι της Ζάκρου. Δεν είναι ασφαλώς τυχαίο ότι ο θεός του κρασιού ο Διόνυσος εδώ στη Σπεία έκαμε κάτι μοναδικό στον κόσμο, για το οποίο υπερηφανεύοντο οι Κρήτες. Εδημιούργησε ολόκληρα νησιά, που τους έδωσε το όνομα του τους Διονυσάδες 9 μόλις μίλια από την πόλη της Σπείας.

Και σήμερα τα κρασιά της Σητείας είναι άριστης ποιότητας και γίνονται ανάρπαστα στην εσωτερική και τις ξένες αγορές, ενώ το ελαιόλαδο της Σητείας είναι το καλύτερο στον κόσμο. Είναι εξαιρετικά παρθένο Ονομασίας Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας, ελέγχεται κατά HACCP και ISO 9002 και επί σειρά ετών αποσπά πρώτα βραβεία στους διεθνείς διαγωνισμούς που συμμετέχει. Ανάμεσα τους και το πρώτο Παγκόσμιο Βραβείο που έλαβε δυο φορές στους διαγωνισμούς για τα εξαιρετικά παρθένα ελαιόλαδα του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου (που είναι θεσμός του Ο.Η.Ε.).

Τα τελευταία χρόνια στην επαρχία Σητείας, στη Μονή Τοπλού και αλλού με τη συνδρομή των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων έχουν αναπτυχθεί κατά τρόπο πρωτοποριακό από ομάδες ή μεμονωμένους νέους αγρότες οι βιολογικές καλλιέργειες της ελιάς και του αμπελιού και παράγονται και τυποποιούνται άριστης ποιότητας ελαιόλαδα κρασιά τσικουδιά, ελιές, πάστα ελιάς, σαπούνι και ξύδι. Τα μοναδικά προϊόντα της Επαρχίας Σητείας συμβατικά και βιολογικά ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί σε προνομιακές τιμές από καταστήματα και ειδικά πρατήρια που θα βρει σε όλη την Επαρχία αλλά και από τους ίδιους τους παραγωγούς.

Λεπτομέρειες και επισκέψιμοι χώροι αναφέρονται στο παράρτημα αυτού του εντύπου.

Η άριστη ποιότητα του ελαιολάδου, των κρασιών και των άλλων προϊόντων της σπειρακής γης οφείλεται

στα συστατικά του εδάφους και το

ξηροθερμικό κλίμα του τόπου

αλλά και στις καλές γεω-

γικές πρακτικές και τη με-

γάλη αγάπη των αγροτών της

Σητείας προς τη γη τους, που

τους τρέφει από την νεολιθική ε-

ποχή μέχρι σήμερα αφού στον τό-

πο αυτό η γεωργία αποτελούσε ανέ-

καθεν και αποτελεί σήμερα την κύρια απασχόληση των κατοίκων, τη μεγαλύτερη πλουτοπαραγωγική

πηγή του τόπου.

Με την ίδια αγάπη οι φημισμένες για την αρχοντιά και την τέχνη τους νοικοκυρές της Σπτείας παρασκευάζουν και μαγειρεύουν τα φαγητά και τα γλυκίσματα τους ενώ, η ίδρυση και λειτουργία τα τελευταία χρόνια στην πόλη της Σπτείας του τμήματος διατροφής και διαιτολογίας του ΤΕΙ Κρήτης επιβεβαιώνει αλλά και να πλουτίζει τις παραδοσιακές πρακτικές της τοπικής κουζίνας.

Τα πολλά πιστοποιημένα εστιατόρια Κρητικής κουζίνας στην Επαρχία Σπτείας και τα αλληπάλληλα βραβεία που αποσπούν το ελαιόλαδο, τα κρασιά και το μέλι και τα παραδοσιακά γλυκίσματα της στους διεθνείς διαγωνισμούς κάνουν τους σπτειακούς υπερήφανους, επιβεβαιώνουν την δίκαιη φήμη τους και αποτελούν την πιο έγκυρη υπόσχεση ποιότητας γνησιότητας και υγιεινής.

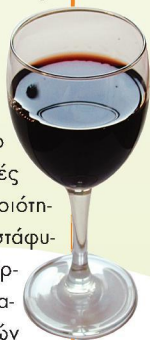
Κρασιά

Η Σπτεία από την Μινωική ήδη περίοδο αναδεικνύεται σε μια από τις πλέον σημαντικές οينوπαραγωγικές περιοχές με εξαιρετικής ποιότητας κρασιά από φημισμένες ποικιλίες οινοστάφυλων. Η προαιώνια παράδοση της οينوκαλλιέργειας αποδεικνύεται από τα ευρήματα του ανακτόρου της Ζάκρου και άλλων αρχαιολογικών χώρων, περιοχές που και σήμερα παράγουν ορισμένα από τα πλέον φημισμένα κρητικά κρασιά.

Ο Σπτειακός αμπελώνας

Κατά μήκος του μακρόστενου κορμού της επαρχίας Σπτείας, που εκτείνεται από τα δυτικά προς τα ανατολικά, υψώνεται μια ραχοκοκαλιά από ψηλά βουνά, ασπίδα στους ζεστούς νοτιάδες που έρχονται από τα νότια του νησιού.

Έτσι προφυλαγμένος στην βορινή πλευρά που βλέπει προς το Κρητικό πέλαγος, ο παραδοσιακός σπτειακός αμπελώνας, (τμήμα του κρητικού, του πιο παραδοσιακού αμπελώνα της Ευρώπης), ξεκινά από

ένα υψόμετρο 600 περίπου μέτρων, και ξεδιπλώνεται κατηφορίζοντας μέχρι και την θάλασσα. Κυριαρχεί πάνω στις πλαγιές των λόφων με τις πανάρχαιες πεζούλες, σε ένα έδαφος ασβεστοαργιλώδες και αμμοαργιλώδες.

Αναπτύσσεται στο πολύμορφο τοπίο της Σητείας, ακολουθώντας το στη διαδοχή των λόφων και των κοιλάδων του, που ξαφνιάζει και γοητεύει τον επισκέπτη.

Σε μια πανάρχαια αρμονική συνύπαρξη με αυτό το φυσικό περιβάλλον οι ντόπιες ποικιλίες σταφυλιών, προικίζουν την περιοχή με ένα ανεκτίμητο πλούτο βιοποικιλότητας.

Ο ήπιος και χωρίς ακρότητες χειμώνας σε συνδυασμό με ένα θερμό και ξηρό καλοκαίρι, αλλά και την μεγάλη ηλιοφάνεια και την δροσιά από τους βόρειους ανέμους του Κρητικού Πελάγους, εξασφαλίζουν τις ιδανικές συνθήκες για τον βλαστικό κύκλο του αμπελιού.

Δεν είναι περίεργο λοιπόν, που η Σητεία διαθέτει μια οινική παράδοση 4000 χρόνων. Το βεβαιώνουν οι ανακαλύψεις στο ανάκτορο της Κάτω Ζάκρου, όπου βρέθηκε το αρχαιότερο καλλιεργούμενο αμπέλι.

Πραγματικά, η Σητειακή οινοπαραγωγή γνώρισε περιόδους μεγάλης εμπορικής άνθησης. Σημαντικότεροι σταθμοί στην μεγάλη ιστορική διαδρομή της υπήρξαν, η ρωμαϊκή περίοδος, εποχή κατά την οποία τα Σητειακά κρασιά σφραγισμένα μέσα σε αμφορείς ταξίδευαν σε ολόκληρη τη Μεσόγειο και η περίοδος της Βενετσιάνικης κυριαρχίας στο νησί (12ος -16ος αιώνας) τότε που το Κρητικό κρασί έφθασε στο ζενίθ της φήμης του.

Σημαντική είναι η συμμετοχή του κρασιού στο πρότυπο της κρητικής διατροφής, γεγονός που συνέβαλλε στην αναγνώριση της θετικής επίδρασης

των τοπικών οίνων στην υγεία. Τελευταίες έρευνες αποκαλύπτουν την πληθώρα των συστατικών του κρασιού που δρουν ως αντιοξειδωτικά στον ανθρώπινο οργανισμό.

Οι ευνοϊκές εδαφοκλιματικές συνθήκες και η συστηματική καλλιέργεια της περιοχής από την αρχαιότητα, δίνει εξαιρετικές ποικιλίες σταφυλιών από τα οποία προέρχονται τα φημισμένα Σπειακά κρασιά.

Οι πλέον κοινές ποικιλίες είναι το Λιάτικο, το Ρωμαίικο, το Μαντιλάρι, το Κοτσιφάλι, η Βιλάνα, το Αθήρι, το Θραψαθήρι και τόσες άλλες, που στους διαφορετικούς συνδυασμούς τους δημιουργούν τα Σπειακά κρασιά.

Κρασιά για όλες τις γαστρονομικές επιθυμίες με σταθερές γεύσεις που διαρκούν.

Ελαιόλαδο

Το ελαιόλαδο πέρα από την μεγάλη θρεπτική του αξία είναι ένα από τα πλέον αντιοξειδωτικά φυσικά στοιχεία που προστατεύει τον οργανισμό από την ανάπτυξη των "ελευθέρων ριζών".

Τις ιδιότητες του ελαιολάδου τις γνώριζαν ήδη από την αρχαιότητα οι μεγάλοι γιατροί της όπως ο Ιπποκράτης και ο Γαληνός και πίστευαν στην ευεργετική επίδραση του στον άνθρωπο.

Σήμερα το ελαιόλαδο που παράγεται στους απέραντους ελαιώνες του νησιού θεωρείται από τα υγιεινότερα του κόσμου λόγω των κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν και που θεωρούνται οι ιδανικότερες για την ανάπτυξη του ελαιόδεντρου.

Δεν είναι τυχαίο ότι από την Κρήτη ξεκινάει κατά την αρχαιότητα η καλλιέργεια της ελιάς και η διάδοσή της στον Ευρωπαϊκό Μεσογειακό χώρο

Ο χυμός της ελιάς έχει υπέροχο άρωμα και φρουτώδη γεύση και κυρίως αξιόλογες βιολογικές, θρεπτικές, προληπτικές και θεραπευτικές ιδιότητες με ευεργετική δράση στην ανάπτυξη και προστασία του ανθρώπινου οργανισμού

Το ελαιόλαδο συγκεντρώνει τα περισσότερα πλεο-

νεκτήματα σε σύγκριση με όλες τις άλλες λιπαρές ουσίες που καταναλώνει ο άνθρωπος. Σε αυτό συμφωνούν τα αποτελέσματα μακράς εργαστηριακής και κλινικής έρευνας και τα συμπεράσματα πολλών ανά τον κόσμο επιδημιολογικών ερευνών, αλλά και η εμπειρία μιας πετυχημένης διατροφής του κρητικού λαού με ελαιόλαδο για πολλούς αιώνες η οποία αποδεικνύει ότι το ελαιόλαδο:

- 4Θεραπεύει γαστρεντερικές και ηπατικές παθήσεις
 - 4Εμποδίζει την ανάπτυξη χολολιθιάσεων
 - 4Ανακουφίζει τα διαβητικά άτομα
 - 4Προστατεύει το δέρμα από την ηλιακή ακτινοβολία
 - 4Ασκήι ευεργετική επίδραση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου σκελετού
 - 4Παρατείνει την νεανικότητα του οργανισμού
 - 4Προλαμβάνει την εμφάνιση καρδιοαγγειακών παθήσεων και διαφόρων μορφών καρκίνου.
- Γι' αυτό το λόγο σήμερα, όλο και περισσότεροι άνθρωποι στον αναπτυγμένο κόσμο προσπαθούν να εντάξουν στις διατροφικές τους συνήθειες την Κρητική δίαιτα.

Τρόπος χρήσης | Το ελαιόλαδο χρησιμοποιείται ως νωπό στις σαλάτες ή μαγειρεύεται, με υπέροχους γευστικούς και υγιεινούς συνδυασμούς.

Σ' όλες τις χρήσεις το ελαιόλαδο υπερέχει έναντι όλων των άλλων λιπαρών ουσιών. Επειδή παρουσιάζει ιδιαίτερη αντοχή στις υψηλές θερμοκρασίες στο τηγάνισμα των τροφών με ελαιόλαδο δεν τις διαποτίζει στο βαθμό που τις διαποτίζουν άλλα λί-

πη ή έλαια και έτσι οι τροφές παραμένουν πιο εύπεπτες. Στις μέσες ημερήσιες ενεργειακές ανάγκες του ανθρώπινου οργανισμού που είναι 2500 θερμίδες περίπου, η κατανάλωση 25-35 γραμμαρίων ελαιολάδου ημερησίως καλύπτει τις ανάγκες σε λιπαρά οξέα και βιταμίνη Ε.

Σητεία, το οικολογικό περιβάλλον της Ευρώπης

Αιολικά πάρκα

Οι ισχυροί άνεμοι αποτελούσαν ανέκαθεν βασικό χαρακτηριστικό της Κρήτης.

"Ανεμόεσσα" και "Αερίνη" ονομαζόταν άλλωστε η Κρήτη από τα αρχαία χρόνια.

Ο μύθος του Ικάρου του γιού του Δαιδάλου από την Κνωσό, που πέταξε πρώτος είναι γνωστός σε όλο τον κόσμο.

Οι μεγάλοι θαλάσσιοι δρόμοι της Μινωικής εποχής έχουν άμεση σχέση με τα ρεύματα των ανέμων.

Στον περίφημο ύμνο του Κρηταγενούς Διός, που βρέθηκε στο Παλαίκαστρο της Σητείας, οι νέοι παρακαλούν τον βασιλιά των θεών να δώσει ούριους ανέμους στα πλοία, ενώ και σήμερα οι ιερείς εύχονται, ανάμεσα σε άλλα, "υπέρ ευκρασίας αέρων".

Πολλά και χαρακτηριστικά τοπωνύμια, ακόμη, μαρτυρούν την ισχυρή παρουσία των ανέμων στο νησί: Ανεμοκρότι, ανεμόσπηλιος, Ανεμομύλια, Ανεμάς, Πολύς αέρας κλπ.

Οι Κρήτες μπορεί μερικές φορές να αντιμετώπιζαν προβλήματα με τους ανέμους, πάντα όμως φρόντιζαν να τους αξιοποιούν κατά τον καλύτερο τρόπο.

Στη ναυσιπλοΐα και στους ανεμόμυλους ως κινητήρια δύναμη στα αλώνια και στα λιόφυτα για το διαχωρισμό με το λίκνισμα και τον "ποταμό" των καρπών από τα άχυρα και τα φύλλα.

Αλλά και σε άλλες μικρότερες εφαρμογές, ακόμη και σε παιδικά παιχνίδια

Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, στην Επαρχία Σητείας σχετικά με την αξιοποίηση του ανέμου, συνέβη μια ειρηνική επανάσταση.

Με τη συνεργασία τοπικών φορέων της Αυτοδιοίκησης, επιστημονικών ιδρυμάτων και εταιριών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας δημιουργήθηκε μια σειρά Αιολικών Πάρκων, εγκαταστάσεων δηλ. ανεμογεννητριών, που μετατρέπουν τη δύναμη του ανέμου σε ηλεκτρισμό.

Η Σητεία, έτσι, πρωτοπόρησε και άνοιξε νέους δρόμους στο χώρο των ΑΠΕ, αφού έγινε το πρώτο, ιστορικά, επίκεντρο ανάπτυξης Αιολικών πάρκων στη χώρα και η πρώτη περιοχή στον κόσμο σε αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Από τα Αιολικά της Πάρκα καλύπτεται το 10% της ηλεκτρικής κατανάλωσης της Κρήτης και απαλλάσσεται το περιβάλλον από την εκπομπή εκατομμυρίων τόνων διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων ρύπων.

Ενώ πολλά είναι τα οφέλη της τοπικής ανάπτυξης.

Η περιοχή προκάλεσε το ενδιαφέρον των ΜΜΕ της Ευρώπης, το παράδειγμα προβλήθηκε διεθνώς και ο τόπος έγινε πόλος έλξης οικολογικού και εκπαιδευτικού τουρισμού.

Το προηγούμενο των Αιολικών Πάρκων και η μεγάλη ηλιοφάνεια της περιοχής προκαλούν σήμερα το ενδιαφέρον για την δημιουργία πλήθους εγκαταστάσεων φωτοβολταϊκών συστημάτων που παράγουν ηλεκτρισμό από τον ήλιο.

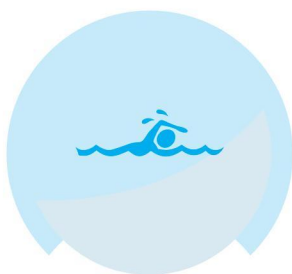
Δεδομένης και της μεγάλης ανάπτυξης των βιολογικών καλλιεργειών και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και των σπάνιων οικοσυστημάτων της, δίκαια η Σητεία θεωρείται ως "το πράσινο, το οικολογικό περιβάλλον της Ευρώπης".

Ένα τίτλο που συνεχώς επιβεβαιώνει και που οι ειδήμονες, ανεπιφύλακτα της απονέμουν.

Σητεία της θάλασσας και της αλμύρας

Οι καλοκαιρινές, ζεστές νύχτες στις παραλίες της Στείας γεμίζουν με υπέροχα αρώματα, και περιέργους ήχους. Εδώ νοιώθει κανείς, ότι ο τόπος αυτός είναι ταγμένος να δέχεται τις εμπειρίες του απέραντου γαλάζιου της θάλασσας που τον περιβάλλει.

Διάχυτη είναι η δύναμη που επιβάλλει στον επισκέπτη να φέρει στο νου του τις φωτεινές Μινωικές τοιογραφίες που απεικονίζουν τους κατοίκους της Γης, του Ουρανού, του Νερού με μια κυριαρχία του γαλάζιου τέτοια που αν αφεθεί λίγο θα νοιώσει να ταυτίζεται με ένα κόσμο που ανήκει στο μύθο, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τους ήχους, το φως και τα αρώματα μιας χαμένης Ατλαντίδας.

Παραλίες

Για δροσερές αναμνήσεις

Η επαρχία Στείας διαθέτει πλήθος από εκπληκτικής ομορφιάς παραλίες με κρυστάλλινα καθαρά νερά. Άλλες ερημικές, προσφέρονται για ιδανικές, μοναχικές και ήρεμες στιγμές, άλλες πολύβουες και πολυσύχναστες για όσους αγαπούν την κοσμικότητα. Υπάρχουν όμως και οι παραλίες εκείνες που συνδυάζουν την ηρεμία με την ύπαρξη μικρών γραφικών ψαροταβερνών, όπου μετά από ένα ευχάριστο μπάνιο μπορείτε να απολαύσετε την νωχελική χαρά του δειλινού με μεζέδες και ποτό ή πίνοντας τον βαρύ γλυκό ελληνικό σας καφέ. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι:

Μόχλος ☼ ☹

Γραφικό ψαροχώρι με δυνατότητα μπάνιου και αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

Παπαδιόκαμπος ☹

Μικρή παραλία βόρεια της πόλεως της Στείας.

Παραλία

Στείας ☼ ☹ ☼ ☹

Μεγάλη οργανωμένη παραλία με άμμο κοντά στην πόλη. Θαλάσσια σπορ (Jet ski - Surfing - θαλάσσιο ski). Στο ανατολικότερο τμήμα της παραλίας στην περιοχή Πετράς επιτρέπεται το μπάνιο κατοικίδιων ζώων.

Ίτανος ☹

Αμμώδης ήσυχη παραλία με ερείπια σημαντικού αρχαιολογικού χώρου 1 χλμ. από το Βάι. Στη νοτιότερη ερημική παραλία της περιοχής Ιτάνου επιτρέπεται το μπάνιο κατοικίδιων ζώων.

Βάι

Περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Μοναδικό φρονικόδασος (phoenix Theofrasti) στην Ευρώπη. Οργανωμένη παραλία με δυνατότητα θαλάσσιων σπορ.

Μαριδάτη

Μικρή γραφική παραλία μεταξύ Βάι και Κουρεμένου.

Κουρεμένος

Μεγάλη αμμόδης παραλία. Πολύ γνωστή παραλία στους κύκλους αυτών που ασχολούνται με το surf.

Χιόνα

Αμμόδης παραλία 2 χλμ. από το Παλαίκαстро. Ψαροταβέρνες με σπεσιαλιτέ την κακαβιά.

Κ. Ζάκρος

Γραφική παραλία δίπλα στο σημαντικό μινωικό ανάκτορο της Ζάκρου.

Ξερόκαμπος

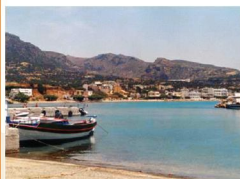
Ο Ξερόκαμπος είναι μια παρθένα περιοχή με παραλίες πανέμορφες και ιδανικές για εκείνους που αναζητούν ηρεμία, ανάπαυση και χαλαρές διακοπές. Τα ρηχά καταγάλανα και πεντακάθαρα νερά τον καθιστούν ιδανικό προορισμό για οικογένειες με παιδιά. Η άγρια ομορφιά από τα βουνά και τα φαράγγια συνδυάζεται με τους ελαιώνες, τις φανταστικές ερημικές παραλίες και τα παραλιακά καλπάκια με τα τουρκουάζ νερά και δημιουργεί ένα παραμυθένιο σκηνικό. Στον Ξερόκαμπο υπάρχει οικισμός με ενοικιαζόμενα δωμάτια & ταβέρνες. Επιτρέπεται το μπάνιο κατοικίδιων ζώων. Στην ανατολικότερη παραλία της περιοχής με την ονομασία Κουτσουνάκι επιτρέπεται το μπάνιο για τα κατοικίδια.

Μακρύ Γιαλός

Οργανωμένη αμμόδης παραλία στον τουριστικό οικισμό. Ανατολικότερα της παραλίας του Μακρύ Γιαλού, στην παραλία Λαγκάδα επιτρέπεται το μπάνιο για τα κατοικίδια ζώα.

Εστίαση

Οργανωμένη παραλία

Μη οργανωμένη παραλία

Θαλάσσια σπορ

Επιτρέπονται τα κατοικίδια

Γούδουρας 🏖️

Ερημική αμμώδης παραλία.

Κουτσουράς και Μ. Κόλυμπος 🏖️

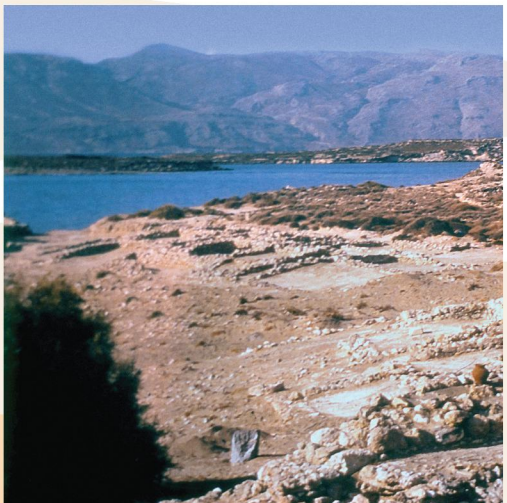
Μικρές γραφικές παραλίες με αμμουδιά.

Τα μικρά νησιά απέναντι από τις ακτές της επαρχίας Σητείας, παρουσιάζουν - το καθένα για διαφορετικούς λόγους- εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Κουφονήσι 🏖️

Στα νότια απέναντι από την Μονή Καψά και τον όρμο του Γούδουρα, απλώνεται το Κουφονήσι, που το συντροφεύουν οι βραχονησίδες Μακρουλό, Στρογγυλό, Τράχηλα και Μάρμαρα.

Πρόκειται για ένα τοπίο με έντονο αφρικανικό χρώμα, πλούσιες αμμουδιές, καθαρή θάλασσα και πολλά ψάρια.

Νησιά

Κουφονήσι

Στην αρχαιότητα ήταν σπουδαίο κέντρο αλιείας, σπόγγων και επεξεργασίας πορφύρας, είδους κοχυλιών από τα οποία έβγαινε η πολύτιμη κόκκινη βαφή. Γνώρισε τότε μεγάλη ακμή και η αρχαιολογική σκαπάνη έχει αποκαλύψει σπουδαίες αρχαιότητες ανάμεσα στις οποίες Ρωμαϊκό Θέατρο 1.000 θέσεων, Δημόσια Λουτρά, μεγάλη έπαυλη, υδραγωγείο, ναούς κ.α.

Πρόκειται για μια "Μικρή Δήλο" όπως εύστοχα τη χαρακτήρισε ο ανασκαφέας αρχαιολόγος κ. Νίκος Παπαδάκης.

Διονυσάδες Νήσοι

Το σύμπλεγμα των ακατοίκητων νησίδων Δραγονάδα, Γιαννισάδα, Παξιμάδα και Παξιμαδάκι, βόρεια του κόλπου Σητείας αποτελούν ένα ενδιαφέροντα προορισμό μιας ημερήσιας εκδρομής με βάρκα από το λιμάνι της Σητείας.

Στην Παξιμάδα και Παξιμαδάκι θα παρατηρήσει ο επισκέπτης το προστατευόμενο σπάνιο είδος γερακιού με το επιστημονικό όνομα *Falco Eleonora*.

Ψύρα

Στο ακατοίκητο νησί του Μόχλου υπάρχουν ίχνη σημαντικών εγκαταστάσεων της Πρωτομινωικής περιόδου.

Τα ευρήματα μαρτυρούν ένα σπουδαίο ναυτικό κέντρο. Έχει ανασκαφεί Μινωικός οικισμός κτισμένος αμφιθεατρικά στην πλαγιά μικρής χερσονήσου που εξασφάλιζε και το λιμάνι από τους σφοδρούς βόρειους ανέμους.

Τα κεραμικά και κύρια τα αγγεία της Ψύρας θεωρούνται από τα καλύτερα της Μινωικής περιόδου.

Θαλάσσια Σπορ

Η Κρήτη με 1000 χλμ ακτογραμμές, διαθέτει μεγάλη ποικιλομορφία τοπίων και ακτογραμμών με πολλές εναλλαγές. Η περιοχή της Σπτείας είναι ιδιαίτερα προικισμένη αφού βρέχεται από 3 πλευρές, και από 3 θάλασσες. Με το κρητικό πέλαγος από βόρεια, το Καρπάθιο από ανατολικά και το Λιβυκό από το νότο. Παράλληλα με την κολύμβηση και την παρατήρηση του βυθού απολαύστε θαλάσσια σπορ που σας προσφέρονται οργανωμένα όπως windsurfing, ιστιοπλοΐα, καγιάκ, ψάρεμα και καταδύσεις.

Windsurfing

Ζήστε μοναδικές στιγμές ελευθερίας, ταχύτητας, ξεγνοιασιάς, καθώς σπκώνετε το πανί σας στα δυνατά μελέτμια που πλέουν σταθερά στην παραλία του Κουρεμένου, μια από τις πιο γνωστές και αξιόλογες παραλίες για windsurfing σε όλη την Ευρώπη. Εδώ υπάρχουν οργανωμένα club που προσφέρουν σύγχρονο εξοπλισμό και για τους πιο απαιτητικούς, αλλά και μαθήματα για αυτούς που θέλουν να νιώσουν για πρώτη φορά τη μαγεία του εντυπωσιακού αυτού σπορ.

Ιστιοπλοΐα

Ελευθερία! Το μοναδικό δροσερό αεράκι του αιγαίου που ανανεώνει το δέρμα σας. Τα απαλά σταγονίδια του θαλασσινού νερού που πετάγονται από κάθε κύμα που χτυπάει το σκαρί του σκάφους μας, και το απέραντο βαθύ γαλάζιο του κρητικού ουρανού σε κάθε πλευρά της ματιάς σας! Σας καλούμε να νιώσετε την αίσθηση ελευθερίας με την οικογένεια ή τους φίλους σας καθώς κάνετε ιστιοπλοΐα στη θάλασσα της ανατολικής Κρήτης.

Στη Σπτεία μπορείτε να ενοικιάσετε σκάφος για ιστιοπλοΐα ανοικτής θάλασσας. Επίσης στη Σπτεία δραστηριοποιείται ο Ναυτικός Όμιλος Σπτείας ο οποίος προσφέρει μαθήματα ιστιοπλοΐας για παιδιά από 6 έως 18 ετών, καθώς και μαθήματα windsurfing για τα παιδιά και ενήλικες.

Καγιάκ

Επισκεφθείτε τη Σητεία και ανακαλύψτε την ακτογραμμή της ανατολικής Κρήτης, χρησιμοποιώντας μόνο τη δύναμη των χεριών σας. Θα νιώσετε την αίσθηση της περιπέτειας, πλέοντος μόνο σε μέρη που το καγιάκ μπορεί να μας οδηγήσει: σε όμορφες αμμουδιές, απομονωμένα καλπάκια, απότομα βράχια, θαλάσσιες σπηλιές, που γνωρίζουμε ή που μπορεί να ανακαλύψουμε, λαμβάνοντας αυτό που πραγματικά προσφέρει η Κρήτη: Το μυστήριο της θάλασσας.

Ψάρεμα

Για όσους ζουν εδώ, πρόκειται για μια καθημερινή καλοκαιρινή δραστηριότητα, και ένα "must" για αυτούς που απολαμβάνουν την ομορφιά της θάλασσας πέρα από το κολύμπι. Υπάρχει η δυνατότητα ενοικίασης μηχανοκίνητου σκάφους (κατόπιν συνεννόησης) για σας και την οικογένεια ή τους φίλους σας, προκειμένου να απολαύσετε μια ημερήσια κρουαζιέρα, συνδυάζοντας ψάρεμα με όλες τις σύγχρονες τεχνικές, κολύμβηση ή παρακολούθηση του βυθού με μάσκα. Και φυσικά ότι ψάρια πιάσετε, οι ταβέρνες της περιοχής θα χαρούν να σας τα μαγειρέψουν.

Καταδύσεις

Ο υποθαλάσσιος κόσμος της Ανατολικής Κρήτης και της Σητείας είναι πολύ πλούσιος σε είδη ψαριών, μαλακίων και θηλαστικών. Αυτό οφείλεται στον συνδυασμό του πετρώδους βυθού αλλά και του βυθού με τη βλάστηση της *posidonia Oceanica*.

Μπορείτε να καταδυθείτε σε επιλεγμένα μέρη για να θαυμάσετε την πλούσια χλωρίδα και πανίδα ή τα ναυάγια της περιοχής.

Σητεία του σήμερα

Το παρθένο και ήμερο φυσικό τοπίο που κάθε τόσο αλλάζει και ξαφνιάζει ευχάριστα, οι εικόνες του αγροτικού και ποιμενικού βίου, συχνά αρχέγονες και πάντα γραφι-

κές, τα όμορφα αγριολούλουδα του φθινοπώρου, του χειμώνα και της άνοιξης τα κρινάκια της άμμου το καλοκαίρι στα Νότια και τα άφθονα αρωματικά φυτά και βότανα που μοσχοβολούν ολόκληρο το χρόνο, τα παλιά πέτρινα αγροτικά κτίσματα, τα πουλιά και τα αιγοπρόβατα ελεύθερης βοσκής, οι απέραντοι ελαιώνες και τα αμπέλια, τα περιβόλια και οι κήποι γύρω από τα χωριά, η θέα των ψηλών βουνών, του απέραντου γαλάζιου και των ανοιχτών οριζώντων αποτελούν ένα μαγικό σκηνικό που γεμίζει τα μάτια και τη ψυχή του ανθρώπου ευδαιμονία και τον μεταφέρει σε ένα ονειρικό κόσμο.

Οι θρησκευτικές τελετές και πανηγύρεις στα εξωκλήσια ή τις εκκλησίες μέσα στα χωριά, όταν γιορτάζουν - και συμβαίνει αυτό πολύ συχνά μέσα στο χρόνο - άλλοτε πολυάνθρωπες και μεγαλοπρεπείς και άλλοτε λιτές και απέριπτες αποτελούν θαυμάσιες ευκαιρίες ψυχικής ανάτασης, συμμετοχής και γνωριμίας με τον παμπάλαιο εθιμικό βίο των ανθρώπων του τόπου, ενώ τα βράδια στις χοροεσπερίδες και τα γλέντια που γίνονται στα χωριά μπορεί κανείς να δει και να ζήσει τα τοπικά έθιμα, τις θαυμάσιες μουσικές και τα τραγούδια και να παρακολουθήσει τους παραδοσιακούς χορούς ή και να λάβει μέρος σ' αυτούς - ορισμένοι είναι τόσο εύκολοι που μαθαίνονται με τα πρώτα βήματα. Από τις διασκεδάσεις αυτές δεν λείπουν φυσικά και οι μοντέρνοι χοροί και τα σύγχρονα λαϊκά τραγούδια και οι μουσικές που πάντα οδηγούν σε αξέχαστα ξεφαντώματα.

Σε όλα τα χωριά υπάρχουν παλιά καφενεία και παραδοσιακές ταβέρνες όπου ο επισκέπτης μπορεί να πιει τους καφέδες, τα αφεψήματα των τοπικών αρωματικών φυτών ή τις τσικουδιές του και να γευτεί τις νοστιμότερες σπεσιαλιτέ και τους μεζέδες της τοπικής παραδοσιακής κουζίνας, που συχνά εμφανίζει διαφορές από χωριό σε χωριό!

Τα φαγητά είναι "σπιτικά" μαγειρεύονται με το τοπικό ελαιόλαδο - το καλύτερο στον κόσμο - ενώ οι σαλάτες, τα φρούτα και τα κρασιά που τα συνοδεύουν συχνά είναι παραγωγή της οικογένειας που διατηρεί την ταβέρνα.

Ο περίπατος μέσα στα χωριά θα δώσει την ευκαιρία στον επισκέπτη να δει ατόφια κτίσματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, γραφικά δρομάκια, κρήνες και άλλα έργα λαϊκής αρχιτεκτονικής και όμορφες παλιές ή νεώτερες εκκλησίες, σύμβολα της ακμαίας θρησκευτικής ζωής της Κρητικής υπαίθρου.

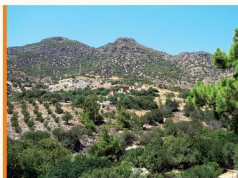
Θα δει ακόμη θαυμάσιες "γωνιές" του χωριού και του τρόπου ζωής των κατοίκων και θα νιώσει την ευγένεια και τη ζεστή φιλοξενία τους.

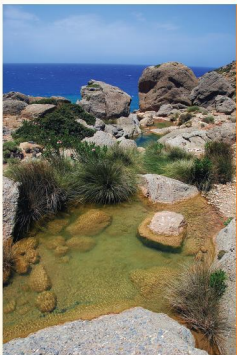
Διασκέδαση

Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της Σπτείας συνυπάρχει με ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρόν σε όλες τις μορφές σύγχρονης της καλλιτεχνικής έκφρασης και ψυχαγωγίας. Στην πόλη της Σπτείας στις τουριστικές περιοχές Μακρύ Γιαλού, Παλαικάστρου και Μόχλου αλλά και στα χωριά της επαρχίας πραγματοποιούνται σημαντικές εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και χορευτικές εκδηλώσεις στις οποίες παρουσιάζονται έργα τόσο από τον χώρο της παράδοσης όσο και από τις σύγχρονες αναζητήσεις ντόπιων και ξένων καλλιτεχνών και ομάδων.

Στην διάρκεια όλου του χρόνου δίδονται αρκετές ευκαιρίες στον επισκέπτη για να συμμετάσχει και να απολαύσει κάποια από τις πολυάριθμες παραδοσιακές γιορτές, πανηγύρια και γλέντια χορεύοντας με την συνοδεία των πανάρχαιων ρυθμών και ήχων που επιβιώνουν στην ζωντανή σύγχρονη λαϊκή παράδοση του τόπου.

Για όλους όσοι απλά θέλουν να ζήσουν στους ρυθμούς του σύγχρονου τρόπου διασκέδασης, η περιοχή της Σπτείας και του Μακρύ Γιαλού, του Παλαικάστρου και του Μόχλου, προσφέρει διάφορες επιλογές για clubbing και απολαύσεις που διαρκούν νύχτα και μέρα.

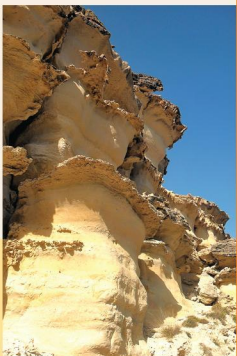

Το Φυσικό Πάρκο της Σητείας

Η περιοχή της Σητείας ευτύχησε να μη δεχθεί τη λαίλαπα του μαζικού τουρισμού και να διατηρήσει μέχρι τώρα αναλλοίωτα τα βασικά στοιχεία του πολιτισμικού και φυσικού της περιβάλλοντος. Το ανατολικότερο άκρο της Κρήτης διατήρησε επιπλέον ανέπαφα όλα αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ορεινού και παράκτιου περιβάλλοντος στα οποία βασίστηκε η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης, διατηρώντας παράλληλα τις πανάρχαιες παραδόσεις και τον πολιτισμό της.

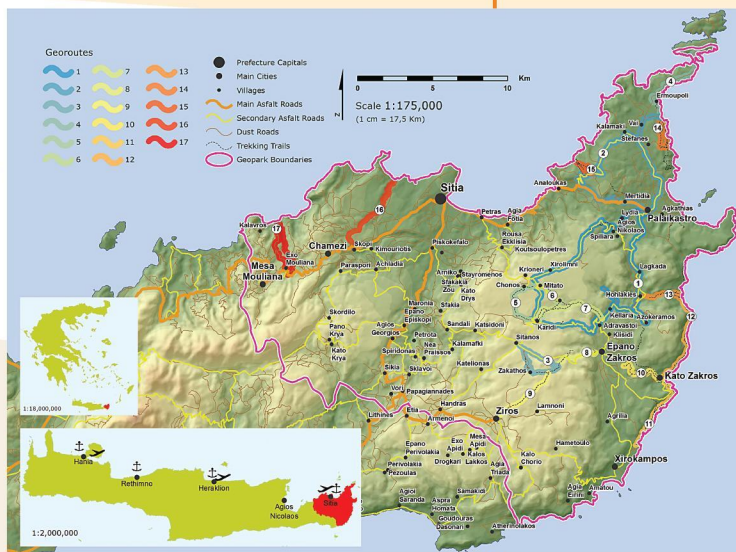
Όλα αυτά τα στοιχεία συνδυάζονται αρμονικά μέσα από ένα ολιστικό σχέδιο διατήρησης του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης που ακούει στο όνομα Φυσικό Πάρκο Σητείας. Τα όρια του Πάρκου ξεκινούν από την περιοχή των Μουλιανών και φτάνουν μέχρι το Κάβο Σίδερο και από τα Κρυά μέχρι και τον Ξερόκαμπο. Τα πανέμορφα παράκτια τοπία εναλλάσσονται με τα γραφικά και άγρια στοιχεία του ανάγλυφου της ορεινής ζώνης και με τα διαχρονικά έργα του ανθρώπου της Σητείας.

Το Φυσικό Πάρκο Σητείας ευελπιστεί να λειτουργήσει ως ένα Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο Γεωπάρκο και για το λόγο αυτό έχει δημιουργήσει με τη στήριξη ευρωπαϊκών προγραμμάτων μια σειρά υποδομών ενημέρωσης, πληροφόρησης και φιλοξενίας των επισκεπτών του. Ανάμεσα στις άλλες υποστηρικτικές του τουρισμού υποδομές που διαθέτει η περιοχή, ο επισκέπτης μπορεί σήμερα να περιηγηθεί σε ένα δίκτυο 17 πεζοπορικών και άλλων γεω-διαδρομών, να φιλοξενηθεί και να απολαύσει τον πλούτο των σπηλαίων στο Σπηλαιολογικό Κέντρο του Καρυδίου και να επισκεφτεί το τοπικό Μουσείο Φυσι-

Το γραφείο διαχείρισης και πληροφόρησης του Φυσικού Πάρκου Στείας βρίσκεται στην παραλιακή ζώνη (μαρίνα) της πόλης της Στείας.

The image shows a large, rectangular informational sign for the 'Μονοπάτια του Κορυβίου' (Walking trails of Koriví) project. The sign is mounted on a wooden post and is divided into several sections. At the top, it features the title in both Greek and English. Below the title, there is a map of the area, showing various trails and landmarks. To the left of the map, there is text in Greek and English, along with several small images and icons. To the right of the map, there is a list of trails and their descriptions. The sign is set against a background of a dense forest with trees and a path.

Η μακρόχρονη αρχαιολογική και ιστορική έρευνα στην επαρχία Σπτείας έχει φέρει στο φως σπάνια και πολύτιμα ευρήματα και στοιχεία όλων των πολιτισμών από την Νεολιθική εποχή και την Μινωική αρχαιότητα μέχρι και τα νεώτερα χρόνια.

Οι μεγάλοι πολιτισμοί που έχουν ανθίσει στην γη της Σπτείας, μια, από τις αρχαιοβριθέστερες περιοχές του κόσμου μας έχουν κληροδοτήσει υπέροχα δείγματα του υλικού και πνευματικού τους πλούτου, που εκτίθενται στα Μουσεία και Συλλογές της επαρχίας.

Αρχαιολογικό μουσείο Σπετίας

Ώρες Λειτουργίας: 8:30 - 3:00
Δευτέρα κλειστά - Τηλ.: 28430 23917

Ένα από τα σημαντικότερα Επαρχιακά Μουσεία της χώρας είναι το αρχαιολογικό μουσείο Σπετίας. Στις προθήκες του εκτίθενται ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα του Μινωικού Πολιτισμού και των άλλων αρχαίων πολιτισμών της Κρήτης.

Μοναδικά εκθέματα από τις ανασκαφές της Ζάκρου, του Παλαΐκαστρου, του Μόχλου, της Ψύρας, του Πετρά, της Ιτάνου, της Αγιά Φωτιάς και των άλλων σημαντικών Μινωικών κέντρων και αρχαιολογικών χώρων της Ανατολικής Κρήτης προσφέρουν μια ανεπανάληπτη εμπειρία στον επισκέπτη. Πολλά από τα εκθέματα αναφέρονται στην ελιά και στο ελαιόλαδο στο αμπέλι και το κρασί, στην κτηνοτροφία, την αλιεία, τη μελισσοκομία, και τους άλλους τομείς του αρχαίου αγροτικού βίου.

Λαογραφικά μουσεία και συλλογές

Σημαντικά λαογραφικά μουσεία βρίσκονται στη πόλη της Σπετίας, στο Χαμέζι και το Παλαΐκαστρο και μικρότερες λαογραφικές συλλογές στο Χανδρά και τους Πεύκους.

Σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους εκτίθενται σε θεματικές ενότητες, αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τις εκφράσεις του κρητικού λαϊκού πολιτισμού και του αγροτικού και ποιμενικού βίου.

Μουσείο Νερού Ζάκρου

Το Μουσείο Νερού της Ζάκρου στεγάζεται στους αναστηλωμένους νερόμυλους. Είναι ένα θεματικό μουσείο που στόχο έχει να συγκεντρώσει ότι αντικείμενο ή άλλο υλικό είναι σχετικό με τη χρήση του νερού από περασμένες εποχές αλλά και να αναδείξει τη σπουδαιότητα του νερού και στις μέρες μας.

Μουσεία Μονής Τοπλού

Στα μοναστήρια της επαρχίας υπάρχουν σημαντικότερα κειμήλια, μάρτυρες της μακραίωνης μοναστικής παράδοσης του τόπου.

Στη Μονή Τοπλού υπάρχουν δύο πολύ σημαντικά μουσεία. Ένα μουσείο εικόνων και βιβλίων, θρησκευτικών κειμηλίων και εκκλησιαστικών ειδών και ένα μουσείο χαρακτηριστικής και ιστορικών κειμηλίων.

Αλλά και το ίδιο το μοναστήρι είναι ένα λαμπρό και εξαιρετικά ενδιαφέρον μνημείο που έχει αναστηλωθεί πρόσφατα κατά υποδειγματικό τρόπο.

Παράδοση & σύγχρονος πολιτισμός

Η πόλη της Σπτείας και οι ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές της ζουν στους ρυθμούς μια σύγχρονης κοσμοπολίτικης ζωής.

Δίπλα σ' αυτήν την καθημερινή πραγματικότητα συνυπάρχουν δημιουργικά όλα αυτά τα στοιχεία που προσδιορίζουν την πολιτιστική φυσιογνωμία της λαϊκής κρητικής παράδοσης.

Τα υλικά και πνευματικά εκείνα στοιχεία, τα ήθη και έ-

θιμα, οι αρχαίες συνήθειες, που κάνουν την ντόπια λαϊκή παράδοση με την ευρωστία της να αναδεικνύεται σε μια ανεξάντλητη σύγχρονη πολιτιστική οντότητα. Εκφράσεις αυτού του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού, συνέχεια της μακρόχρονης πλούσιας λαϊκής κρητικής παράδοσης είναι οι αναρίθμητες γιορτές και πανηγύρια στις οποίες επιβιώνουν πανάρχαια στοιχεία και συμπεριφορές. Σ' αυτές αναδεικνύεται ο πλούτος της μουσικής και της λαϊκής λογοτεχνικής παράδοσης του τόπου.

Σ' όποιο λαϊκό πανηγύρι η γλέντι και αν βρεθεί ο επισκέπτης θα ζήσει πρωτόγνωρες συγκινήσεις συμμετέχοντας η παρακολου-

θώντας τους αρχαίους τοπικούς χορούς, την πλούσια και ζωντανή μουσική παράδοση, τις περίφημες Σπτειακές κοντυλίες και τις παλιές η αυτοσχέδιες κρητικές μαντινάδες, παραδόσεις στις οποίες οι από την φύση τους γλεντζέδες Σπτειακοί είναι ασυναγώνιστοι.

Απλές η τυχαίες συναντήσεις ντόπιων και ξένων συχνά εξελίσσονται σε γλέντια.

Το Φθινόπωρο μάλιστα "τα Καζανέματα", η παμπάλαιη διαδικασία παραγωγής της ρακής, της οποίας την αρχέγονη γοητεία άρχισαν τα τελευταία χρόνια να ανακαλύπτουν οι ευρωπαίοι, μετατρέπονται πάντα σε σύγχρονες διονυσιακές διασκεδάσεις και γλέντια.

Είναι η πλούσια καλλιτεχνική παραγωγή σε παραδοσιακούς τομείς δημιουργίας όπως η ξυλογλυπτική, η υφαντουργία, και το κέντημα, η μεταλλοτεχνία και η χρυσοχοία όπου επιβιώνει η φρεσκάδα και η επινοτικότητα που κληροδότησε ο Μινωικός Πολιτισμός.

Είναι η ανεπανάληπτη τεχνική ικανότητα των αγγειοπλαστών που δημιουργούν στα ίχνη της μεγάλης κεραμικής παράδοσης των Μινωιτών. Είναι οι εξαιρετικής ομορφιάς βυζαντινές εικόνες που συνεχίζουν την μεγάλη παράδοση της Κρητικής Σχολής, τα αρχαία μουσικά όργανα που κατασκευάζονται με το ίδιο μεράκι μέχρι σήμερα.

Όλα τα προϊόντα και έργα της μεγάλης αυτής παράδοσης μπορεί κανείς να δει στα λαογραφικά μουσεία της επαρχίας, πολλά μπορεί να βρει σε ειδικά καταστήματα, ενώ ορισμένα και στα εργαστήρια, όπου κατασκευάζονται μέχρι σήμερα.

Στους τομείς μάλιστα της τοπικής κουζίνας και της οικιακής ζαχαροπλαστικής η ονομαστή τοπική παράδοση συνεχίζεται ακμαία και μπορεί κανείς να την απολαμβάνει καθημερινά σε ταβέρνες και εστιατόρια, σε "ρακάδικα" και καφενεία, σε ζαχαροπλαστεία και σε πρατήρια παραδοσιακών γλυκών και προϊόντων.

Αλλά δεν είναι χωρίς σημασία και το γεγονός ότι στις απλές καθημερινές απολαύσεις και συνήθειες επιβιώνουν τα χαρακτηριστικά και οι ρυθμοί ζωής που έζησαν και ύμνησαν οι τυχεροί περιηγητές και ταξιδιώτες της αιώνιας κρητικής γης.

Τα ήθη και έθιμα, οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, η λαϊκή τέχνη σ' όλες της τις εκφράσεις, οι χοροί και η μουσική και εν γένει οι παραδόσεις αποτελούν σημαντικά στοιχεία του τοπικού λαϊκού πολιτισμού.

Παραδοσιακή διατροφή

Η Σπτειακή κουζίνα δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι είναι το αντιπροσωπευτικότερο δείγμα της κρητικής παραδοσιακής κουζίνας που θεωρείται σήμερα μια από τις πλέον υγιεινές του κόσμου. Ο πλούτος και η ποιότητα των προϊόντων της ευλογημένης σπτειακής γης, έχει δημιουργήσει στο πέρασμα των αιώνων, μια κουζίνα με μοναδική γεύση, φρεσκάδα και φαντασία.

Η ήπια φύση της Σπτείας διαθέτει όλη αυτή την ποικιλία των αναγκαίων πρώτων υλών καθώς και την ανθρώπινη εμπειρία για τη δημιουργία γεύσεων μοναδικών που συνδυάζονται με τις εποχές και το φυσικό περιβάλλον του τόπου σε μια εξαιρετική ενότητα.

Τα τυροκομικά, το μέλι, τα αρωματικά φυτά, τα χορταρικά και τόσα άλλα προϊόντα, αποτελούν τη βάση για το θαύμα της τοπικής κουζίνας. Η τοπική διατροφή και γενικά η κρητική διατροφή, αναγνωρίζεται σήμερα από την διεθνή επιστημονική κοινότητα σαν το πλέον αντιπροσωπευτικό και ποιοτικό παράδειγμα της ονομαζόμενης Μεσογειακής Διατροφής, η οποία έχοντας σαν βάση τα λαχανικά, όσπρια, φρούτα, δημητριακά σε συνδυασμό με την χρήση του ελαιόλαδου συντελεί στην μακροζωία και ευζωία.

Το μυστικό της τοπικής διατροφής βρίσκεται αφ' ενός μεν στην πλούσια ποικιλία των προϊόντων που παράγει η σπτειακή γη και αφ' ετέρου στο υπέροχο σπτειακό ελαιόλαδο, το καλλύτερο κρητικό ελαιόλαδο, το οποίο χρησιμοποιείται σε όλα σχεδόν τα πιάτα.

Ήθη και Έθιμα

Αναμφίβολα για λόγους που έχουν να κάνουν με την ιστορία, τη θρησκεία, το κλίμα, την κοινωνική συγκρότηση κλπ., τα ήθη και έθιμα των κατοίκων της Σπτείας είναι ιδιαιτέρως ξεχωριστά και μοναδικά παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν ύφεση σε σχέση με λίγες δεκαετίες πριν. Πέρα από τα γραφικά έθιμα που έχουν να κάνουν με τις κοινωνικές σχέσεις των κατοίκων όπως π.χ. ο γάμος, πολλά ήθη συσχετίζονται με το βαθύ θρησκευτικό συναίσθημα που έχουν αναπτύξει οι κάτοικοι και γι' αυτό εκφράζονται και συμπύκνουν με αφορμή διάφορες θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια.

Χειροτεχνία - Οικοτεχνία

Ο πολιτισμικός πλούτος του τόπου εκφράζεται και μέσα από την χειροτεχνική και οικοτεχνική δραστηριότητα των κατοίκων που αναπτύχθηκε σε εποχές κατά τις οποίες η απομόνωση και οι κοινωνικές - ιστορικές ανάγκες επέβαλαν την αυτάρκεια τους. Έχοντας πίσω τους μια μακρόχρονη παράδοση και μνήμες διαφόρων πολιτισμικών επιρροών, οι κάτοικοι της περιοχής σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζουν ένα εξαιρετικό πλούτο έκφρασης σε χειροτεχνικές δραστηριότητες. Δεν είναι δύσκολο για τον επισκέπτη να ανακαλύψει παραδοσιακά προϊόντα μιας χειροτεχνικής δραστηριότητας με πανάρχαιες ρίζες. Η μακρά παράδοση βρίσκει και σήμερα την συνέχειά της σε διαφορετικές μορφές τέχνης.

Κεραμική, υφαντουργία, μικρογλυπτική, είναι από τις δραστηριότητες που πλουτίζουν τις δυνατότητες του επισκέπτη να αποκτήσει μια εικόνα της σύγχρονης ντόπιας χειροτεχνικής παραγωγής.

Μουσική παράδοση

Η Σητεία έχει να καυχιέται ότι ακόμα και σήμερα διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό παραδοσιακών μουσικών.

Η πλούσια κρητική μουσική παράδοση έχει τις ρίζες της στην ελληνική αρχαιότητα και τη βυζαντινή μουσική αλλά ταυτόχρονα είναι εμπλουτισμένη από το πολιτισμικό περιβάλλον της ευρύτερης ανατολικής Μεσογείου.

Οι απαρχές της κρητικής μουσικής παράδοσης ταυτίζονται με τη γέννηση του μέγιστου των Θεών, του κρηταγενή Δία.

Η Κρητική μουσική παράδοση θεωρείται η πιο ζωντανή στον ελλαδικό χώρο γιατί, όχι μόνο συνεχίζει να εξελίσσεται και να ενσωματώνει δημιουργικά σύγχρονα μουσικά στοιχεία, αλλά παράλληλα καταφέρνει να εκφράζει και να σχολιάζει με ζωντανό τρόπο την σημερινή πραγματικότητα.

Ο αυτοσχεδιασμός είναι ένα από τα χαρακτηριστικά των κρητικών μουσικών. Ειδικά στην διάρκεια των διαφόρων εορτών και πανηγυριών, οι μουσικοί δεν περιορίζονται στην τυπική επανάληψη των βασικών μουσικών μελωδιών αλλά εμπλουτίζουν το παίξιμο τους με αυτοσχεδιασμούς που συνοδεύουν τους χορευτές σε αντίστοιχους χορευτικούς αυτοσχεδιασμούς.

Τα όργανα

Τα βασικά όργανα που χρησιμοποιούνται στην κρητική μουσική είναι η λύρα και το λαούτο.

Όμως στην περιοχή της Σητεία όπως και στην δυτική Κρήτη είναι διαδεδομένη η χρήση του βιολιού αντί της λύρας.

Σε πολλές περιπτώσεις το μαντολίνο συμπληρώνει το λαούτο στη συνοδεία της λύρας. Το μαντολίνο επίσης χρησιμοποιείται συχνά και ειδικά στις "καντάδες" (πρόκειται για αυθόρμητες μουσικές εκ-

φράσεις που πολλές φορές περιφέρονται στους δρόμους των χωριών και χρησιμοποιούν κυρίως ερωτικούς στοίχους).

Σημαντική θέση έχουν στην μουσική παράδοση της Κρήτης, τα πνευστά όπως το "χαμπιόλι" (η κρητική φλογέρα) και η "ασκομαντούρα" που είναι ο αρχαίος "άσκαυλος".

Χοροί

Οι βασικοί κρητικοί χοροί είναι ο "πεντοζάλης" (έχει τις ρίζες του στον αρχαίο "πυρρίχιο" χορό), ο καστρινός πηδηχτός, η σούστα, ο σιγανός συρτός και ο χανιώτικος συρτός.

Εκτός από τους χορούς αυτούς τοπικά υπάρχουν διάφορες παραλλαγές τους. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι ακόμα και σήμερα δεν υπάρχει κρητικός ο οποίος να μη ξέρει να χορεύει παραδοσιακούς χορούς.

Οι περισσότεροι χοροί διατηρούν την αρχέγονη κυκλική τυπολογία τους. Στην κυκλική κίνηση αναπτύσσεται ο πολύπλοκος βηματισμός του χορού με τον πρωτοχορευτή να έχει την δυνατότητα για να αναδείξει την δεξιότητά του μέσα από εντυπωσιακούς αυτοσχεδιασμούς.

Τα τραγούδια

Η κρητική παραδοσιακή μουσική περιλαμβάνει κατά βάση χορευτικούς σκοπούς.

Σε πολλές περιπτώσεις η μουσική συνοδεύει απλά το τραγούδι με την μορφή των διστίχων δεκαπεντασύλλαβων μαντινάδων, κυρίως ερωτικών, που τραγουδιούνται πολύ στις παραδοσιακές γιορτές και καντάδες.

Η ευκολία με την οποία οι κρητικοί συνθέτουν μαντινάδες για κάθε περίπτωση είναι παροιμιώδης.

Στην Σπεία κυριαρχούν οι Σπειακές Κοντυλιές, οι οποίες εκφράζουν με εξαιρετικό τρόπο την ψυχοσύνθεση και ιδιαιτερότητα των Σπειακών.

Το κρητικό χωριό η παραδοσιακή αρχιτεκτονική

Χαρακτηριστικό στοιχείο του Κρητικού τοπίου είναι το κρητικό χωριό. Τα μικρά, κομψά, χαριτωμένα οικιστικά σύνολα που με την ανθρώπινη κλίμακα και την τέλεια προσαρμογή τους στο περιβάλλον, "σημαίνουν" ειρηνικά και κοσμούν το φυσικό τοπίο της Κρήτης. Είναι χτισμένα, συνήθως, στις πλαγιές ή τις κορυφές βουνών και λόφων και περιβάλλονται από πλούσιο αγροτικό τοπίο με κήπους, ελαιώνες, οπωρώνες και αμπέλια.

Χαρακτηριστικά του Σητειακού χωριού είναι η μεγάλη συνεκτικότητα, η αξιόλογη και πολύμορφη λαϊκή αρχιτεκτονική, οι μικροί και στενοί δρόμοι και τα σοκάκια της γειτονιάς.

Είναι δηλ. η δομή και η ιστορική συνέχεια των μινωικών οικισμών του Παλαικάστρου, του Πετρά, του Μόχλου, των Γουρνιών.

Στο πλέον περίοπτο σημείο του χωριού είναι συνήθως, η εκκλησία, ενώ η πλατεία είναι, κατά κανόνα, η "αγορά" και το κέντρο της κοινωνικής ζωής.

Στα χωριά της Σητείας μπορεί κανείς να δει όλες τις φάσεις της εξέλιξης του κρητικού σπιτιού από την πρωτόγονη και λιτή μορφή του μονόχωρου με το χωμάτινο δάπεδο, τη στέγη από ξύλα του τόπου και το δώμα από αργιλόχωμα και την θαυμαστή οικονομία χώρου και οργάνωσης, το γνωστό "καμαρόσπιτο" με τα πέτρινα τόξα και τη μεγαλύτερη "άνεση", το διώροφο με τον βασικό διαχωρισμό και τους καλύτερους όρους συνύπαρξης με το "ζωικό βασίλειο" της αγρο-

τικής οικογένειας, το πιο σύνθετο με τις "κατ' εκτασιν" προσθήκες για βοηθητικούς χώρους (τυπολογία Γ) μέχρι το σημερινό σπίτι, μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο, με τα σύγχρονα υλικά, που από την μια αλλοίωσε το παραδοσιακό πρότυπο των τελευταίων αιώνων, αλλά από την άλλη αποκατέστησε τα μινωικά χαρακτηριστικά της εξωστρέφειας, και της "διαφάνειας" που είχαν χαθεί από το φόβο των κατακτητών και της πειρατείας.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι στα χωριά της Στερείας μπορούμε να δούμε πολλά ενδιαφέροντα παραδείγματα συνύπαρξης όλων αυτών των διαφορετικών προτύπων, μορφών και αρχιτεκτονικών στοιχείων του Κρητικού σπιτιού.

Θικισμοί

Πόλη Σητείας

Η πόλη της Σητείας προσφέρεται για απλές καθημερινές απολαύσεις στους χώρους όπου εκφράζεται ο σύγχρονος πολιτισμός της περιοχής. Στην παραλία και στις πλατείες της, στα καταστήματα και τις ταβέρνες της θα ανακαλύψει ο επισκέπτης ότι η Σητεία είναι μια ζωντανή πόλη που έχει πολλά να δώσει. Η έντονη νυκτερινή ζωή της πόλης συνδυάζεται με υψηλής ποιότητας πολιτιστικές εκδηλώσεις στην διάρκεια όλου του χρόνου που κορυφώνονται στις εκδηλώσεις του καλοκαιριού όπου παρουσιάζονται επιλεγμένες δημιουργίες της μουσικής, του θεάτρου και του χορού.

Μια πόλη που δέχεται το παρελθόν αλλά αναζητεί το καινούργιο. Μια πόλη που προσφέρει για όσους αναζητήσουν την ανάμεικτη εικόνα κρυμμένης μαγείας, της πρεμίας αλλά και ζωής και ζωντάνιας. Για όσους επιλέγουν την πόλη της Σητείας για διαμονή ή επίσκεψη, υπάρχουν πράγματα που δεν θα 'πρεπε να παραλείψουν.

- μη ξεχάσετε να επισκεφθείτε τα πλούσια σε εκθέματα, αρχαιολογικό και Λαογραφικό Μουσείο
- το Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας είναι ένα από τα σημαντικότερα επαρχιακά Μουσεία της χώρας. Περιλαμβάνει εκθέματα απ' όλες τις περιοχές της Επαρχίας Σητείας, που καλύπτουν μια περίοδο 4.000 ετών, από τη Νεολιθική Εποχή (3.500 π.Χ.) μέχρι τη Βυζαντινή περίοδο (500 μ.Χ.). Σ' αυτά περιλαμβάνονται ευρήματα εξαιρετικής αξίας, όπως το μοναδικό χρυσελεφάντινο αγαλματίδιο της Μινωικής περιόδου, που βρέθηκε στο Παλαίκαστρο και πολλά άλλα.

- Μην αμελήσετε να απολαύσετε τον κόλπο της Σητείας από το βενετσιάνικο φρούριο της Καζάρμας, κυρίως κατά τις καλοκαιρινές νύχτες, που στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο, φιλοξενεί καλλιτεχνικές εκδηλώσεις στα πλαίσια των "Κορναρείων", γιορτή - φόρος τιμής στον Βιτσέντζο Κορνάρο, μεγάλο δημιουργό ποιητή του αριστουργηματικού ποι-

ήματος "Ο Ερωτόκριτος", που η καταγωγή του από την περιοχή της Σητείας αναφέρεται από τον ίδιο στο τέλος του ποιήματος:

"Βιτσέντζος είν' ο ποιητής και στην γενιά Κορνάρου που να βρεθεί ακριμάτιστος όντε τον πάρη ο χάρος.

Στην Στεία εγεννήθηκε στην Στείαν ενεθράφη.

Εκεί 'καμε κι εκόπιασε ετούτα που σας γράφει".

- Κάνετε τις αγορές σας στα καταστήματα της πόλης και αποκτήστε ενθυμήματα και αντικείμενα λαϊκής τέχνης.

Γευθείτε τα φρέσκα φρούτα της αγοράς, προϊόντα όλα της Σητειακής γης.

- Απολαύστε τις υπέροχες γεύσεις των καταπληκτικών ντόπιων γλυκισμάτων, όπως τα φημισμένα καλλιτσούνια και ξεροτήγανα.

- Αισθανθείτε το θαλασσινό άρωμα απολαμβάνοντας ταυτόχρονα το ποτό ή το γεύμα σας στις γραφικές ταβέρνες του λιμανιού.

- Ανακαλύψτε τις παραδοσιακές γεύσεις σε εστιατόρια σκαρφαλωμένα στις ταρατσες κάποιου παλιού αρχοντικού ή κρυμμένα σε κάποια γειτονιά της πόλης.

- Ανακαλύψτε τη δική σας Σητεία με τις διαδρομές που εσείς θα επιλέξετε ακολουθώντας τους δρόμους που θα σας συγκινήσουν γνωρίζοντας την απλότητα και την ευγένεια των κατοίκων της νοτιοανατολικότερης ευρωπαϊκής πόλης.

Αγιά Φωτιά

Μικρός οικισμός, κοντά στη θάλασσα, στην περιοχή του οποίου έχει ανασκαφεί το σημαντικό νεκροταφείο Υστερομινωικής περιόδου με 300 τάφους, στους οποίους βρέθηκαν περίπου 1800 αντι-

κείμενα και αγγεία, πολλά από τα οποία εκτίθεται στο αρχαιολογικό Μουσείο της Σητείας.

Άγιος Γεώργιος

(ή Τούρτουλοι)

Κατάφυτο χωριό με πηγή νερού ("Φλέγα") σε όμορφη ρεματιά. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα περιοχή από αρχαιολογικής πλευράς. Έχουν αποκαλυφθεί Μινωικό και Γεωμετρικό Νεκροταφείο και μεγάλη Μινωική Έπαυλη. Ανάμεσα στα ευρήματα είναι ένας πλήνιος ληνός της Υ.Μ. Εποχής, κεραμευτικός, τροχός και λίθινα εργαλεία. Εδώ βρίσκονται επίσης τα σπήλαια "Μεγάλο Κατωφύγι" και "Μικρό Κατωφύγι", που ήταν χώρος αρχαίας κατοίκησης.

Στον Αγ. Γεώργιο υπάγεται και ο γραφικός οικισμός Πάνω Πισκοπή. Μετά τον Άγιο Γεώργιο συναντάμε τα μικρά χωριά Συκιά Σκλάβους δεξιά του δρόμου και Παπαγιαννάδες και κάτω από το δρόμο τον οικισμό Βορί και φτάνουμε στις Λίθινες.

Αχλάδια

Εύφορο χωριό στο οποίο σώζονται παλιά μικρά αρχοντικά. Στη θέση Πλατόσκιнос έχει ανασκαφεί Υ.Μ. Μινωικός τάφος με διάδρομο και μεγάλο κυκλικό θάλαμο, ενώ στη θέση Ρίζα έχει

αποκαλυφθεί μεγάλη και πολύπλοκη αγροτική έ-
 παυλη της Μ.Μ. Μινωικής Εποχής με 12 δωμάτια
 και "Κρητικό Μέγαρο" δηλ. μεγάλο χαρακτηρι-
 στικό δωμάτιο, ένα είδος σαλονιού. Στην Κοινότητα
 Αχλαδίων ανήκει ο εγκαταλελειμμένος παλιός
 Κυμουργιώτης σε καταπράσινη ρεματιά, όπου η
 αρχαία, όπως λέγεται, πηγή Λαψανάρι. Μετά τα
 Αχλάδια συναντούμε τους μικρούς οικισμούς Πα-
 ρασπόρι και Σκορδίλο όπου βρίσκεται μια ωραί-
 α Τουρκική Κρήνη και στη συνέχεια τα Κρυά.

Επισκοπή Επάνω

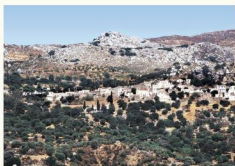
Αναφέρεται στην επαρχία Σητείας το 1577 α-
 πό το Fr. Barozzi. Στην εκκλησία της Παναγίας
 (γενέθλιον) είναι stemma του λατίνου επισκόπου
 Gaspare Viviani. Στη θέση Τρυπητός το 1978
 βρέθηκε Φυλάκιο - φρούριο των κλασικών Ελλη-
 νικών χρόνων. Σώζεται τοίχος σε μήκος 24 και
 ύψος 2 μ., κτισμένος με πελεκητές πέτρες.

Επισκοπή Κάτω

Αναφέρεται στην επαρχία Σητείας το 1577 α-
 πό το Fr. Barozzi. Στην περιοχή του χωριού έχουν
 βρεθεί Μινωικοί τάφοι.

Ζού

Μικρός παραδοσιακός οικισμός μέσα σε κα-
 ταπράσινη ρεματιά στην περιοχή του οποίου έχει
 ανακαλυφθεί σπουδαίας σημασίας Μινωική οικί-
 α και σημαντικά ευρήματα που βρίσκονται στο
 Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Ονομαστή εί-
 ναι η πηγή της Ζου με το εξαιρετικής ποιότητας
 πόσιμο νερό. Στην ίδια περιοχή με τη Ζου πολύ
 κοντά ο ένας στον άλλο βρίσκονται οι μικροοικι-
 σμοί Αρνικό, Πάνω και Κάτω Δρυς, Ζαχαρίνο,
 Μύλοι, Σφακάκια και Σταυρωμένος, που είναι ο
 μεγαλύτερος και έδρα της ομώνυμης Κοινότητας.

Κατσιδώνι

Παραδοσιακός ορεινός οικισμός στην περιοχή του οποίου βρίσκεται η κορυφή Πρινιάς, όπου υπήρχε Μινωικό Ιερό κορυφής, που η ανασκαφή του απέδωσε σπουδαία ευρήματα.

Στην κοινότητα Κατσιδωνίου ανήκει και ο μικρός οικισμός Σαντάλι.

Κρυά

Αποτελούνται από δύο μικρούς οικισμούς, τα πάνω και τα κάτω Κρυά. Στην περιοχή έχει αποκαλυφθεί νεκροταφείο της υπομινωικής και γεωμετρικής εποχής. Στην κορυφή του λόφου του Αγ. Γεωργίου βρίσκονται τα ερείπια του Ενετικού Κάστρου Monte Forte ή Άπω Καστέλλι, που χτίστηκε τον 13ο ή 14ο αιώνα. Μετά τα Κρυά αριστερά του δρόμου βρίσκεται ο μικρός οικισμός Δάφνη με τη μικρή γραφική πλατεία, ένα μεγάλο πλάτανο και πηγή νερού.

Λάστρος

Οικισμός με προελληνικό όνομα, στην περιοχή του οποίου έχουν εντοπισθεί σημαντικές Μινωικές αρχαιότητες και αρχαϊκά ευρήματα. Είναι ιδιαίτερα γραφικός οικισμός στο εσωτερικό του και διατηρεί το παραδοσιακό του χρώμα.

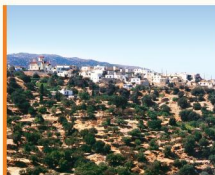
Μέσα στον οικισμό σώζονται οι βυζαντινές εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και του Χριστού.

Μαρωνιά

Μικρό χωριό στην καταπράσινη ρεματιά του ποταμού Παντέλη στην περιοχή του οποίου έχουν βρεθεί υπόσκαφοι τάφοι και Μινωικές αρχαιότητες. Ένα παλιό ελαιοτριβείο μετατρέπεται σε λαογραφικό αγροτικό Μουσείο.

Μουλιανά Έξω

Οικισμός με ενδιαφέρουσα εκκλησία του 15ου αιώνα του Αγίου Γεωργίου, στην οποία σώζονται υπολείμματα τοιχογραφιών.

Μουλιανά Μέσα

Οικισμός στην περιοχή του οποίου έχουν αποκαλυφθεί σημαντικές αρχαιότητες και ευρήματα, ανάμεσα στα οποία ο κωδωνόσχημος πρωτογεωμετρικός κρατήρας στον οποίο εικονίζεται κυνηγός που θηρεύει αγρίμια και έφιππος άνδρας.

Επίσης βρέθηκε μια χρυσή προσωπίδα. Στην περιοχή βρίσκεται και ο μικρός οικισμός Καλαβρός σε εντυπωσιακό τοπίο πάνω από την απόκρημνη ακτή του Κρητικού Πελάγους. Εδώ παράγεται το περίφημο από την αρχαιότητα κρασί από "λιάτικο" σταφύλι.

Μόχλος

Γραφικό Ψαροχώρι με ένα μικρό νησάκι στα Βόρεια του (Άγιος Νικόλαος). Στην αρχαιότητα το νησάκι ήταν ενωμένο με την ξηρά μέσω μικρού πορθμού ο οποίος δημιουργούσε δύο φυσικά λιμανάκια. Σπουδαίο κέντρο των Μινωιτών, ο Μοχλός μας αποκαλύπτει τα μυστικά του με τις ανασκαφές των παλαιότερων αλλά και των τελευταίων χρόνων.

Η αρχιτεκτονική αλλά και τα ευρήματα των Μινωικών χρόνων, όπως η σειρά των αγγείων του Μοχλού, θεωρούνται από τα σημαντικότερα αυτής της περιόδου. ΒΔ του Μοχλού είναι ένα άλλο μεγαλύτερο νησί η Ψύρα.

Μυρσίνη

Παραδοσιακό χωριό με μαγευτική θέα προς το κρητικό πέλαγος στην περιοχή του οποίου υπάρχουν ίχνη αρχαίων εγκαταστάσεων που έχουν αποδώσει σπουδαία ευρήματα κυρίως της Υ.Μ. περιόδου.

Στην τοποθεσία "Γαλανά Χαράκια" έχει αποκαλυφθεί ο πρώτος Μινωικός θολωτός τάφος της ανατολικής Κρήτης με 60 ταφές και πλήθος από αγγεία, λάρνακες και πίθους.

Βόρεια του χωριού, δίπλα στην μικρή εκκλησία του Αγίου Αντωνίου σώζονται τα ερείπια βενετσιάνικου Πύργου.

Πραισός

Χωριό που πήρε το όνομά του από τη φημισμένη αρχαία πόλη Πραισό, την πρωτεύουσα των Ετεοκρητών.

Η αρχαία πόλη ήταν κτισμένη πάνω σε τρεις λόφους - ακροπόλεις δίπλα στον ποταμό Στόμιο και είχε κατοικηθεί από την νεολιθική εποχή.

Πολύ κοντά στην αρχαία Πραισό βρίσκεται η Νέα Πραισός, το μικρό χωριό Βαβέλοι που το 1995 μετονομάστηκε σε Νέα Πραισό. Στη θέση Σκάλες ή Χελιδωνιές υπάρχει σπήλαιο, όπου βρέθηκαν αγγεία και εργαλεία της Μινωικής και Γεωμετρικής εποχής και στη θέση "Ραβδιά του Διγενή" ή "Κιόνια" αρχαίο λατομείο. Λίγο πιο κάτω βρίσκεται ο οικισμός του Αγ. Σπυρίδωνα (που παλιότερα ονομαζόταν Κανένε) και χαμηλότερα μια καταπράσινη ρεματιά με Νερόμυλο (του Φυγέτο ο Μύλος).

Ρούσα Εκκλησιά

Ασφαλτοστρωμένος δρόμος που ξεκινά 5 χλμ. ανατολικά της Σπτείας οδηγεί στη ΡΟΥΣΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Ιδιαίτερα γραφικό χωριό με πολλά νερά, πράσινο και θαυμάσια θέα προς τον κόλπο της Σπτείας. Στην πλατεία του χωριού με το μεγάλο πλάτανο και την παλιά εκκλησιά του Αγ. Νικολάου βρίσκεται θαυμάσια κρίνη. Την έχτισε ο έπαρχος Σπτείας Κ. Αξελός το 1877.

Στη θέση "Άνοιξη" έχει ανασκαφεί ιερό με πολλά αρχαϊκά ευρήματα και στη θέση "Καστρί" υπάρχουν ερείπια πόλης με τείχη και πύργους. Στη Ρούσα Εκκλησιά ανήκουν και οι ερημωμένοι μικροοικισμοί Κρουονέρη (Μυσιργιού), Ξερολίμνη, Μπτάτο, Βρυσίδι, Μαγκασάς, Χώνος με θαυμάσια δείγματα παλιάς Κρητικής Αρχιτεκτονικής.

Σανδάλι

Μικρός οικισμός της Κοινότητας Κατσιδονίου του Δήμου Σπτείας σε υψόμετρο 350μ. Απέχει από την πόλη Σπτείας 13 χλμ. Λέγετε Σανδάλι από την τούρκικη λέξη που σημαίνει κάθισμα. Ο επισκέπτης σήμερα μπορεί να απολαύσει τη σκιά αιωνόβιων πλατάνων, που συνθέτουν ένα μαγευτικό τοπίο, να ξεκουραστεί πίνοντας κρύο νερό από την πηγή που βρίσκεται στη άκρη του χωριού.

Σίτανος

Μικρός οικισμός σε εξαιρετικά ενδιαφέρον τοπίο, στην περιοχή του οποίου βρίσκεται το σπήλαιο Όξω Λατσίδι. Κοντά στη Σίτανου βρίσκεται ο εγκαταλελειμμένος οικισμός Ζάκαθος.

Ανατολικά της Σιτάνου σε οχυρή θέση, μέσα σε ένα "δάσος" από ιδιαίτερα εντυπωσιακούς ποικιλόμορφους βράχους βρίσκονται τα Σκαλιά.

Ερειπωμένος παλιός οικισμός με ένδοξη ιστορία. Ήταν το "άπαρτο Κάστρο" της Ανατολικής Κρήτης επί Τουρκοκρατίας. Στο τέλος....

"Τα καημένα τα Σκαλιά με προδοσιά παρθήκαν", όπως λέει ο ποιητής. Σώζεται η Εκκλησία του Αγ. Γεωργίου και υπάρχει μικρή πηγή νερού.

Το βραχώδες και ασκητικό τοπίο είναι εξαιρετικά υποβλητικό.

Σκοπή

Από τους μεγαλύτερους οικισμούς της επαρχίας Σητείας η Σκοπή, με ιστορικά ίχνη υπομινωικής - Πρωτογεωμετρικής περιόδου, (Θολωτός τάφος στη θέση Δρογγαρά).

Στην περιοχή του οικισμού κοντά στη θάλασσα βρίσκεται η εγκαταλελειμμένη σήμερα μονή της Παναγίας της Φανερωμένης της οποίας ο ναός κτίστηκε τον 15ο αιώνα.

Πάνω από την είσοδο υπάρχει ενδιαφέρουσα επιγραφή που φέρει ελεγειακά δίστιχα.

Άλλο σημαντικό μνημείο στην περιοχή της Σκοπής είναι το φρούριο του Λιοπέτρου το οποίο χρονολογείται από την περίοδο των Γενοβέζων. Σώζονται τμήματα του τείχους με τους Πύργους και αρκετές θολωτές δεξαμενές.

Βόρεια της Σκοπής, σε ενδιαφέρουσες παραλίες τοποθεσίες βρίσκονται οι εποχιακά χρησιμοποιούμενοι μικροί οικισμοί Παπαδιόκαμπος και Πλατάνι.

Σφάκα

Οικισμός με παλιά εκκλησία της Αγίας Τριάδας. Στην περιοχή "Κερατίδι" έχει ανασκαφεί Υ.Μ. ΙΙΙ τάφος με κυβωτιόσχημη λάρνακα.

Τουρλωτή

Παραδοσιακά οργανωμένος οικισμός πάνω σε ύψωμα με θαυμάσια θέα προς τη θάλασσα. Στην περιοχή "Καστρί" έχουν ανακαλυφθεί ερείπια Μινωικού οικισμού με σημαντικά ευρήματα.

Χαμέζι

Οικισμός με αξιόλογο Λαογραφικό μουσείο. Στην περιοχή του Χαμεζίου βρίσκεται και ένα από τα σημαντικότερα αρχαιολογικά λείψανα του Μινωικού Πολιτισμού, η ελλειψοειδής οικία της Μ.Μ. Ια περιόδου. Η τυπολογία του κτιρίου που βρίσκεται στην κορυφή του λόφου Σουβλωτό Μουρί, στάθηκε η αφορμή για ένα πλούσιο επιστημονικό διάλογο, σχετικά με την προέλευση του τύπου και τον προορισμό χρήσης του.

Κουτσουράς

Νέος παραλιακός οικισμός που ιδρύθηκε από τους κατοίκους του Σταυροχωρίου κατά τα τελευταία χρόνια της μεγάλης Τουριστικής ανάπτυξης. Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον έχει η διαδρομή μέχρι το Σταυροχώρι, η οποία διασχίζει τη μικρή κοιλάδα που ακόμα ονομάζεται το Μονοπάτι των Πειρατών. Στην κοιλάδα συναντάμε το εγκαταλελειμμένο χωριό Τσικαλαριά και συγκρότημα νερόμυλων.

Άγιος Στέφανος

Εδώ σε λόφο πάνω από το χωριό υπάρχουν τα ερείπια ενετικού Φρουρίου (Κάστελλας ή Φορτέτσα, όπως το λένε οι κάτοικοι) που φαίνεται να χτίστηκε πάνω στα ερείπια γεωμετρικής ακροπόλεως. Στον Άγιο Στέφανο ανήκει ο γνωστός Τουριστικός οικισμός "Μακρύς Γιαλός".

Ανάληψη - Μακρύ Γιαλός

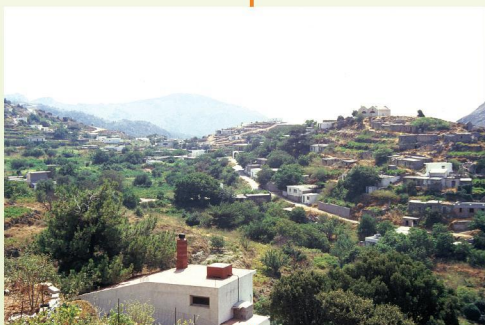
Σύγχρονος παραλιακός οικισμός με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Στην περιοχή του έχουν ανακαφεί Μινωικές και Ρωμαϊκές αρχαιότητες. Στα Βόρεια του οικισμού, μέσα στη μικρή κοιλάδα με τους ελαιώνες υπάρχει ο μικρός αναστηλωμένος οικισμός του Άσπρου Ποταμού. Ανατολικά του Μακρύ Γιαλού ένας ασφαλτοστρωμένος δρόμος παράλληλος προς την άλλοτε βραχώδη και άλλοτε γεώδη ακτή περνά από το μικρό οικισμό Γούδουρα με αμμώδη παραλία. Από το Μακρύ Γιαλό επίσης τη θερινή περίοδο ένα караβάκι πραγματοποιεί εκδρομές στο μικρό γραφικό Κουφονήσι.

Θριπτή

Οικισμός στην ανατολική πλευρά της ομώνυμης ορεινής κοιλάδας στα βόρεια της κορυφής Αφέντη Σταυρωμένου.

Ο αραιοδομημένος οικισμός χρησιμοποιείται εποχιακά από τους κατοίκους των κοντινών χωριών για τις ανάγκες των αγροτικών τους εργασιών, κυρίως της καλλιέργειας των αμπελιών. Η περιοχή χαρακτηρίζεται για την άγρια ομορφιά της και τη μακρινή δυτική θέα προς το όρος Δίκτυ.

Λάπιθος

Βρίσκεται σε μικρή απόσταση νοτιότερα από τη Ρουκάκα. Η παλαιότερη μνεία του οικισμού αναφέρεται σε έγγραφο του 1368, του Δουκικού αρχείου του Χάντακα. Το όνομα είναι προελληνικό και υπενθυμίζει τους Λαπίθες και τη μάχη των προς τους Κενταύρους. (Οδύσσεια, φ 295).... Ο Κένταυρος θολώθη, μες στους Λαπίθες όταν βρέθηκε, στο σπίτι του αντρειωμένου.

Λιθίνες

Οικισμός που ιδρύθηκε τη Β' Βυζαντινή περίοδο από την οικογένεια Λιτίνων. Κατά τη Βενετσιάνικη περίοδο κατασκευάστηκε πύργος, ο οποίος καταστράφηκε κατά την επανάσταση του 1897. Αξιόλογη η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου και της Παναγίας, του 15ου αιώνα, με εξαιρετικές εικόνες και τάματα (αφιερώματα).

Μαύρος Κόλυμπος - Αχλιά

Περιοχή αραιοδομημένη, ανεπτυγμένη τουριστικά, με πανέμορφες παραλίες και εκπληκτική θάλασσα. Στην περιοχή καταλήγει το φαράγγι του Ορεινού.

Πάνω από την παραλιακή - τουριστική ζώνη ("Ανάληψη" έως "Αχλιά") και σε απόσταση 5-6 χιλιομέτρων με ασφαλτοστρωμένο δρόμο βρίσκονται τα παλιά χωριά της Νότιας Σητείας με παραδοσιακό χρώμα και θαυμάσια θέα προς το Λιβικό Πέλαγος που συνεχίζουν την ήσυχη ζωή τους.

Μονή Καψά

Στο ανατολικό χείλος της εξόδου του φαραγγιού των Περιβολακίων, κτισμένη στον απότομο βράχο βρίσκεται η Μονή Καψά αφιερωμένη στον Ιωάννη τον Πρόδρομο. Ιδρύθηκε μάλλον τον 15ο αιώνα, και κατά την Τουρκοκρατία καταστράφηκε, αλλά ανακαινίστηκε από το Γεροντογιάννη το 1861 και μετά. Η θέα του Λιβικού Πελάγους από τη Μονή είναι μαγευτική.

Ορεινό

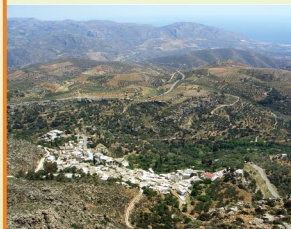
Ατόφιο ορεινό πραγματικά χωριό και τοπίο με πεύκα και βράχους και ένα θαυμάσιο φαράγγι, που παρά την πρόσφατη πυρκαγιά "σώθηκε" σε αρκετά σημεία. Διαθέτει ορειβατικό καταφύγιο και φυσιολατρικές διαδρομές. Έχει παλιές εκκλησίες ανάμεσα στις οποίες τον Αγ. Δημήτριο (18' αιώνας με τοιχογραφίες).

Πεύκοι

Αγναντεύοντας το Λιβυκό πέλαγος από ψηλά, το όμορφο αυτό παραδοσιακό χωριουδάκι έχει πολλά να προσφέρει. Το σχολείο του χωριού διατηρείται όπως ακριβώς ήταν παλαιότερα, ενώ δίπλα υπάρχει μια θαυμάσια έκθεση όπου επιδεικνύονται πολλές πτυχές και τέχνες της αγροτικής ζωής από τα βάθη του παρελθόντος. Το εκκλησάκι του Σταυρωμένου που κοιτάζει τους Πεύκους από ψηλά, σχεδόν απ' τα ουράνια, είναι εύκολα προσβάσιμο, όπως και τα δύο εξαιρετικά νεολιθικά σπήλαια.

Στη σκιά της Πιπεριάς -που ήρθε από την Αλεξάνδρεια με τη μορφή σπόρου πριν έναν αιώνα- βρίσκεται το καφενείο-ταβέρνα όπου χτυπά η καρδιά του χωριού. Από κει το μονοπάτι που κατεβαίνει το φαράγγι των Πεύκων έχει καλή σήμανση. Περνά από την κρήνη του χωριού, όπου οι αρχαίες γούρνες διατηρούνται αέριες, και οδηγεί σχεδόν μέχρι τη θάλασσα, στον μικροσκοπικό διατηρητέο οικισμό του Άσπρου Ποταμού.

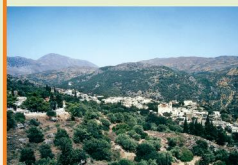

Σκινοκάψαλα

Οικισμός με ωραία θέα στο Λιβυκό στο οποίο ανήκει η αναπτυσσόμενη παραθαλάσσια περιοχή Αχλιά.

Σταυροχώρι

Παλιό Κεφαλοχώρι της περιοχής πάνω από το τουριστικό οικισμό του Κουτσουρά. Διαθέτει πολλά πηγάδια νερά και παλιούς νερόμυλους. Το "Μονοπάτι των πειρατών" που περνά από τον εγκαταλελειμμένο οικισμό "Τσι-καλαριά" είναι μια ωραία φυσιολατρική διαδρομή. Παλιά ενδιαφέρουσα εκκλησία είναι η Παναγία στη "Λυγιά". Στο Σταυροχώρι ανήκει ο μικρός παλιός οικισμός Λάπιθος με ωραία παραδοσιακή κρήνη.

Παλαίκαστρο

Από τις πλουσιότερες αρχαιολογικά περιοχές της Κρήτης αυτή του Παλαιοκάστρου διαθέτει θαυμάσιες παραλίες, που σίγουρα συνέβαλαν στην ανθρώπινη παρουσία ήδη από τη Μινωική περίοδο. Μοναδικά είναι τα αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή, όπως το ταφικό σπήλαιο της εποχής του Χαλκού και η Μυκηναϊκή Τράπεζα προσφορών στη θέση "Μόδι", το ιερό κορυφής στη θέση "Πετσοφάς", οι σαρκοφάγοι που βρέθηκαν στο συνοικισμό της Αγ. Τριάδας αλλά κυρίως η, Μινωική πόλη στη θέση

"Ρουσσόλακκος" με σπουδαία ευρήματα και άριστη πολεοδομική και αρχιτεκτονική οργάνωση.

Από αυτόν το χώρο προέρχεται το αριστουργηματικό Χρυσελεφάντινο Ειδώλιο-θεότητα, που βρίσκεται στο Μουσείο Σπτείας. Στην ίδια περιοχή ήκμασε και το σπουδαίο για ολόκληρη την Κρήτη Ιερό του Δικταίου Δία, όπου βρέθηκε σημαντική επιγραφή με τον ύμνο των Κουρητών ή του Κρηταγεννούς Διός που βρίσκεται στο Μουσείο του Ηρακλείου.

Αδραβάστοι

Βρίσκεται στο 35,5 χλμ. από τη Σπεία στο δρόμο προς Ζάκρο. Δεν αναφέρεται στις γνωστές βενετσάνικες απογραφές. Πρώτη φορά απαντάται στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834. Το όνομα από το βυζαντινό επώνυμο Αρδάβαστος ή Αρτάβασδος των στρατιωτών του Νικηφόρου Φωκά στην Κρήτη. Όμως δεν αναφέρεται στις βενετσάνικες απογραφές και μάλλον είναι κτίσμα νεωτέρων χρόνων. Στο χωριό αυτό ήταν ο πύργος του αιμοβόρου Τούρκου Ιμπραχίμ Αφεντάκη ή Αφεντακάκη. Μόλις κηρύχθηκε η επανάσταση του 1821 διέταξε το Χουσεΐν Λαγούδογλου από το Λαμνόνι και συγκέντρωσε τους Χριστιανούς από τα γύρω χωριά, για να τους ανακοινώσει, δήθεν, σουλτανικό φερμάνι. Τους έκλεισε στο ελαιοτριβείο του και τους έσφαζε ένα - ένα σαν τα αρνιά.

Αζοκέραμος

Οικισμός στο 31 χλμ. του δρόμου Σπτείας - Ζάκρος. Πρώτη φορά απαντάται στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834 Azokegamo. Στις παλαιότερες απογραφές δεν αναφέρεται και συνεπώς είναι νεώτερο. Πιστεύεται ότι το τοπωνύμιο είναι παραφθορά του σωστού Έσω Κέραμος, γιατί υπάρχει τοποθεσία στην περιοχή αυτή που ακούεται Κέραμος. Νοτιοανατολικά του χωριού Αζοκέραμος είναι το ύψωμα Τραόσταλος 515 μ. όπου ήταν ιερό Κορυφής.

Μαγκασά

Ο Ν. Πλάτων αναφέρει ότι το όνομα μπορεί να θεωρηθεί προελληνικό, προερχόμενο από τον τύπο Μαγασά από το Μα Ια, σχετικό με το Δα Μα = Μήτηρ Γη. Κατά το Στ. Ξανθουδίδη το όνομα είναι ανθρωπωνυμικό, από τον πρώτο οικιστή Μαγκασά, επώνυμο Βυζαντινό, πιθανόν μετά την ανάκτηση της Κρήτης από το Νικηφόρο Φωκά. Έτσι το ίδιο το όνομα του οικισμού σημαδεύει και την εποχή της ίδρυσής του.

Ζάκρος

Από τον οικισμό της Άνω Ζάκρου προέρχεται το Μινωικό σταφυλοπιεστήριο που εκτίθεται στο Αρχ. Μουσείο Σπτείας. Από τα βόρεια του οικισμού πηγάζει και το ποτάμι της μικρής κοιλάδας, που μεταμορφώνεται στο εκπληκτικής ομορφιάς και μεγάλης αρχαιολογικής σημασίας φαράγγι των Νεκρών, το οποίο καταλήγει στη σημαντικότερη αρχαιολογική θέση της Ανατολικής Κρήτης, στο Μινωικό ανάκτορο της κάτω Ζάκρου.

Το Μινωικό ανάκτορο κοντά στην πανέμορφη παραλία πρέπει να κτίστηκε περί το 1600 π.Χ. και καταστράφηκε ταυτόχρονα με τα υπόλοιπα Μινωικά ανάκτορα της Κρήτης, πιθανόν με την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας περί το 1450.

Στη δομή του και τη διάταξη των χώρων είναι σχεδόν όμοιο με τα υπόλοιπα μινωικά ανάκτορα και βρέθηκε σχεδόν ασύλληπτο. Στα 8.00 τ.μ. έκτασής του και γύρω από την κεντρική αυλή συναντάμε τη μοναδική Αίθουσα Συμποσίων, λουτρό, εργαστήρια, αποθήκες, θησαυροφυλάκιο και άλλους χώρους με εκπληκτικής σημασίας και ποσότητας ευρήματα, που υποδηλώνουν τη σπουδαία θέση την οποία κατείχε το ανάκτορο και η σημασία του στις ανταλλαγές της Μινωικής Κρήτης με τους λαούς της ανατολικής μεσογείου.

Καρύδι

Οικισμός στην περιοχή του οποίου έχουν ανακαλυφθεί σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα που βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Ηρακλείου. Εδώ βρίσκεται και ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα σπήλαια της Κρήτης, το σπήλαιο του Περιστερά.

Τοπλού

Φρουριακής μορφής Μοναστήρι από τα σημαντικότερα της Κρήτης. Κτίστηκε το 15ο αιώνα στα ερείπια αρχαιότερου μοναστηριού. Είναι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και στην Παναγία. Ονομάζεται και Παναγία Ακρωτηριανή αφού το Μοναστήρι είναι χτισμένο στη βάση του Ακρωτηρίου Κάβο - Σίδερος. Το εσωτερικού του ναού κοσμεύεται με αξιόλογες τοιχογραφίες του 14ου αιώνα και φορητές βυζαντινές εικόνες. Ξεχωρίζει η εικόνα "Μέγας ει Κύριε" που ζωγράφησε το 1770 ο Ιωάννης Κορνάρος και "Ρόδον το Αμάραντον" έργο του 1771 του ζωγράφου Σταματίου. Στη Μονή λειτουργούν δύο αξιόλογα Μουσεία. Ένα εκκλησιαστικό με θαυμάσιες εικόνες, κειμήλια, εκκλησιαστικά σκεύη κ.α. και ένα με χαρακτηριστικά έργα ελλήνων χαρκτηκτών του 17ου - 19ου αιώνα.

Χοχλακιές

Πρώτη φορά αναφέρεται το 1842 από το Χουρμούζη Βυζ. Χοχλακίαις. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας ασφαλώς δεν υπήρχε, αφού δεν αναφέρεται στις γνωστές απογραφές. Το τοπωνύμιο από το χοχλάδι - χοχλάκι - Χοχλακιάς ή Χοχλακιές. Το μέρος που έχει πολλά χοχλάκια, μικρές στρογγυλές πέτρες και συνεπώς άγονο. Στο απόμερο αυτό χωριό της Σητείας εξελίχτηκε μια τραγωδία στις 29 Ιουνίου 1821. Ο γενίτσαρος Χουσεΐν Λαγούδουγλους, από το Αμνόνη, εκτελώντας διαταγή του Ιμπραχίμ Αφεντάκη από τους Τουρτούλους, διοικητή τότε της Σητείας, μάζεψε από τη Ζάκρο τους άνδρες, 50, και από τα χωριά Κλησίδι και Αζοκέραμο 20, και τους οδήγησε στις Χοχλακιές, όπου τους έσφαξε όλους.

Ζήρος

Χωριό στον βορειοανατολικό μυλό του ομώνυμου οροπεδίου, σε υψόμετρο 590 μ. Το προελληνικό του όνομα μαρτυρά και τη μακραίωνη ιστορία του, κάτι που επιβεβαιώνεται και από τις διάσπαρτες αρχαιότητες όλων των εποχών. Μινωικά λείψανα έχουν εντοπιστεί σε πέντε θέσεις. Σπουδαίες είναι οι τοιχογραφημένες βυζαντινές εκκλησίες της Αγίας Παρασκευής, αγίας Ειρήνης, Αγίου Γεωργίου και η πλέον σημαντική του Αγίου Νικολάου, που χρονολογείται στον 14ο - 15ο αιώνα. Στην εκκλησία της Αγ. Παρασκευής φυλάσσονται τα οστά των παλικαριών από τα Σκαλιά.

Νότια της Ζήρου βρίσκεται το μικρό χωριό Αγία Τριάδα (ή Τσω) με θέα στο Λιβυκό Πέλαγος. Στη θέση "Σταλός" (παλιό χωριουδάκι) αποκαλύφθηκε Μινωικός οικισμός και στη θέση Λειβάρι υπάρχει το σπήλαιο Αλιγάρά που εκατοικείτο τα Μινωικά Χρόνια. Στη συνέχεια συναντούμε το χωριό Απίδια με θέα επίσης στο Λυβικό. Αποτελείται από μικροσυννοικισμούς.

Στον ερειπωμένο οικισμό διακρίνει κανείς μια εξαιρετική έκθεση Βυζαντινών, Ενετικών, Τουρκικών και νεότερων στοιχείων αρχιτεκτονικής.

Αρμένοι

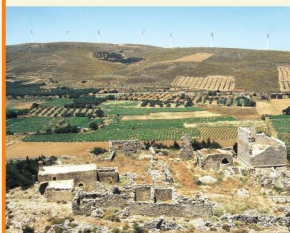
Χωριό μετά το Χανδρά και πριν την Ετιά. Περιβάλλεται από κήπους και περιβόλια, ενώ οι ανεμόμυλοι που σώζονται και λειτουργούν δημιουργούν ένα θαυμάσιο σκηνικό. Στον κάμπο των Αρμένων βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Σοφίας, που ανήκε στο ομώνυμο σημαντικό μοναστήρι, που άκμασε άλλοτε εδώ. Στην περιοχή βρίσκεται και το σπήλαιο Άγιο Πνεύμα.

Βόιλα

Εγκαταλελειμμένος Μεσαιωνικός οικισμός, από τους πλέον ενδιαφέροντες της περιόδου, 1 χιλ. βόρεια του χωριού Χανδράς. Από τα σημαντικότερα μνημεία του οικισμού είναι η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και ερειπωμένος Βενετσιάνικος Πύργος. Η Βόιλα είναι η γενέτειρα της οικογένειας του εθνικού μας ποιητή Δ. Σολωμού. Υπάρχουν ακόμη 2 θαυμάσιες κρήνες με πηγαίο νερό.

Ετιά

Εγκαταλελειμμένος μικρός οικισμός, δυτικά του χωριού Αρμένοι. Ιδρύθηκε κατά τη Βυζαντινή περίοδο αλλά άκμασε κατά τη Βενετοκρατία οπότε ήταν Φέουδο της οικογένειας De Mezzo, η οποία κατασκεύασε τον περίφημο τριώροφο πύργο, του οποίου σώζεται μέχρι και σήμερα ο πρώτος όροφος σε πολύ καλή κατάσταση. Ο πύργος των De Mezzo εθεωρείτο το λαμπρότερο ιδιωτικό οικοδόμημα της Κρητικής υπαίθρου και είναι ένα από τα σημαντικότερα κτίσματα του είδους στη Ν. Ευρώπη.

Κατελιώνας

Ο Κατελιώνας ήταν από τα πιο πολυάνθρωπα χωριά της Σητείας, την περίοδο της Βενετοκρατίας. Βρίσκεται σε ένα γυμνό οροπέδιο. Τα περισσότερα από τα σπίτια του είναι ερειπωμένα και μάλιστα ένα καλοκτισμένο βενετσάνικο, αποτέλεσμα των πρώτων χρόνων του πολέμου 1820-1826. Ο αρχαιολόγος Ν.Π. Παπαδάκης το σχετίζει με το Καστέλλο. Ο ίδιος αναφέρει ότι αρχαίες επιτύμβιες επιγραφές, λάρνακες και άφθονα όστρακα θεμελιώνουν την άποψη, ότι βρισκόταν εκεί κάποιος αρχαίος οικισμός. Το τοπωνύμιο μάλλον οφείλεται στο επώνυμο των οικιστών Κατέλος. Μεγάλη οικογένεια από το Ναύπλιο, την οποία η Βενετία εγκατέστησε στην Κρήτη, και κυρίως στο οροπέδιο Λασιθίου, ύστερα από την άλωση της Πελοποννήσου το 1479 από τους Τούρκους, για τις υπηρεσίες των προς αυτήν.

Ξερόκαμπος

Ο σημαντικός παράλιος οικισμός, νότια της Ζάκρου καταλαμβάνει της περιοχής στην οποία υπάρχουν ίχνη κατοίκησης ήδη από τους Μινωικούς Χρόνους και με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα φαίνεται να έχει μια συνεχή ζωή σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Στο παραλιακό ύψωμα Κεφάλα βρέθηκε Ιερό Κορυφής, ενώ στην τοποθεσία Φαρμακοκέφαλο ανασκάπτονται τα τελευταία χρόνια

σημαντικά τμήματα πόλης της Ελληνιστικής περιόδου, οπότε γνωρίζει τη μεγαλύτερη ακμή. Τα πλούσια ευρήματα των ανασκαφών που εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σπείας, αποδεικνύουν ότι η πόλη είχε μεγάλες εμπορικές σχέσεις με τα κοντινά νησιά Κάρπαθο, Ρόδο, Κάλυμνο.

Οι παραλίες του Ξερόκαμπου θεωρούνται από τις ομορφότερες παρθένες παραλίες της ανατολικής Κρήτης.

Παπαγιαννάδες

Πρώτη φορά αναφέρεται στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834 Para - Jannadho. Στο ύψωμα Άι Λιάς (Αγ. Ηλίας) 440 μ. ήταν ιερό κορυφής και στη θέση Μοναστηράκια σώζονται λείψανα Μινωικού οικισμού. Το τοπωνύμιο από το επώνυμο των οικιστών. Εκκλησία της Παναγίας της Ελεούσας του 14ου αιώνα με τοιχογραφίες διατηρούμενες.

Συκιά

Απέχει από την πόλη της Σπείας 16,7 χλμ. στο δρόμο προς Παπαγιαννάδες - Λιθίνες.

Αναφέρεται στην επαρχία Σπείας το 1577 από το Fr. Barozzi. Το 1954 ο Νικ. Πλάτων ανέσκαψε 17 τάφους στην περιοχή μεταξύ Συκιάς και Αδραμύ-

λων των Πρωτογεωμετρικών, Γεωμετρικών και Ελληνικών χρόνων. Βρέθηκε μεγάλος αριθμός κοινών κυρίως αγγείων και ένα ιδιόρρυθμο τετράγωνο σκεύος, πόρπες, κοσμήματα και όπλα, τα περισσότερα σιδηρά, δύο χρυσοί δακτύλιοι, σφραγιδίσκοι, ο ένας με ιερογλυφικά γράμματα. Την επανάσταση του 1897 οι Τούρκοι κάτοικοι του χωριού κλείστηκαν στο τζαμί και τους έκαψαν οι επαναστάτες.

Χανδράς

Παλιό κεφαλοχώρι της περιοχής, κέντρο του ομώνυμου γραφικού και εύφορου Οροπεδίου. Διατηρούνται παλιά αρχοντικά και μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα Κρήνη. Στο Χανδρά ανήκουν οι οικισμοί Βόιλα Άγιος Παντελεήμονας και Παντέλι, όπου βρίσκεται παλιά τοιχογραφημένη εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.

Δυτικά του Χανδρά βρίσκεται ο ερημικός σήμερα οικισμός Κατελιώνας γεμάτος αρχαία λείψανα και ερείπια σπιτιών και εκκλησιών. Στην περιοχή βρίσκεται και το σπήλαιο Παναγιά Γουντά.

Πρακτικός οδηγός

Συγκοινωνίες

Η πόλη της Στείας είναι σημαντικός συγκοινωνιακός κόμβος, ο ανατολικότερος της Κρήτης.

Διαθέτει Λιμάνι, δικό της Αεροδρόμιο, ενώ συνδέεται με το Αεροδρόμιο και το Λιμάνι του Ηρακλείου μέσω της Εθνικής Οδού.

Το αεροδρόμιο της συνδέει την Στεία με το Ηράκλειο, την Αθήνα, τα νησιά Κάσο, Κάρπαθο και Ρόδο, την Αλεξανδρούπολη της Θράκης και την Πρέβεζα της Ηπείρου, ενώ γίνονται και πτήσεις charters κατά την τουριστική περίοδο από και προς το Εξωτερικό.

Το Λιμάνι συνδέει την πόλη με τον Πειραιά και τα νησιά Κάσο, Κάρπαθο και Ρόδο και αποτελεί προορισμό για κρουαζιερόπλοια.

Χρήσιμα τηλέφωνα

Οργανισμός Ανάπτυξης Σπτείας Α.Α.Ε. ΟΤΑ

28430 23590, www.oas.gr, e-mail: info@oas.gr

Δήμος Σπτείας

28433 40500, www.sitia.gr, e-mail: info@sitia.gr

Ένωση Ξενοδοχείων Σπτείας

www.sitiahotels.gr, e-mail: exesitias@yahoo.gr

Ένωση επιχειρηματιών ενοικιαζόμενων

διαμερισμάτων - δωματίων Σπτείας

www.sitiarooms.gr, e-mail: info@sitiarooms.gr

Σύλλογος ενοικιαζόμενων δωματίων και

διαμερισμάτων Μακρύ Γιαλού

www.makrysgialos.com,

e-mail: cretemakrysgialos@gmail.com

Επαγγελματικός και εμπορικός σύλλογος

Κουτσουρά - Ανάληψης - Μακρύ Γιαλού

www.southeastcreteholidays.gr,

e-mail: eekamg@hotmail.gr

Σύλλογος τουριστικών καταλυμάτων Ιτάνου

www.eastcrete-holidays.gr

e-mail: itanosapts@gmail.com

Ιστοσελίδες που μπορείτε να επισκεφτείτε

www.visitsitia.gr, www.cretesitia.gr

Γραφείο Πληροφοριών Δήμου Σπτείας

(μόνο τους θερινούς μήνες).....28430 28300

Λιμεναρχείο.....28430 22310

Αεροδρόμιο28430 24424

Αστυνομικό τμήμα Σπτείας28430 22259

Αστυνομικό τμήμα Κουτσουρά.....28430 51666

Υπεραστικές Συγκοινωνίες.....28430 22272

Νοσοκομείο Σπτείας.....28433 40100

Αρχαιολογικό Μουσείο28430 23917

Ταχυδρομείο28430 22283

ISBN 978-960-98412-4-5

2^η έκδοση

Copyright © 2015: Οργανισμός Ανάπτυξης Σπτείας Α.Α.Ε. ΟΤΑ

Ανθέων 5, Σπτεία, 72300

τηλ.: 28430 25967, 25887, 23590, Fax: 28430 25341

e-mail: info@oas.gr, www.oas.gr

Σχεδιασμός - Γραφιστική & Εκδοτική επιμέλεια: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΕΛΕΝΑ

Κείμενα: Νίκος Πετράκης - Γιώργης Ν. Πετράκης

Επιμέλεια κειμένων: Γιώργης Ν. Πετράκης

Layout: Άννα Παπαδάκη

Φωτογραφίες: Γιώργης Ν. Πετράκης - Άννα Παπαδάκη

Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης

The aerial atlas of ancient Crete -

Edited by J. Wilson Myers, Eleonor E. Myers,

Gerald Cadogan

Δημήτρης Τηνιακός

Λεωνίδας Κακαριάρης

Εκτύπωση: ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ

Παραγωγή: Οργανισμός Ανάπτυξης Σπτείας Α.Α.Ε. ΟΤΑ

www.visitsitia.gr | www.cretesitia.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Η έκδοση χρηματοδοτείται από το ειδικό αναπτυξιακό πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης "ΚΡΗΤΗ – ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

